

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»
Факультет соціальних наук та соціальних технологій
Могилянська школа журналістики

Кваліфікаційна робота
освітній ступінь — магістр

на тему: «Трансформація журналістських практик
в умовах повномасштабного вторгнення: кейс Суспільного»

Виконала студентка 2 року навчання
спеціальності 061 Журналістика

Ярошук Юлія Миколаївна

Керівник Тарадай Дар'я
кандидат наук

Рецензент Будівська Г. Й.

Магістерська робота захищена
з оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«_____» _____ 20__ р.

Київ 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІН У ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ПРАКТИКАХ	
71.1. Визначення ключових понять: «збалансованість», «редакційні стандарти», «етика журналіста»	
71.2. Трансформація журналістики в умовах війни: виклики, етика, стратегія	113
71.3. Роль медіа під час військових конфліктів: аналіз існуючих досліджень	20
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ	
262.1. Особливості регулювання діяльності журналістів під час збройного конфлікту	
262.2. Редакційна політика та стандарти «Суспільного Мовлення»	34
РОЗДІЛ 3 АНАЛІЗ ЗМІН ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ПРАКТИК НА ПРИКЛАДІ «СУСПІЛЬНЕ ЖИТОМИР»	
413.1. Методологія дослідження: аналіз контенту та глибинні інтерв'ю	41
3.2. Результати аналізу інтерв'ю з працівниками «Суспільне Мовлення»	44
3.3. Висновки з інтерв'ю	74
3.4. Результати аналізу контенту новин «Суспільне Житомир»	76
3.5. Висновки з контент-аналізу	74
ВИСНОВКИ	93
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	23

Помилка! Закладку не визначено.

ВСТУП

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, не лише стало серйозним викликом для українського суспільства, але й змінило функціонування засобів масової інформації. Журналістські практики, що раніше спиралися на усталені стандарти зазнали значного впливу в нових реаліях. Війна змусила журналістів адаптувати свою діяльність до умов посиленої цензури, психологічного навантаження, постійного ризику для життя та зростаючої соціальної відповідальності.

Особливу увагу привертає робота «Суспільного Мовлення», найбільшої незалежної медіакорпорації України, яка відіграє важливу роль у забезпеченні аудиторії достовірною інформацією. У кризові часи медіа стають ключовим інструментом комунікації, формування громадської думки та підтримки соціальної стійкості. Аналіз змін у журналістських практиках цього медіа дозволяє не лише виявити вплив війни на роботу медіа, але й зрозуміти, як саме медійники відповідають на виклики часу, чи вдається їм дотримуватися професійних стандартів.

У межах дослідження було проведено порівняльний аналіз матеріалів, опублікованих на сайті «Суспільне Новини» у регіональному підрозділі «Суспільне Житомир» (<https://suspilne.media/zhytomyr/>) у 2021 році (липень–грудень), тобто до початку повномасштабного вторгнення, і у 2024 році (липень–грудень), коли редакція вже адаптувалася до роботи у воєнних умовах. У практичній частині дослідження увага зосереджена саме на новинах Житомирщини. Відбір матеріалів відбувався за групами ключових слів, які охоплюють тематику війни та її наслідків.

Під час дослідження також було розглянуто, як війна вплинула на редакційні стандарти. Аналіз глибинних інтерв'ю з працівниками «Суспільного Мовлення» був використаний для вивчення цих змін. Це допомогло визначити внутрішні зміни в роботі команди, як ці зміни вплинули на діяльність авторів контенту.

Новизна й **актуальність** теми дослідження пояснюється тим, що журналістська діяльність в умовах повномасштабного вторгнення в Україну досі перебуває на початковому етапі. Попри це, деякі аспекти роботи журналістів у кризових умовах

уже висвітлювали як українські, так й іноземні науковці. Наприклад, серед українських дослідників слід зазначити Ю. Візницю, який аналізує правові аспекти медійної діяльності під час воєнного стану, та М. Голуб, що вивчала виклики для журналістів під час війни. Значний внесок зробили також В. Владимиров, О. Довженко й Б. Потятиник, які досліджували зміни в професійній етиці та стандартах журналістики.

Проте більшість праць не враховує специфіки роботи українських медіа під час багаторічної повномасштабної війни. Масштаб бойових дій та розвиток цифрових технологій, які використовують і ЗМІ, і самі комбатанти створюють нові безпрецедентні виклики для журналістів. І враховуючи значну суспільну роль медіа, те, як ці фактори впливають на роботу журналіста, набирає значної ваги. Це обумовлює необхідність аналізу трансформації журналістських стандартів на прикладі таких регіональних філій, як «Суспільне Житомир». Обмеження обсягу цієї роботи не дозволяє здійснити повноцінний порівняльний аналіз усіх 24 філій мовника. Водночас, досвід однієї філії може бути репрезентативним для виявлення ширших тенденцій, характерних для всіх регіональних підрозділів «Суспільного Мовлення» в Україні. Дослідження однієї конкретної філії дозволило більш детально простежити особливості трансформації журналістських практик в умовах повномасштабного вторгнення та відстежити локальні виклики, з якими зіштовхнулася редакція.

Метою роботи є аналіз впливу повномасштабного вторгнення на усталені журналістські практики, зокрема на прикладі регіонального підрозділу «Суспільне Житомир».

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

1. Визначити теоретичні засади журналістських практик, зокрема поняття «збалансованість», «етика журналіста» та «редакційні стандарти».
2. Дослідити ключові теорії та підходи до вивчення змін у журналістських практиках в умовах кризи.
3. Проаналізувати роль медіа в умовах військових конфліктів, спираючись на існуючі наукові дослідження.

4. Визначити основні виклики, з якими стикаються журналісти під час військового конфлікту.

5. Вивчити специфіку етичних стандартів і редакційної політики «Суспільного Мовлення» в умовах війни.

6. Здійснити контент-аналіз новин регіональної філії «Суспільне Житомир», щоб визначити характер змін у журналістських підходах після початку повномасштабного вторгнення.

7. Провести глибинні інтерв'ю із журналістами «Суспільного Мовлення», щоб з'ясувати, як сприймаються ці зміни з боку авторів контенту.

Дослідницьке питання: Як повномасштабне вторгнення вплинуло на усталені журналістські практики «Суспільного Мовлення»?

Об'єкт дослідження: сукупність професійних норм, процедур, етичних стандартів і щоденних редакційних дій, які регулюють спосіб виробництва, перевірки, структурування і розповсюдження журналістських матеріалів.

Предмет дослідження: зміни в журналістських практиках у медіа на прикладі роботи «Суспільне Мовлення» під час повномасштабного вторгнення.

Для досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань використовувалися такі **методи:** контент-аналіз (здійснено систематичний аналіз новинних матеріалів, опублікованих на офіційному сайті «Суспільне Житомир», досліджувалися особливості висвітлення подій, зміст та стилістика новинних текстів, дотримання стандартів журналістики, таких як збалансованість, точність та етичність); якісний аналіз (проведено якісний аналіз текстових матеріалів, що стосуються військової тематики, також увагу приділено способам подання складних або конфліктних тем). Проведено порівняння роботи «Суспільне Житомир» до і після початку повномасштабного вторгнення для виявлення змін у журналістських підходах, тональності висвітлення подій та використання форматів подачі інформації. Проведено глибинні інтерв'ю із працівниками «Суспільного Мовлення» для обговорення результатів контент-аналітичного дослідження та отримання інформації щодо трансформації роботи редакції в умовах повномасштабної війни.

Також у теоретичній частині дослідження використано методи збору, аналізу, синтезу та систематизації інформації. Вони дали змогу критично опрацювати наукову літературу, виявити основні підходи до проблематики дослідження та сформулювати аналітичне підґрунтя для подальшого емпіричного вивчення.

У дослідженні використовувалися інструменти штучного інтелекту, зокрема Transkriptor, для автоматичного перетворення аудіозаписів інтерв'ю у текст й аналізу розмов. Уся згенерована інформація була критично переосмислена та використана із врахуванням цілей дослідження та принципів академічної доброчесності.

Робота пройшла апробацію та була опублікована на сайті Європейської обсерваторії журналістики (EJO).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗМІН У ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ПРАКТИКАХ

1.1. Визначення ключових понять: «збалансованість», «редакційні стандарти», «етика журналіста»

Збалансованість у журналістиці зазвичай розуміється як подання різних точок зору та неупереджене висвітлення подій, щоб унеможливити домінування однієї позиції над іншою. Цей принцип тісно пов'язаний із об'єктивністю та неупередженістю: журналіст має прагнути навести факти з усіх боків конфлікту чи проблеми, забезпечуючи справедливий баланс голосів. Балансування інформації є однією з основ професійних стандартів, що покликана підтримувати довіру аудиторії. Однак слід зазначити, що в умовах війни дотримання цього принципу стає надзвичайно складним завданням і часто перетворюється на моральну дилему для журналістів, адже вимога «давати слово обом сторонам» може вступати в конфлікт з реальністю, коли одна зі сторін веде агресивні дії або поширює пропаганду та фейки. Недарма під час військових конфліктів побутує вислів про те, що «правда стає першою жертвою війни», вказуючи на те, як важко зберегти повну об'єктивність і баланс у вирі пропаганди та браку достовірної інформації.

У контексті української журналістики поняття «збалансованість» є фундаментальним стандартом якісної роботи засобів масової інформації. Цей принцип передбачає необхідність подання думок і точок зору з усіх боків висвітлюваної теми чи ситуації. Журналісти зобов'язані надавати право висловитися всім сторонам конфлікту або дискусії, забезпечуючи таким чином всебічність та неупередженість у висвітленні подій [50].

Зокрема, один із професійних кодексів наголошує, що журналіст повинен приділяти однаково увагу всім героям матеріалу, викладаючи їхні висловлювання в рівному обсязі. Такий підхід має на меті уникнути образи, запобігти конфліктам та забезпечити рівне представлення всіх учасників подій перед аудиторією [27].

Важливість збалансованості підкреслюється як загальноприйнятий стандарт в українській журналістиці, що стосується як об'єктів журналістської критики, так і незалежних експертів, чия думка є важливою для всебічного розуміння питання [69].

Проте, існують різні підходи до розуміння та застосування принципу «збалансованість». Хоча основне визначення залишається незмінним, акценти можуть варіюватися залежно від контексту та медіаорганізації. Деякі підходи можуть зосереджуватися на кількісному аспекті, тобто на рівному обсязі представлення різних точок зору [27]. Інші підкреслюють важливість забезпечення можливості висловитися всім сторонам конфлікту, незалежно від обсягу їхніх коментарів [50]. Окремі медіа можуть також розробляти власні практичні настанови щодо реалізації цього стандарту в різних форматах, наприклад, у друкованих виданнях та онлайн-медіа [37].

Важливою є також дискусія навколо концепції «фальшивого балансу», яка виникає, коли принцип збалансованості розуміється надто спрощено, як необхідність надання рівного часу або обсягу представникам абсолютно різних за своєю суттю позицій. Такий підхід може призвести до викривлення інформації та введення аудиторії в оману, особливо у випадках, коли одна зі сторін конфлікту не має під собою доказової бази або її дії є аморальні чи незаконні [62]. У таких ситуаціях справжня збалансованість вимагає від журналіста глибшого аналізу та критичного оцінювання представлених точок зору, а не простого їх переліку.

Приклади застосування принципу «збалансованість» в українських медіа можна знайти у висвітленні різноманітних суспільно важливих питань. Наприклад, при розгляді питань соціальної інклюзії медіа можуть прагнути до збалансованого представлення думок різних соціальних груп [61]. Під час виборчих процесів принцип збалансованості є ключовим для забезпечення рівних умов для всіх учасників [2]. У контексті інформаційної війни українські медіа часто протиставляють збалансованість та об'єктивність стандартам російської пропаганди [80]. Моніторинги медіаконтенту показують, що хоча дотримання стандарту балансу не завжди є ідеальним, більшість суспільно важливих публікацій намагаються його дотримуватися [18].

Поняття редакційних стандартів охоплює сукупність професійних норм і правил, якими керуються журналісти та редакції у своїй роботі. До таких стандартів належать передусім правдивість і точність інформації, перевірка фактів, відокремлення фактів від коментарів, оперативність подачі новин, а також баланс думок і точок зору. Редакційні стандарти також включають дотримання законодавчих норм, наприклад, Закон України «Про інформацію» забороняє цензуру і втручання в діяльність медіа за звичайних умов, та внутрішніх політик редакцій щодо етичної поведінки і якості контенту [36]. У мирний час ці стандарти слугують дороговказом для журналіста, гарантують високий рівень журналістського матеріалу [48]. В умовах кризи чи війни, однак, звичні редакційні стандарти можуть піддаватися випробуванню. Наприклад, прагнення до максимально повної та об'єктивної подачі інформації може вступати в суперечність із вимогами воєнної цензури чи необхідністю зберігати в таємниці певні відомості задля безпеки військових операцій. Деякі медіаорганізації під час бойових дій змінювали власні редакційні настанови: публікували шокуючі фото та відео воєнних злочинів, хоча у мирний час такі матеріали могли б вважатися надто жорсткими або такими, що порушують етичні норми [16]. Отже, війна вносить корективи навіть у сталі редакційні стандарти, змушуючи редакції переосмислити межі допустимого контенту заради інформування суспільства про реальний стан справ [52].

В українській журналістиці загальноприйнятими є шість основних професійних стандартів новинної та аналітичної журналістики. Ці стандарти визнаються більшістю українських медійних організацій та базуються на засадах редакційних політик провідних світових медіа, таких як BBC, Reuters, France-Presse та Deutsche Welle [48]. До цих стандартів належать (див.табл.1.1):

Таблиця 1.1

«Редакційні стандарти» в контексті української журналістики

Стандарт	Опис	Значення
Баланс думок, точок зору	Забезпечення всебічності та безсторонності висвітлення події; надання слова та відображення позицій всіх сторін конфлікту; неупередженість журналіста.	Надання аудиторії об'єктивної картини події, дозволяючи самостійно формувати думку.

Достовірність	Кожен факт повинен мати ідентифіковане та надійне джерело інформації; перевірка джерел. (Every fact must have an identified and reliable source of information; verification of sources.)	Забезпечення аудиторії правдивою та перевіреною інформацією, запобігання поширенню фейків. (Providing the audience with truthful and verified information, preventing the spread of fakes.)
Відокремлення фактів від коментарів	Чітке відокремлення власних коментарів журналіста від фактів та коментарів експертів; незаангажованість журналіста.	Дозволяє аудиторії розрізняти об'єктивну інформацію від суб'єктивних думок та інтерпретацій.
Точність	Поширення лише правдивої інформації; особлива увага до імен, назв та чисел.	Критично важлива для формування правильного розуміння подій аудиторією та уникнення введення її в оману.
Повнота	Новина повинна відповідати на питання: що, де, коли; аналітика – чому та до чого; наявність бекграунду.	Надання аудиторії вичерпної інформації, необхідної для глибокого розуміння події.
Оперативність	Максимально швидке та актуальне висвітлення подій, проте не на шкоду іншим стандартам.	Своєчасне інформування аудиторії про важливі події.

Джерело: [10]

Значення редакційних стандартів для якісної журналістики є надзвичайно важливим. Дотримання цих норм забезпечує об'єктивність, достовірність та повноту інформації, що сприяє формуванню обізнаної громадської думки та підтримці довіри до медіа [10]. Якісні медіа, які дотримуються стандартів, вирізняються надійністю та здатністю надавати корисний авторський контент, відкрито заявляють про своїх власників та джерела фінансування, а також мають чітку редакційну політику [48].

Елементи, які зазвичай включаються до редакційних стандартів українських медіаорганізацій, можуть варіюватися, але часто охоплюють основні шість стандартів [14]. Крім того, редакційні політики можуть містити правила щодо редагування матеріалів, виправлення помилок, роботи з рекламою, використання мови, захисту джерел інформації, а також визначати місію та цінності медіаорганізації. Прозорість щодо джерел фінансування та дотримання законодавства також є важливими аспектами редакційних стандартів. Приклади застосування редакційних стандартів в

українських медіа є численними [54]. Моніторинги, які регулярно проводять такі організації, як Інститут масової інформації та «Детектор медіа», фіксують рівень дотримання цих стандартів різними виданнями [44]. Провідні медіа, такі як «Суспільне», «Українська правда», «Бабель», Укрінформ, розробляють та впроваджують власні редакційні стандарти, орієнтуючись на кращі світові практики та Кодекс етики українського журналіста [11; 60]. Наявність редакційної політики, з якою може ознайомитися кожен, є ознакою якісного медіа. Проте, рівень дотримання стандартів може варіюватися, і деякі видання можуть демонструвати нижчі показники, особливо у питаннях балансу та відокремлення фактів від коментарів [54].

Етика журналіста – це система моральних принципів і професійних цінностей, яких має дотримуватися представник медіа. Основні етичні засади журналістики універсальні: чесність, об'єктивність, незалежність, відповідальність перед суспільством, повага до гідності людини та права на приватність [4]. У сучасному журналістському контексті етика закріплена у міжнародних і національних кодексах – приміром, українському Кодексі етики українського журналіста [17; 29]. Етичні норми регулюють, зокрема, недопустимість плагіату, маніпуляцій, поширення недостовірних даних, мови ворожнечі, а також визначають межі допустимого: наприклад, чи можна показувати сцени насильства, як працювати з вразливими групами героїв, яким чином висвітлювати трагічні події, щоб не нашкодити постраждалим [43]. В умовах кризи або війни питання журналістської етики загострюються. Журналістам доводиться шукати баланс між правом громадськості знати правду та потенційною шкодою від розголошення певної інформації. Наприклад, оприлюднення деталей військових операцій може поставити під удар життя військових, тому етичний обов'язок журналіста – утриматися від таких публікацій, навіть якщо вони новинно цінні. Так само постає дилема: показувати чи ні шокуючі кадри зруйнованих міст, поранених і загиблих [43]. З одного боку, такі матеріали відображають жорстоку правду війни, а з іншого – можуть травмувати аудиторію або порушувати права жертв на гідність. Багато редакцій в сучасній практиці ухвалюють рішення публікувати подібний контент з попередженнями або обмеженнями, усвідомлюючи свою соціальну відповідальність.

Основні принципи етики журналіста в Україні включають [29]:

- Свободу слова та висловлювань.
- Служіння інтересам суспільства, а не влади чи засновників.
- Повагу до приватного життя людини.
- Неупереджене висвітлення судових процесів.
- Захист джерел інформації.
- Повагу до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію.
- Чітке відокремлення інформаційних та аналітичних матеріалів від реклами.
- Заборону фальсифікації змісту матеріалів.
- Чітке відокремлення фактів, суджень та припущень.
- Збалансоване представлення думок опонентів та незалежних експертів.
- Недопустимість вибіркового цитування соціологічних досліджень, що призводить до викривлення змісту.
- Обов'язок виправляти поширену неправдиву інформацію.
- Заборону використання незаконних методів отримання інформації.
- Несумісність плагіату зі званням журналіста.
- Заборону дискримінації.
- Право журналіста відмовитися від виконання завдання, що суперечить його переконанням.
- Заборону використання службового становища для особистого збагачення.
- Особливу обережність при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми.

Українські журналісти стикаються з різноманітними етичними дилемами, особливо в умовах війни та політичної нестабільності. До ключових дилем належать: баланс між професійним обов'язком та людською емпатією, зважування наслідків публікацій для безпеки людей та національних інтересів, визначення пріоритетності власного життя порівняно з важливістю інформації, протистояння пропаганді та маніпуляціям, а також подолання професійного вигорання [1; 32]. Етичні кодекси надають журналістам орієнтири для вирішення цих дилем, підкреслюючи важливість

правдивості, об'єктивності, відповідальності та дотримання принципу «не нашкодь» [21; 22; 23]. Дотримання етичних норм також сприяє юридичному захисту журналістів.

Приклади застосування принципів етики журналіста в українських медіа можна побачити у прагненні до збалансованого висвітлення складних суспільних питань. Однак, існують і випадки порушень етичних норм, які розглядаються Комісією з журналістської етики [76]. До таких порушень можуть належати використання дискримінаційних висловлювань, втручання у приватне життя, публікація неперевіреної інформації, порушення презумпції невинуватості, а також поширення контенту, що розпалює ворожнечу [12]. Діяльність Комісії з журналістської етики спрямована на забезпечення дотримання етичних стандартів та підвищення якості української журналістики.

Таким чином, етика журналіста в умовах війни трансформується у бік підвищеної відповідальності та обережності: пріоритетом стає не лише донесення правди, а й недопущення шкоди – ні суспільству, ні військовим, ні постраждалим [80]. Поняття збалансованості, редакційних стандартів та журналістської етики складають фундамент професії і взаємопов'язані між собою. У мирний час вони є запорукою якісної журналістики, а в умовах кризи чи війни – стають тими орієнтирами, навколо яких виникають найбільші дискусії та дилеми [76]. Розуміння цих концептів є необхідною передумовою для аналізу того, як саме війна впливає на медіапрактики, що і буде розглянуто далі.

1.2. Трансформація журналістики в умовах війни: виклики, етика, стратегія

Журналістика в Україні, як і все суспільство, переживає період глибокої трансформації, що зумовлена не лише політичними та соціальними змінами, а й трагічними викликами сьогодення — повномасштабною війною, яка розпочалася 24 лютого 2022 року. Війна перетворила інформаційний простір на фронт: із своїми ризиками, цілями, зброєю і жертвами. У таких умовах перед журналістами постає ціла низка нових дилем — як працювати з травматичним контентом, як висвітлювати події

без шкоди для людей, які постраждали, як балансувати між правом суспільства на інформацію та правом людини на гідність і психологічну безпеку. Сьогодні журналістика, яка раніше асоціювалася з правом на свободу слова та вільне вираження думок, усе частіше змушена коригувати власні пріоритети в умовах надзвичайної ситуації. Прагнення донести правду, викрити злочин, передати свідчення очевидців — усе це стикається з питаннями етичності: чи маємо право показувати зруйновані тіла, сльози матерів, обличчя дітей? Чи етично ставити запитання про насилля людині, яка тільки-но пережила втрату? У цьому контексті журналістика починає не лише інформувати, а й відповідати — морально, психологічно, суспільно.

Як зауважує Б. Синчак, журналістська етика — це не просто набір формальних правил, а жива, чутлива система координат, що змінюється разом із суспільством [46]. Сучасна етична журналістика в Україні змушена адаптуватися до нових реалій: від пошуку сенсації — до глибокого розуміння людської трагедії, від поверхневого інформування — до глибокої аналітики й фактчекінгу.

Після початку війни медіа почали не лише інформувати, а й мобілізувати, підтримувати бойовий дух, формувати образ ворога й героя, що, своєю чергою, актуалізувало проблему дотримання професійних і моральних меж. З одного боку — суспільство потребує швидкої, емоційної інформації, а з іншого — порушення етики може підірвати довіру до медіа в цілому. Особливо гостро постає питання етики при роботі з жертвами війни. Інтерв'ювання поранених, переселенців, свідків катувань чи згвалтувань — усе це вимагає від журналіста не просто майстерності, а тонкого відчуття такту, співчуття й обережності. Нехтування цими вимогами може призвести не лише до етичної помилки, а й до повторної травматизації людини. Як зазначає Криворучко, журналіст у перехідний період до демократії виконує не лише інформаційну, а й моральну місію — впливає на формування культури суспільства [21; 22]. У таких умовах особливої актуальності набуває Кодекс етики українського журналіста, ухвалений у 2002 році та оновлений у 2013 [4]. Хоча документ не має обов'язкової юридичної сили, саме він залишається головним орієнтиром для

журналістів, які прагнуть діяти відповідально. Зокрема, його дотримання сприяє відновленню довіри до ЗМІ, яка в умовах інформаційної війни є критично важливою.

Комісія з журналістської етики виконує роль своєрідного арбітра в медіапросторі — вона розглядає скарги, аналізує конфліктні ситуації та надає рекомендації щодо дотримання професійних стандартів [4]. Проте, як свідчать дослідження, лише формальних інструментів сьогодні недостатньо. Потрібен глибокий перегляд підходів до журналістської освіти, редакційної політики та самоідентифікації журналіста як морального суб'єкта. В. Владимиров, наголошує на взаємозв'язку між журналістом, суспільством і особистістю [8], Я. Ширченко, що аналізує етичні концепції в національному й світовому досвіді [57], і багато інших.

Повномасштабна війна створює безпрецедентні умови для роботи журналістів. З перших днів збройної агресії змінюється інформаційний порядок денний: новини про бойові дії, обстріли, втрати і героїзм заповнюють ефіри і шпальти видань, витісняючи більшість інших тем. Журналістика фактично переходить на «воєнні рейки», що означає концентрацію зусиль медіа на висвітленні питань виживання нації, оборони, гуманітарної кризи. Одним із перших викликів стає безпека самих журналістів: репортери працюють під обстрілами, ризикують життям на фронті та в прифронтових районах, багато з них гинуть або отримують поранення під час виконання професійних обов'язків. За даними правозахисників, після початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року було вбито щонайменше 15 журналістів, з них 13 – безпосередньо під час збору інформації або ведення репортажів [34]. Ці трагічні факти свідчать про те, що журналістська праця в зоні конфлікту стала надзвичайно ризикованою, що своєю чергою вимагає від репортерів особливих навичок і психологічної стійкості.

Окрім фізичних ризиків, війна ставить перед журналістикою низку професійних та морально-етичних викликів. Один із них – це питання цензури та обмеження інформації. В Україні з березня 2022 року діє правовий режим воєнного стану, в рамках якого запроваджено певні обмеження на роботу медіа. Зокрема, наказом Головнокомандувача ЗСУ №73 від 3.03.2022 регламентовано порядок взаємодії журналістів з військовими, встановлено зони, куди преса допускається лише з

акредитацією, визначено перелік забороненої до поширення інформації, наприклад, точні локації ударів або переміщення військ [81]. Такі обмеження покликані запобігти витоку відомостей, що можуть бути використані ворогом. Фактично держава запровадила помірковану військову цензуру, хоча формально це і не називається цензурою – радше «координацією інформаційної діяльності» в інтересах національної безпеки. З точки зору редакційних стандартів, це нова ситуація: журналісти мають коригувати свою роботу відповідно до вказівок військових, чого не було у мирний час. Це обмежує їхню редакційну свободу, проте більшість українських медіа погодилися на такі умови заради спільної мети – перемоги у війні та збереження життів.

Ще одним явищем стала пропаганда як невід’ємна складова інформаційного протистояння. Війна ведеться не лише на полі бою, а й в медіапросторі – у формі інформаційної війни. Кожна з воюючих сторін використовує медіа як інструмент впливу на масову свідомість: поширює вигідні наративи, деморалізує противника, мобілізує власне населення [81]. Українська журналістика опинилася перед вибором: як зберегти вірність фактам і правді, але водночас не нашкодити інформаційно своїй державі і війську. Практика показала, що більшість українських журналістів зайняли патріотичну позицію – відкрито називають агресора агресором; не ставлять під сумнів очевидні речі: хто розв’язав війну, хто є жертвою; уникають поширення ворожих пропагандистських тез. Така певна «ангажованість» зумовлена екстраординарними обставинами: коли йдеться про виживання країни, медіа не можуть стояти осторонь між добром і злом, жертвою і агресором [75]. Це перегукується з концепцією «журналістики залученості» (journalism of attachment) Мартіна Белла – відомого воєнного кореспондента Бі-Бі-Сі, який під час війни в Боснії дійшов висновку, що журналіст не повинен зберігати абсолютну нейтральність перед обличчям страшних злочинів, а має «висловлювати співпереживання і моральну оцінку, не стояти нейтрально між добром і злом» [75]. В українських реаліях 2022–2023 років ця ідея проявляється у тому, що медіа фактично стали частиною національного спротиву: виконують роль не лише інформаторів, але й своєрідних психологічних підрозділів, що підтримують бойовий дух населення, викривають злочини окупантів і протидіють

їхній пропаганді. Внаслідок цього традиційний принцип балансу думок відходить на другий план – адже надавати слово ворожій стороні, офіційному представнику країни-агресора, вважається недоречним з етичних та патріотичних міркувань [81]. Як зазначають дослідники, порушення балансу під час війни є прямим наслідком воєнного порядку денного [81]. Натомість на перший план виходять інші стандарти: перевірка фактів, відповідальність за слово, доречність подачі матеріалу.

Війна суттєво вплинула на журналістську етику, примусивши переоцінити деякі її аспекти. Зокрема, постала дилема щодо показу графічних матеріалів. У мирний час більшість медіа дотримуються правила не публікувати сцен смерті і насильства надмірно реалістично, щоб не травмувати аудиторію та з поваги до гідності жертв. Проте в Україні після початку вторгнення журналісти зіткнулися з необхідністю документувати воєнні злочини російських військ – розбомблені житлові квартали, масові поховання, тіла вбитих мирних мешканців. Замовчувати такі кадри означало б приховувати правду про масштаби трагедії. Тому медіа пішли на те, щоб інколи публікувати шокуючі фото- і відеодокази злодіянь, хоча це й порушує попередні етичні табу [81]. Наприклад, світ облетіли репортажні кадри з Бучі, Ірпеня та Бородянки, які українські журналісти й фоторепортери передали одразу після звільнення цих міст: на них видно тіла закатованих мирних мешканців, масові поховання. Такі матеріали редакції подавали зі спеціальними попередженнями про шокуючий зміст або маркували як «18+», але все ж вважали за потрібне їх оприлюднити, аби засвідчити правду. Цей випадок ілюструє трансформацію етичного підходу: суспільна значущість інформації переважила традиційні обмеження на показ жорстокості.

Ще один аспект етики під час війни – це відносини журналістів з військовими і питання довіри. Репортери, працюючи на передовій, часто взаємодіють зі Збройними силами: отримують супровід або інструктаж, інколи стають свідками конфіденційної інформації. Виникає новий для мирного життя етичний кодекс журналіста: не нашкодь своїм. Нерідко журналісти добровільно погоджуються притримати до публікації певні факти, наприклад, деталі військової операції, або коригують матеріал на прохання військового командування – хоча в інших обставинах це розцінювалося

б як втручання в редакційну незалежність. Таким чином, етика воєнного часу стає більш прагматичною: перед обличчям спільної небезпеки журналістська спільнота і військові діють як партнери, об'єднані спільною метою [81].

Війна не лише ставить дилеми, але й диктує нові стратегії роботи медіа. По-перше, журналістам доводиться бути значно універсальнішими фахівцями. Через скорочення ресурсів та небезпеку на місцях подій часто одна особа виконує ролі кореспондента, оператора і фотографа одночасно. Сучасні технології – смартфони з камерою високої якості, портативні засоби для прямих ефірів – дозволяють журналісту працювати автономно, без великої команди. Як зазначає дослідження, сьогодні український медійник фактично став «універсальним журналістом», оскільки воєнний час вимагає задіяти весь арсенал професійних навичок: потрібно не тільки писати тексти, а й знімати фото й відео, монтувати матеріал, виходити в прямий ефір у соціальних мережах тощо [81]. У цифрову епоху ця мультимедійність і конвергентність медіа особливо актуальна: аудиторія хоче відчувати «ефект присутності», побачити наживо те, що відбувається, тому журналісти активно використовують стріми, відеовключення з місця подій, зйомку дроном тощо. Воєнний час лише прискорив впровадження таких форматів.

По-друге, значно зросла роль соціальних мереж та онлайн-платформ у роботі журналістів. Новини з'являються спершу в Telegram-каналах, Twitter, Facebook – часто від самих учасників подій або очевидців. Журналісти змушені моніторити та перевіряти величезні обсяги користувацького контенту, щоб відфільтрувати фейки від правди. Звідси ще одна стратегія – пріоритет фактчекінгу. Боротьба з дезінформацією стала чи не основним фронтом для медіаспільноти. За спостереженнями дослідників, під час війни з'явилася ціла екосистема фактчекінгових проєктів та ініціатив, спрямованих на викриття фейкових вкидів та ворожої пропаганди [81]. Українські медіа тісно співпрацюють із незалежними фактчекерами, такими як StopFake, VoxCheck, іноді створюють власні рубрики для спростування неправдивих повідомлень [73]. Це – відповідь на безпрецедентний потік дезінформації, що супроводжує сучасні війни. За результатами аналізу світових науковців, дослідження, присвячені російсько-українській війні, головним чином

зосереджуються на впливі дезінформації в умовах конфлікту, ролі медіаграмотності у протидії фальшивим наративам, а також на внеску громадянської журналістики у перевірку фактів [73]. Отже, стратегія медіа включає одночасно швидке донесення інформації і ретельну її верифікацію.

По-третє, змінилася сама мова медіа. З'явилися нові терміни і неологізми, пов'язані з війною, військовою сферою, які увійшли до повсякденного вжитку журналістів. Багато з цих слів раніше були притаманні лише військовому жаргону («байрактар», «русня», «Чорнобаївка» як символічна назва тощо), а тепер стали частиною масового медіадискурсу [68]. Це вплинуло і на стиль повідомлень – він став більш емоційно забарвленим, подекуди публіцистичним. Дослідники відзначають зміну риторики українських медіа після 24 лютого 2022 року: мова новин стала жорсткішою щодо ворога, зросла кількість оціночних суджень стосовно дій агресора, водночас з'явилися елементи піднесення власних захисників. У мовному плані журналісти відходять від надміру нейтрального тону, адже аудиторія й сама не сприйняла б «стерильної» лексики в ситуації, коли вся країна переживає горе й гнів [68]. Це теж можна розглядати як певне порушення традиційних стандартів, що передбачають стриманість та нейтральність мови новин, однак виправдане вимогами часу. Водночас професійна спільнота усвідомлює ризики таких змін – зокрема, звикання публіки до жаргонізмів і потенційно неприйнятної лексики. Існує тонка межа між образною народною мовою і мовою ворожнечі, яку журналісти намагаються не переступати.

Окремо варто згадати про феномен, коли журналісти перетворюються на безпосередніх учасників подій. Повномасштабна війна в Україні відзначилася тим, що багато медійників взяли до рук зброю і пішли захищати країну у лавах ЗСУ чи територіальної оборони [64]. Це безпрецедентне явище: якщо раніше журналіст «на війні» означало працювати військовим кореспондентом, то тепер з'явилося буквально значення – журналіст як борець. Дослідження Олега Чубука (2022) показало, що в перші тижні вторгнення значна частина українських журналістів добровільно мобілізувалася до війська. Чубук аналізує діяльність таких мобілізованих медійників і зазначає, що хоча більшість із них були повністю поглинуті військовою службою,

деяким усе ж вдалося певною мірою продовжувати журналістську діяльність вже в нових умовах [64]. Завдяки доступу до інтернету та сучасним гаджетам окремі журналісти-воїни готували час від часу матеріали з фронту або вели блоги, поєднуючи роль солдата і репортера [64]. Ця ситуація створює новий вимір журналістської етики та практики: з одного боку, журналіст як громадянин виконує обов'язок захисника, з іншого – не полишає місію інформування. Водночас його погляд на події неминуче стає суб'єктивнішим, «свій серед своїх». Таким чином, війна розмиває межі між журналістом і учасником подій [64].

Підсумовуючи, трансформація журналістики в умовах війни проявляється на кількох рівнях. Стратегічно медіа змінили пріоритети контенту (воєнна тематика домінує), тактично – адаптували форми роботи (універсальні журналісти, мультимедійність, соцмережі, фактчекінг), а етично – переглянули певні стандарти на користь вищої мети (протистояти ворогу і захистити своїх). Все це відбувається під пильним поглядом аудиторії, яка під час війни особливо уважно оцінює роботу медіа [81]. Важливо, що попри відхід від звичних норм, українська журналістика намагається зберегти свою професійну якість і довіру суспільства: як свідчать опитування, більшість громадян відзначають високий рівень відповідальності та сміливості українських журналістів у висвітленні війни [81]. Це свідчить про те, що трансформація відбувається не через занепад стандартів, а скоріше через їх еволюцію та переосмислення в екстремальних умовах.

1.3. Роль медіа під час військових конфліктів: аналіз існуючих досліджень

Питання ролі журналістики у висвітленні воєнних конфліктів не нове і широко досліджувалося як в Україні, так і за кордоном. Класичні праці з історії воєнної журналістики наголошують, що медіа завжди були інструментом впливу під час війни – від підняття морального духу населення до пропагандистського забезпечення підтримки військових дій. Сучасні дослідження фокусуються як на позитивній ролі журналістів (інформування, контролювання влади, документування воєнних

злочинів), так і на ризиках (маніпуляція свідомістю, поширення фейків, ненавмисне підігрування пропаганді).

Українські науковці активно вивчають трансформацію медіа в умовах російсько-української війни 2014–2022 років. Зокрема, робота Зражевської і Заїки (2023) присвячена тому, як змінилася робота українського журналіста під час війни. У цьому дослідженні проаналізовано і погляд аудиторії, і самооцінку журналістів щодо нових умов діяльності [81]. Результати вказують, що аудиторія помітила суттєві зміни у медіариторичі після 24 лютого 2022 року: 62,6% респондентів відзначили посилення емоційності та появу елементів патріотичної пропаганди в медіа, водночас 59,5% відзначили присутність потенційно шокуючого контенту у воєнних матеріалах. Водночас значна частина аудиторії (близько двох третин) вважає, що українські журналісти в цілому дотримуються професійних стандартів навіть у таких складних умовах [81]. Автори роблять висновок, що війна вплинула на баланс подачі новин (він відхилився у бік проукраїнської перспективи), додала елементи цензури та пропаганди до журналістської роботи, але водночас зміцнила усвідомлення журналістами своєї соціальної відповідальності. Також у статті Зражевської і Заїки підкреслюється поява «інформаційного фронту» – тобто розуміння, що журналістика стала частиною загальнонаціональної боротьби, і від компетентності медіа залежить, чи не завдасть інформація шкоди військовим або жертвам агресії. Цей феномен фактично означає зближення інформаційної політики держави та редакційних практик медіа під час війни [81].

Ще одне українське дослідження – кваліфікаційна робота О. Прошиної (2022) – було зосереджене на особливостях висвітлення новин на національних телеканалах у перші місяці воєнного стану. Прошина аналізувала телевізійні репортажі каналів «1+1» та «ICTV» з лютого по липень 2022 року, і її дослідження показало зміну структури та стилю новинних випусків [42]. Зокрема, тележурналісти перейшли до практики постійних прямих включень з місця подій, багато сюжетів будувалися у формі хронікальних щоденних зведень з фронту, що раніше не було настільки домінантним жанром. Було відзначено, що традиційний новинний формат поступився місцем майже безперервному інформаційному марафону, коли ефір заповнений

повідомленнями про ситуацію на фронтах, заявами офіційних осіб, включеннями кореспондентів з місця подій тощо. Як наслідок, роль ведучого новин змінилася – він став радше модератором такого марафону, що постійно передає слово репортерам або військовим експертам [42]. Прошина констатує, що ключовими рисами теленовин у воєнний період стали оперативність, емоційна насиченість та акцент на позитивних для українців новинах (успіхи армії, героїзм захисників) при мінімізації репрезентації ворожої сторони [42]. Така тенденція узгоджується із загальним курсом інформаційної політики воєнного часу, коли телеканали об'єдналися у спільний телемарафон «Єдині новини» і фактично працювали як єдина платформа подачі офіційно перевіреної інформації. Таким чином, дослідження Прошиної підтверджує трансформацію редакційних стратегій тележурналістики: у відповідь на виклики війни українські телеканали обрали шлях консолідації зусиль і уніфікації контенту, щоб протидіяти хаосу чуток та дезінформації і підтримувати населення стабільним потоком новин [42].

Важливий внесок у розуміння ролі медіа в умовах війни зробив і аналіз Олега Чубука (2022). Він звернув увагу на ту категорію журналістів, які стали безпосередніми учасниками бойових дій. У своїй статті «Медійники на російсько-українській війні: вміст і місце журналістики в нових умовах діяльності» Чубук дослідив, як мобілізовані журналісти намагалися зберегти елементи професійної діяльності на війні [64]. Він відзначає, що попри повне залучення до військової служби, наявність сучасних засобів комунікації дала змогу деяким військовослужбовцям-журналістам підтримувати зв'язок з редакціями або створювати контент для соцмереж прямо з окопів. Цей феномен автор називає новим форматом журналістики, породженим війною: журналістика «з окопів», коли репортаж може вестися практично солдатом з передової [64]. Хоча таких випадків не маса, вони свідчать про високий рівень внутрішньої мотивації медійників продовжувати свою місію навіть у ролі військового. Чубук підкреслює важливість цифрових навичок і універсализації в таких умовах – тільки ті журналісти, що добре володіють технологіями і здатні працювати автономно, змогли адаптуватися до нової ролі. Таке дослідження є цінним, бо показує ще один ракурс впливу війни на

професію: вона не лише змінює зміст і форми журналістики, а й буквально переплавляє соціальну роль журналіста [64].

Зарубіжні науковці також активно досліджують медіавимір російсько-української війни. Уже з'явилися порівняльні роботи, де аналізується висвітлення цього конфлікту у медіа різних країн, вплив на міжнародну журналістську практику, еволюція воєнної пропаганди тощо. Значна увага приділяється темі дезінформації та інформаційних війн у контексті українського випадку. Наприклад, дослідник Ricardo Morais та ін. (2023) проаналізували корпус академічних публікацій, присвячених перевірці фактів під час війни в Україні, і дійшли висновку, що головними акцентами є протидія російській дезінформації, розвиток медіаграмотності та роль громадянських журналістів у викритті фейків [73]. Це свідчить про міжнародне усвідомлення того, що війна в інформаційному вимірі стала глобальним викликом, і Україна фактично стала полігоном для вироблення нових підходів до боротьби з фейками та пропагандою [73].

Окремий напрям зарубіжних досліджень – етичні стандарти і журналістика в конфліктах. Ще після війн на Балканах 1990-х років медіадослідники заговорили про кризу традиційної доктрини нейтральної журналістики у ситуаціях геноциду чи масових воєнних злочинів [75]. Випадок України знову порушив питання: чи може журналіст бути абсолютно неупередженим, коли стикається з очевидною несправедливістю та злочинами агресора? Дехто з теоретиків західної журналістики підтримує ідею, що у таких умовах медіа мають право і навіть обов'язок займати моральну позицію – називати винних винними, співчувати жертвам і закликати до дій, які зупинять зло [75]. Інші попереджають, що це може призвести до спрощення картини і втрати довіри, адже аудиторія все ж очікує від журналіста фактів, а не проповідей. Українські медіа під час нинішньої війни фактично випробовують цю межу на практиці. З одного боку, вони уникають відсторонено-нейтрального тону (що підтверджують і контент-аналізи, і опитування аудиторії), а з іншого – намагаються не опуститися до рівня ворожої пропаганди, яка відверто фабрикує фейки і мову ворожнечі. Це балансування між правдою і патріотичною пристрастю саме по собі стало предметом наукового інтересу. Після початку війни медіа почали не лише

інформувати, а й мобілізувати, підтримувати бойовий дух, формувати образ ворога й героя, що, своєю чергою, актуалізувало проблему дотримання професійних і моральних меж. З одного боку — суспільство потребує швидкої, емоційної інформації; з іншого — порушення етики може підірвати довіру до медіа в цілому. Як влучно зазначає Улибін, ігнорування етичних стандартів веде до дискредитації професії та зниження суспільної поваги до журналістів [77].

Насамкінець, важливо торкнутися аспекту «прав аудиторії» під час війни, який згадується в темі даного розділу. Під цим мається на увазі право суспільства отримувати правдиву і своєчасну інформацію, навіть у кризових умовах, а також право на захист від згубних інформаційних впливів. Український досвід продемонстрував, що аудиторія відіграє активну роль у підтримці інформаційного фронту: громадяни навчилися критичніше ставитися до повідомлень, перевіряти джерела і не поширювати непідтвержені «вкиди». Рівень медіаграмотності та відповідальності публіки зріс, оскільки люди усвідомили, що пропагандисти країни-агресора намагаються «завоювати голови та серця» через дезінформацію. Відповіддю на це стало широке впровадження програм з медіаграмотності, державних і громадських ініціатив з маркування сумнівного контенту, роз'ясненнями про те, як розпізнати фейки. Таким чином, права аудиторії захищаються не лише законом (формально цензура заборонена, хоча є винятки на час війни), а й самою журналістською спільнотою, яка прагне подати перевірену інформацію і мінімізувати шкідливий контент. Медіа під час війни беруть на себе і просвітницьку функцію щодо своєї аудиторії, навчаючи її інформаційній гігієні. Це можна розглядати як розширення соціальної відповідальності журналістики.

Отже, сукупність наявних досліджень підтверджує: роль медіа у воєнний час є критично важливою на всіх рівнях – від оперативного інформування до формування суспільної стійкості перед лицем пропаганди. Українські дослідження (Зражевська, Заїка; Прошина; Чубук та інші) дають глибоке розуміння внутрішніх трансформацій журналістики під впливом війни: зміни стандартів, етики, нових професійних ролей журналіста. Міжнародний академічний дискурс, своєю чергою, ставить український

кейс у ширший контекст і пропонує порівняння з іншими конфліктами, виробляючи універсальні висновки про медіа в умовах екстремальних ситуацій.

У підсумку можна констатувати, що війна спонукає журналістику до швидких змін, але водночас підтверджує значущість її базових принципів. Адже саме на основі професійних та етичних стандартів – хоч і переглянутих під кутом воєнної реальності – медіа будують свою роботу, щоб виконати місію: донести правду, протидіяти брехні та залишатися на боці людяності навіть серед жахів війни.

РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ЖУРНАЛІСТИКИ В УМОВАХ ВІЙНИ

2.1. Особливості регулювання діяльності журналістів під час збройного конфлікту

Широкомасштабне вторгнення Росії 24 лютого 2022 року чітко показало, у якому стані перебуває Україна зараз – це війна. В той самий день в країні ввели воєнний стан.

В останні роки в Україні було прийнято низку законодавчих змін, зокрема з 2014 року, які порушили баланс між свободою слова та інтересами національної безпеки. Експерти вважали, що деякі з цих змін порушували міжнародні стандарти прав людини та положення Європейської конвенції з прав людини. Однак міжнародне право дозволяє значні обмеження певних прав, таких як свобода слова, під час воєнного стану [20].

На журналістів також накладаються обмеження, оскільки вони повинні брати до уваги не лише моральні стандарти, але й зміни в законодавстві. Це особливо важливо, щоб уникнути ситуацій, у яких статті журналістів можуть поставити людей під загрозу або поставити самих журналістів під загрозу [13].

Загалом, якщо діяльність журналіста не пов'язана з військовими чи зонами бойових дій, його статус залишається таким самим, як і в мирний час, і підтверджується відповідними документами. Однак для роботи на передовій або на військових об'єктах журналісту необхідно отримати спеціальну акредитацію, передбачену Наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 3 березня 2022 року №73 [38]. Цей наказ визначає порядок акредитації, яка здійснюється Управлінням зв'язків з громадськістю ЗСУ.

У воєнний стан конституційні права громадян можуть бути тимчасово обмежені, наприклад право на свободу слова та доступ до інформації, відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Стаття 34 Конституції України гарантує свободу думки, слова та переконань. Указ Президента від 24 лютого 2022 року № 64/2022 підкреслює можливість таких обмежень [39].

Одночасно Закон України «Про інформацію» дозволяє журналістам збирати інформацію в районах бойових дій за умови дотримання правил і відповідних документів [36].

Важливу роль у регулюванні взаємодії журналістів із військовими структурами відіграє Наказ Головнокомандувача Збройних Сил України №73 від 03 березня 2022 року, який встановлює чіткі процедури акредитації та визначає правила діяльності представників медіа у районах бойових дій [38]. Документ охоплює низку ключових аспектів, зокрема:

- перевірку наявності відповідної акредитації у журналістів;
- організацію попередніх інструктажів для представників ЗМІ;
- визначення дозволених локацій для проведення інтерв'ю та відеозйомок;
- встановлення обмежень щодо поширення інформації, яка потенційно може завдати шкоди підрозділам Збройних Сил України.

В оновленій редакції наказу (від 03.02.2024 року) уточнено поділ зон для роботи журналістів [13]:

1. Зелена зона – дозволяється робота без супроводу офіцерів зі зв'язків із громадськістю.
2. Жовта зона – робота дозволяється лише у супроводі відповідальних осіб.
3. Червона зона – робота журналістів заборонена, окрім випадків, спеціально визначених командуванням.

Акредитацію можуть скасувати, якщо журналіст порушує встановлені правила роботи в районах бойових дій або за рекомендацією Служби безпеки України. Серед основних правил, які журналіст повинен дотримуватися [13]:

- мати при собі документи, що підтверджують особу та прескарту;
- здійснювати переміщення лише за погодженими маршрутами та у встановлені терміни;
- повідомляти керівника пресслужби про свою діяльність у зоні бойових дій;
- носити на видному місці позначення «ПРЕСА» або «PRESS» (включно із засобами захисту), якщо це не становить загрози для життя;

–використовувати засоби індивідуального захисту (бронежилет, шолом із відповідним маркуванням) і аптечку;

–на вимогу передавати матеріали для перевірки та видаляти ті, що містять інформацію, заборонену до публікації;

–зберігати статус цивільної особи, уникаючи носіння військової форми чи використання зброї.

Питання статусу журналістів під час збройних конфліктів врегульовано нормами міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевськими конвенціями 1949 року. Залежно від обставин журналісти можуть мати один із двох статусів [13]:

1. Військові кореспонденти – журналісти акредитовані у збройних силах, які супроводжують військові формування, але не є їхніми членами. Вони мають статус цивільних осіб і у разі полону можуть бути визнані військовополоненими. Проте у випадку, якщо військовий кореспондент бере безпосередню участь у бойових діях чи використовує зброю, він втрачає статус цивільної особи.
2. Журналісти в зонах збройного конфлікту – це цивільні особи, які перебувають у зоні конфлікту для виконання редакційних завдань. Відповідно до I Додаткового протоколу до Женевських конвенцій, такі журналісти мають право на повагу та захист за умови, що вони не беруть участі у військових діях.

Ключовим аспектом також є перелік інформації, розголошення якої заборонено, оскільки це може спричинити ризики для безпеки держави. До таких даних належить інформація про розташування військових об'єктів, кількість озброєння, оперативні плани та інші деталі, які можуть бути використані противником.

Для іноземних журналістів Кабінет Міністрів України ухвалив постанову №627 від 27 травня 2022 року, яка дозволяє акредитованим представникам ЗМІ перебувати на території України протягом воєнного стану.

Крім того, Закон України «Про внесення змін до статті 114-2 Кримінального кодексу» передбачає кримінальну відповідальність за несанкціоноване розголошення

інформації про засоби протидії агресії, зокрема про переміщення зброї та військових підрозділів [35].

Досвід інших країн також показує суворі правила для журналістів під час збройних конфліктів.

У «Довіднику законів війни» Міністерства оборони США наголошується на важливості відкритого висвітлення подій за умови дотримання заходів безпеки. Відповідно до Директиви Міністерства оборони США від 2017 року, створюються спеціальні медіа-пули, що забезпечують журналістам оперативний доступ до бойових зон. Польові командири зобов'язані забезпечувати безпеку журналістів, водночас обмежуючи поширення інформації, яка може загрожувати операціям [3].

Інформація, яку дозволено оприлюднювати, включає загальні дані про проведені операції, участь союзників та кількість бойових місій. Однак заборонено розголошувати точну чисельність військ, плани майбутніх операцій, місцезнаходження військових баз тощо.

Норми міжнародного гуманітарного права забороняють трансляції, які можуть наражати на небезпеку життя людей, а також публікації, що можуть ідентифікувати військовополонених.

До 24 лютого 2022 року українські журналісти вже мали досвід висвітлення війни, зокрема подій на Донбасі, але повномасштабне вторгнення Росії поставило перед ними нові виклики. Масштаб бойових дій, активні ракетні обстріли та інформаційна війна вимагали швидкого адаптування до екстремальних умов роботи. Багато правил і редакційних стандартів довелося переглядати або створювати в режимі реального часу – наприклад, щодо публікації чутливих військових даних чи роботи в небезпечних зонах. Водночас базові принципи журналістики, такі як перевірка інформації та уникнення маніпуляцій, залишаються незмінними, хоч і потребують оновлення відповідно до реалій воєнного часу [3].

Одним із найбільш обговорюваних випадків стало висвітлення подій, пов'язаних із Київським бронетанковим заводом. 16 квітня 2022 року російська авіація атакувала підприємство. За кілька днів до цього телеканал «1+1» показав репортаж із цехів

заводу. Хоча журналісти не згадували назву компанії, критики стверджували, що показані у сюжеті деталі могли дозволити ідентифікувати об'єкт.

Прихильники журналістів зазначали, що зйомки проводилися з дозволу керівництва концерну «Укроборонпром» і сюжет пройшов погодження відповідальними особами. Крім того, місцезнаходження підприємства не було засекреченим, а інформація про нього вже була у відкритому доступі [3]. Попри це, ситуація викликала запитання щодо відповідальності як журналістів, так і посадових осіб, які надають дозволи на зйомку об'єктів оборонного значення.

Схожа дискусія виникла після публікації «24 каналу» фоторепортажу про будівлі оборони в центрі Києва. Зйомки здійснювалися з дозволу пресофіцера, а об'єкти були доступні для загального огляду. Однак частина журналістської спільноти вважала, що такі матеріали можуть нести загрозу, оскільки публічність певних деталей потенційно полегшує планування ворожих атак.

Ці випадки засвідчили наявність прогалин у регулюванні роботи журналістів у воєнний час. Формально, Правила роботи журналістів, затверджені Головнокомандувачем ЗСУ 3 березня 2022 року, забороняють розголошувати інформацію про технічні засоби оборони та систему охорони військових об'єктів. Водночас у них немає чітких визначень щодо того, які саме деталі можуть бути небезпечними для розголошення, якщо об'єкт і так доступний для огляду. Це створює простір для різного трактування норм і потребує уточнення на рівні рекомендацій для медіа.

Ще одним резонансним випадком стало завчасне поширення військової інформації. 29 квітня 2022 року журналіст Денис Казанський повідомив про звільнення села Руська Лозова на Харківщині раніше за Міністерство оборони. За словами заступниці міністра Ганни Маляр, це спричинило загострення ситуації: внаслідок подальших бойових дій загинув один український військовий, ще 12 отримали поранення [6].

Ця ситуація стала поворотною точкою у взаємодії журналістів із військовими структурами. Міністерство оборони посилило контроль над висвітленням бойових дій, наголосивши на необхідності дотримання правил узгодження таких публікацій.

Крім того, було активізовано комунікацію з медіа, щоб запобігти подібним випадкам у майбутньому.

Публікації про військовополонених є однією з найчутливіших тем у воєнній журналістиці, оскільки зачіпають питання не лише етики, а й міжнародного права. Комісія з журналістської етики наголошує, що медіа не повинні розголошувати інформацію, яка може зашкодити полоненим або їхнім родинам, зокрема дані про місце служби, стан здоров'я чи родичів на окупованих територіях. Однак ця проблема є набагато ширшою.

Окремі випадки змушують поставити питання і про дотримання Україною норм міжнародного гуманітарного права. Наприклад, численні відео з російськими полоненими, які з'являються у медіа та соцмережах, інколи викликають сумніви щодо добровільності їхніх свідчень. Четверта Женевська конвенція прямо забороняє використовувати військовополонених для пропаганди, примушувати їх до публічних виступів або зйомок, які можуть принижувати їхню гідність.

Водночас українська сторона аргументує такі публікації тим, що вони не мають на меті приниження полонених, а радше використовуються для викриття воєнних злочинів Росії та впливу на її суспільство. Це створює складну етичну та правову дилему: з одного боку, такі відео можуть мати інформаційну цінність, а з іншого – піддаватися критиці, як порушення прав полонених.

Журналісти повинні приділяти особливу увагу захисту цивільного населення. Наприклад, після авіаудару 16 березня 2022 року по драматичному театру в Маріуполі деякі звинувачували журналістів у «наведенні». Перед обстрілом один із телеканалів транслював репортаж, у якому згадувалося, що театр використовувався як бомбосховище. З іншого боку, такі заяви звільняють агресора від відповідальності, оскільки російська армія умисно обстрілювала мирні об'єкти [3].

Водночас інша обстановка демонструє потенційні загрози публікації даних у режимі реального часу. Наприклад, повідомлення про шлях евакуаційної колони може зірвати її або поставити під загрозу життя людей. Після того, як ви досягнете безпечного місця, інформація про евакуацію не повинна бути розповсюджена.

Журналісти також стикаються з викликами щодо приватності постраждалих чи загиблих. Наприклад, радник міністра внутрішніх справ Антон Геращенко оприлюднив відео з російським паспортом потерпілої під час обстрілу житлового будинку в Києві. Цю інформацію підхопили ЗМІ, однак Комісія з журналістської етики розкритикувала такий підхід, оскільки він порушує право на приватність.

Окремі матеріали в ЗМІ дискримінують, порушуючи етику. Наприклад, у статті, опублікованій *Zaxid.net* щодо вручення повісток клієнтам готелів, говорилося, що клієнти з південних і східних областей України. Комісія з журналістської етики визнала це порушенням, оскільки такі дані створюють упереджене ставлення до певних регіонів [3].

Ще один резонансний випадок стався, коли ведучий «24 каналу» Фахрудін Шарафмал у прямому ефірі закликав до знищення російських дітей. Хоча журналіст публічно вибачився, Комісія визнала його слова серйозним порушенням етики.

Складні етичні проблеми виникають через те, що українські медійники працюють у безпрецедентних умовах. Однак аналіз помилок і дотримання професійних правил дозволяють покращити журналістську роботу та забезпечити довіру аудиторії [13].

Журналісти, які працюють із жертвами війни, повинні дотримуватися високих етичних стандартів, щоб зберегти довіру громадськості та запобігти негативним наслідкам як для журналістів, так і для жертв. Саморегуляція є важливим інструментом, який підтримує репутацію журналіста та дотримується високих професійних стандартів. Це особливо важливо під час війни, коли кожне слово чи зображення може вплинути на настрої респондентів і суспільство в цілому.

Під час роботи з жертвами війни саморегуляція передбачає дотримання етичних принципів, таких як дотримання конфіденційності, запобігання повторній травмі, точне та справедливе висвітлення подій і повага до гідності кожної людини.

Журналісти, які працюють із жертвами війни, зіштовхуються з різними етичними викликами (таблиця 2.1 (а)).

Таблиця 2.1 (а)

Етичні виклики для журналістів під час роботи з жертвами війни

Етичний виклик	Суть виклику та рекомендації
Захист приватності	Журналісти мають поважати право жертв війни на приватне життя, особливо щодо делікатних чи травматичних тем.
Запобігання повторній травматизації	Необхідно уникати питань, які можуть викликати тригерні спогади чи негативні емоції, або примусу до висвітлення деталей подій.
Точне і справедливе висвітлення	У матеріалах слід уникати сенсаційності чи експлуатації, забезпечуючи об'єктивність і достовірність інформації.
Захист джерел	Анонімність жертв, які цього бажають, має бути гарантована, особливо якщо розголошення може загрожувати їхній безпеці.
Дотримання професійних стандартів	Журналісти повинні керуватися принципами чесності, об'єктивності та неупередженості при висвітленні історій жертв війни.

Джерело: [3]

Для уникнення етичних порушень журналістам важливо впроваджувати чіткі механізми саморегуляції, що сприяють мінімізації негативного впливу на жертв та аудиторію. Ефективні підходи до саморегуляції наведено нижче (таблиця 2.1 (b)).

Таблиця 2.1 (b)

Підходи до саморегуляції журналістів під час роботи з жертвами війни

Захід саморегуляції	Рекомендації для журналістів
Розробка етичних принципів	Медіаорганізації повинні створювати чіткі керівні принципи, що регулюють взаємодію журналістів із жертвами війни.
Навчання журналістів	Журналістів необхідно навчати етичних методів висвітлення конфліктів і роботи з людьми, які зазнали травматичного досвіду.
Створення механізмів підзвітності	У медіа мають діяти механізми розгляду скарг на неетичну поведінку журналістів, що дозволить уникати конфліктів.
Співпраця з експертами	Залучення психологів, правозахисників та соціальних працівників допоможе обрати найкращі підходи до роботи з жертвами.
Підтримка жертв	Журналісти повинні інформувати жертв про наявні ресурси допомоги, як-от психологічна чи юридична підтримка.

Джерело: [3]

Журналісти повинні враховувати всі особливості та вразливості. Встановлення довірливих відносин із жертвами та дотримання моральних принципів допоможуть респондентам уникнути шкоди та забезпечити якісне висвітлення їхніх історій.

По-перше, слід уникати сенсаційності та фальшивості. Заголовки, які привертають увагу за допомогою перебільшення чи експлуатації страждань, можуть не тільки завдати шкоди репутації журналіста, але й шкодити жертвам війни.

По-друге, збереження вашої конфіденційності має бути найважливішим. Без згоди респондентів журналісти не можуть розголошувати особисту інформацію, оскільки це може поставити під загрозу їхнє психічне здоров'я або безпеку.

По-третє, контент має бути підготовлений з огляду на потенційний вплив на цільову аудиторію. Наприклад, не можна публікувати відео, зняті в зоні бойових дій, якщо вони містять негативні емоції або травмуючі асоціації.

Журналістам також важливо дотримуватися міжнародних стандартів етики, таких як Кодекси доброї практики та рекомендації відомих журналістських асоціацій. Ці стандарти містять чіткі вказівки, які допомагають уникати конфліктів і забезпечувати відповідальну роботу з жертвами війни.

Журналістика у воєнний час зіштовхується з численними викликами, що стосуються балансу між свободою слова, етикою та національною безпекою. Запроваджені обмеження, зокрема щодо акредитації журналістів, заборонених до публікації даних і роботи в зонах бойових дій, змушують медіа адаптувати свою діяльність до нових реалій.

Висвітлення військових операцій, полонених і жертв війни вимагає особливої відповідальності. Деякі випадки, зокрема оприлюднення чутливої інформації чи примусові інтерв'ю з військовополоненими, викликають дискусії щодо дотримання міжнародних норм. Це свідчить про необхідність чіткіших стандартів роботи медіа, які б узгоджували журналістську діяльність із нормами гуманітарного права.

Загалом, війна змінює підходи до журналістики, вимагаючи від медіа не лише оперативності, а й підвищеної відповідальності за кожну публікацію.

2.2. Редакційна політика та стандарти «Суспільного Мовлення»

«Суспільне Мовлення» — це особлива форма медіа, створена для задоволення інформаційних, культурних та освітніх потреб громадян, а не для досягнення комерційного прибутку чи політичних інтересів. В Україні «Суспільне Мовлення» представлено Національною суспільною телерадіокомпанією України (НСТУ), яка функціонує як акціонерне товариство, 100 % акцій якого належить державі. Однак, на

відміну від державного мовлення, «Суспільне» покликане бути незалежним від органів влади, політичних партій і комерційного впливу. Його місія — служити суспільству, дотримуючись принципів прозорості, неупередженості, об'єктивності та професійної журналістики.

«Суспільне Мовлення» в Україні було створене на основі багаторічної трансформації державних телерадіоорганізацій. Після численних спроб законодавчого врегулювання з 1997 року, реальні кроки щодо впровадження суспільного мовлення почалися лише після Революції Гідності у 2014 році. Закон України «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України» було ухвалено 17 квітня 2014 року, і саме цей закон став фундаментом для створення повноцінного суспільного мовника [40].

19 січня 2017 року на базі Національної телекомпанії України (НТКУ) було юридично зареєстровано Публічне акціонерне товариство «Національна суспільна телерадіокомпанія України» — організацію, що стала інституційною основою «Суспільного Мовлення» в Україні. Таким чином, саме з 2017 року НСТУ почала повноцінно функціонувати як суспільний мовник, підзвітний суспільству, а не державі.

НСТУ функціонує у статусі акціонерного товариства, всі акції якого належать державі в особі Кабінету Міністрів України, що представлений Державним комітетом телебачення і радіомовлення України. Діяльність «Суспільного» регулюється Законом України «Про суспільні медіа України» (з 2023 року; до цього — Закон «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України») [40].

Згідно з цим законом, держава не має права втручатися у програмну політику мовника, а контроль за його діяльністю здійснюється Наглядовою радою, до складу якої входять представники громадянського суспільства та парламентських фракцій. Це забезпечує демократичний нагляд за мовником, протидію політичному впливу та прозорість прийняття рішень [5].

«Суспільне Мовлення» України охоплює всю територію країни та має складну, багаторівневу організаційну структуру, що включає:

- 1) 3 загальнонаціональні телеканали: «Суспільне Новини»; «Суспільне Культура»; «Суспільне Спорт».
- 2) 5 радіоканалів: «Українське радіо»; «Радіо Промінь»; «Радіо Культура»; «Радіоточка»; «Radio Ukraine International» (іномовлення).
- 3) 24 регіональні філії, які раніше були обласними державними телерадіокомпаніями (ОДТРК). Ці філії мають назви на кшталт «Суспільне Львів», «Суспільне Харків», «Суспільне Черкаси» тощо.

Цифрові платформи: з 2020-х років активізувалася діяльність онлайн-проектів — «Суспільне Новини», «Суспільне Культура», «Суспільне Спорт», а також динамічно функціонує офіційний портал corp.suspilne.media, що забезпечує відкритість структури.

У компанії функціонують окремі дирекції:

- Дирекція телебачення,
- Дирекція радіо,
- Дирекція регіонального мовлення,
- Дирекція цифрових платформ,
- Дирекція інформаційного мовлення,
- адміністративні та технічні підрозділи.

Штатна чисельність компанії становить приблизно 4500 працівників (станом на 2024 рік). Це робить НСТУ одним із найбільших роботодавців у медіасфері країни.

Фінансування «Суспільного» здійснюється з Державного бюджету України, а також може доповнюватися іншими джерелами, не забороненими законом:

- місцеві бюджети;
- благодійні внески;
- гранти від міжнародних організацій;
- доходи від ліцензування та продажу контенту;
- технічні послуги.

Згідно з законодавством, бюджетне фінансування має становити не менше ніж 0,2 % видатків загального фонду державного бюджету України за попередній рік. Одним із найбільших викликів для «Суспільного» є нестабільність державного

фінансування та залежність від політичної волі парламенту, що створює ризики для редакційної незалежності.

«Суспільне Мовлення» покликане бути незалежним від політичного, адміністративного чи комерційного впливу. Для цього в його структурі закладено кілька механізмів:

1. Наглядова рада — колегіальний орган, що контролює діяльність правління, затверджує бюджет, слідкує за дотриманням стандартів суспільного мовника. Складається з 17 членів, серед яких представники громадськості та фракцій Верховної Ради.
2. Відсутність державного втручання — відповідно до Закону «Про суспільні медіа України», державні органи не мають права впливати на програмну політику мовника, втручатися в редакційні рішення чи нав'язувати контент.
3. Публічність — звітність перед суспільством здійснюється через публічні річні звіти, відкриті конкурси на керівні посади, консультації з громадськістю.
4. Міжнародна підтримка — «Суспільне» тісно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як BBC Media Action, Deutsche Welle Akademie, Європейська мовна спілка (EBU), які допомагають впроваджувати стандарти незалежного мовлення.
5. Редакційна хартія та кодекси етики — внутрішні документи, що регламентують діяльність журналістів, включаючи заборону на політичну джінсу, цензуру та пропаганду.

В умовах повномасштабної війни, що суттєво вплинула на інформаційне середовище України, роль суспільного мовника як джерела надійної, верифікованої та неупередженої інформації набуває особливого значення. Інституційна спроможність компанії, її регіональна мережа, а також міжнародна підтримка створюють передумови для ефективного виконання суспільної місії в умовах надзвичайної ситуації. Проте забезпечення стабільної роботи та реалізація законодавчо визначених функцій не є єдиним викликом для «Суспільного». Одним із

найважливіших аспектів його діяльності залишається дотримання редакційної незалежності та впровадження високих журналістських стандартів.

У цьому контексті редакційна політика НСТУ, яка встановлює змістовні та моральні стандарти створення медіаконтенту, повинна бути ретельно вивчена. Ключова функція суспільного мовника — служити інтересам суспільства, дотримуючись принципів об'єктивності, збалансованості та неупередженості — виконується через редакційну політику. У той же час в умовах збройного конфлікту виникає низка складних питань щодо дотримання балансу між національною безпекою, інформуванням населення та свободою слова. Це означає, що редакційні стандарти повинні постійно змінюватися, щоб відповідати новим обставинам. Це стосується як міжнародних зобов'язань України, так і поточних викликів, включаючи дезінформацію, військову цензуру та негативний вплив на аудиторію.

Редакційна політика мовника базується на міжнародних стандартах журналістики, серед яких неупередженість, достовірність, прозорість та відповідальність перед суспільством. Заявлена редакційна незалежність означає, що «Суспільне» уникає політичної заангажованості та комерційного впливу. Проте в умовах війни баланс між об'єктивністю та інформаційною безпекою залишається складним питанням. Наприклад, редакційні принципи обмежують поширення інформації, що може зашкодити національним інтересам, а також накладають суворі вимоги щодо висвітлення чутливих тем, зокрема військових операцій.

Принцип достовірності також є ключовим для редакційної політики мовника. Внутрішній моніторинг контенту спрямований на перевірку інформації перед її публікацією, що набуває особливого значення в умовах інформаційної війни. Водночас питання довіри до «Суспільного» та його сприйняття аудиторією як незалежного джерела інформації залишається відкритим, оскільки державне фінансування та співпраця з органами влади можуть впливати на характер висвітлення окремих тем.

Редакційна політика «Суспільного» приділяє особливу увагу висвітленню складних і чутливих тем, таких як війна, порушення прав людини, соціальні кризи та

інші конфліктні питання. Підхід компанії базується на принципах дбайливості, емпатії та поваги до героїв матеріалів.

У своїй роботі журналісти «Суспільного» дотримуються правила, що історія людини належить лише їй, і журналісти зобов'язані розповісти її якнайкраще. Команда гарантує, що матеріали не завдадуть шкоди учасникам подій, особливо вразливим особам або постраждалим від травм. Наприклад, сценарій, який стосується переселенців або жертв насильства, враховує їхні почуття, потенційні травми або загрози безпеці [25].

Крім того, журналісти приділяють особливу увагу дотриманню моральних принципів під час висвітлення теми війни. Основним викликом у цій ситуації є збереження балансу між наданням правдивої інформації та уникненням дій, які можуть бути шкідливими або підірвати моральний дух суспільства.

«Суспільне Мовлення» несе відповідальність перед своїм глядачем. Це проявляється у прагненні підвищити здатність громадян мислити критично та підвищити їхню освіту в медіа. Тетяна Трощинська, керівниця департаменту стратегічного аналізу та розвитку соціально впливового контенту, сказала, що журналісти повинні залучити більше людей, які готові аналізувати інформацію та виходити з зони комфорту [25; 51].

Компанія розуміє, що медіаосвіта стосується не лише журналістики, але й державної політики в галузі освіти та культури. З цієї причини «Суспільне» активно працює над проектами, які навчають аудиторію відрізнити правду від маніпуляцій і ідентифікувати фейки в ЗМІ.

Важливим елементом редакційної політики є внутрішні статuti та стандарти роботи. Вони створюються з урахуванням специфіки діяльності, форматів та жанрів, а також з урахуванням аудиторії. Принципи роботи обговорюються всередині редакції, щоб кожен співробітник розумів, як їх застосовувати на практиці.

У компанії є редакційна рада та департамент моніторингу контенту. Це не тільки дозволяє підтримувати високий рівень контенту, але й дозволяє уникати порушень, які могли б негативно вплинути на репутацію компанії.

Заборона співпрацювати з журналістами, які раніше працювали в пропагандистських ЗМІ або каналах, які підривали незалежну журналістику. Такий підхід спрямований на зміцнення позиції «Суспільного» як мовника, який дотримується високих стандартів у всіх аспектах роботи [25].

Попри значні досягнення, редакційна політика «Суспільного» стикається з рядом викликів. Одним із них є забезпечення повної незалежності в умовах війни, коли зростає ризик політичного тиску чи спроб втручання в редакційну політику. Проте, як зазначає голова правління «Суспільного» Микола Чернотицький, компанія зберігає вірність своїй місії, журналістським стандартам та незалежності, що є одним із ключових досягнень за 2024 рік [25; 51].

Також важливим викликом є розвиток контенту, який би відповідав різним запитам аудиторії. «Суспільне» працює над створенням нових освітніх, культурних та історичних проєктів, що покликані не лише інформувати, а й підвищувати загальний культурний рівень суспільства.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ЗМІН ЖУРНАЛІСТСЬКИХ ПРАКТИК НА ПРИКЛАДІ «СУСПІЛЬНЕ ЖИТОМИР»

3.1. Методологія дослідження: аналіз контенту та глибинні інтерв'ю

Дослідження трансформацій журналістських практик «Суспільне Мовлення» унаслідок повномасштабного вторгнення Росії в Україну здійснювалося комплексно, із використанням двох методів: кількісно-якісного контент-аналізу журналістських матеріалів, а також напівструктурованих глибинних інтерв'ю з працівниками медіа. Таке поєднання дозволило не лише зафіксувати зміни у змісті й структурі медіа-повідомлень, а й зібрати оцінки самих журналістів.

Контент-аналіз. Основою дослідження став контент-аналіз 132 журналістських матеріалів, відібраних вручну на офіційному сайті «Суспільне Новини» за посиланням <https://suspilne.media>, у розділі «Суспільне Житомир» (<https://suspilne.media/zhytomyr/>). Вибір пояснюється тим, що вся мережа «Суспільного» функціонує на єдиному сайті, де для регіональних філій присутні маркування, а також окремі вкладки по кожному регіону.

Матеріали для аналізу також відбиралися за допомогою операторів пошуку в Google. Де фільтр *after:* означає пошук публікацій після вказаної дати; фільтр *before:* – пошук публікацій до вказаної дати. Лапки означають пошук за певною точною фразою, OR – пошук одного з кількох слів, AND – пошук усіх вказаних слів. Для більш точного запиту використовувалася комбінація кількох фільтрів одночасно. Використовувалися також фільтри за датами публікацій на сайті <https://suspilne.media>.

Усі публікації поділено на два **часові періоди**: липень–грудень 2021 року та липень–грудень 2024 року. Для об'єктивності аналізу в кожному періоді було обрано статті, що відповідали попередньо сформульованим критеріям: за липень-грудень 2021 року було 20 матеріалів, за той самий період 2024 року – 112 матеріалів.

Критерії вибору включали такі **ключові слова** в заголовках і лідах новин: вторгнення / повномасштабна, АТО / ООС, війна / бойові / фронт / території, окупація / деокупація, обстріл / атака / ракета / шахед / вибух / тривога, загиблі / поранені /

руйнування / втрати, евакуація / допомога / волонтер / реабілітація, ЗСУ / військо / оборона / мобілізація, побратим / передова / бойове завдання, герой / патріот / ветеран / воїн / захисник, ППО / Повітряні Сили / БпЛА.

Враховувалася тематична релевантність за групами ключових слів, які охоплюють тематику війни та її наслідків, а також наявність ключових параметрів, необхідних для кодування. До вибірки увійшли лише ті матеріали, які відповідали тематиці дослідження та марковані як такі, що підготовлені житомирським підрозділом мовника. Основний акцент був зроблений на статтях, що висвітлюють:

- Події, пов’язані з війною на Житомирщині (наприклад, обстріли, наслідки руйнувань, життя переселенців).
- Гуманітарні аспекти війни (допомога постраждалим, волонтерська діяльність на Житомирщині).
- Історії мешканців Житомирщини, які постраждали внаслідок бойових дій.
- Зміни в роботі місцевої влади та громад Житомирщини в умовах воєнного стану.

Рисунок: кодувальний лист для контент-аналізу (скриншот)

Контент-аналіз проводився за кодувальною схемою, яка охоплює 14 категорій — від типу матеріалу й форми викладу до джерел, емоційної тональності та

візуалізації. Кожному параметру було присвоєно числове кодування (див. додатки), що дозволило здійснити не лише якісний опис, а й кількісний аналіз [70; 78].

Наприклад, серед 20 статей 2021 року (код 3.1):

- новинні замітки (тип 1.1) становили лише 5 одиниць, а повноцінні новини з контекстом (1.2) аж 14, тоді як репортажі (1.3) — 1;
- формат завжди всюди був комбінованим (2.3) — у 20 із 20 матеріалів;
- емоційна тональність здебільшого була збалансовано емоційною (8.2) — це 13 матеріалів, емоційно забарвлених (8.3) було 4 випадки, і ще 3 випадки нейтральних новин (8.1).

Тоді як серед 112 статей за 2024 рік (код 3.2):

- новинні замітки (1.1) становили 58 одиниць, новини із контекстом (1.2) фіксувалися 47 разів, а репортажі (1.3) — 4;
- комбінований формат подачі (2.3) становив 68 випадків зі 112;
- емоційна тональність здебільшого була нейтральною (8.1) — 61 випадок, також зафіксовано 26 випадків збалансовано емоційної (8.2), і 25 — емоційно забарвленої (8.3).

Ці статистичні дані сформували підґрунтя для подальшого інтерпретативного аналізу.

Інтерв'ю з журналістами. Було проведено п'ять напівструктурованих глибинних інтерв'ю з працівниками «Суспільне Мовлення» [63; 78]. У своїх відповідях респонденти висловили побоювання щодо потрапляння інформації, яка несе репутаційні ризики, в публічний простір. Тому, з міркувань безпеки, імена респондентів зазнали змін. Для конфіденційності учасників розмов позначено літерою українського алфавіту, а назви посад відображені в чоловічому роді незалежно від справжньої статі.

Респонденти:

- Р. — журналіст міжнародного відділу
- А.1 — журналіст міжнародного відділу
- Ю. — шеф-редактор
- А.2 — продюсер

– Я. — редактор сайту

Інтерв'ю відбувалися у форматі Zoom-дзвінків, кожне тривало в середньому 40–60 хвилин. Запитання охоплювали широке коло аспектів: баланс точок зору, моральна позиція, емоційне забарвлення, вживана лексика, редакційні стратегії, риторичні наративи, нововведення в роботі, роль журналіста в умовах війни, суспільна значущість, тиск з боку влади, перевірка інформації, боротьба з фейками, запити аудиторії, ставлення до телемарафону «Єдині новини» та етичні конфлікти (див. додатки).

Усі діаграми в цій роботі побудовано за допомогою сервісу Canva, на основі отриманих кількісних даних контент-аналізу (див. додатки) і відображено у відсотках, де 100%, максимальне значення, дорівнює кількості проаналізованих матеріалів, тобто 132 одиниці. Підрахунок показників проводився в електронних таблицях, за допомогою сервісу Google Sheets та формули =COUNTIF(NX:NY; "номер коду"). Де NX:NY — це діапазон стовпців і рядків, у яких відбувався пошук, а "номер коду" — це конкретне значення, яке шукалося в діапазоні.

3.2. Результати аналізу інтерв'ю з працівниками «Суспільне Мовлення»

1. Розуміння журналістських стандартів після 24 лютого 2022 року

Усі п'ятеро респондентів підкреслили, що журналістські стандарти залишаються обов'язковою вимогою для працівників «Суспільного Мовлення», проте реалії повномасштабної війни вимагають їх гнучкого тлумачення та адаптації до безпекових викликів. Відповіді респондентів засвідчують, що на практиці журналісти змушені балансувати між стандартами неупередженості та тим, як вони розуміють інформаційну відповідальність перед суспільством і державою.

«З початку повномасштабного вторгнення явище журналістських стандартів почало ставитися під сумнів, бо воно почало протирічити нашим національним інтересам. Бо, якби все висвітлювали в рамках журналістських стандартів, то звісно ж було б складніше нам якусь інформацію приховувати і так далі. Тобто, у

воєнний час це нормально бо, якби все по стандартах журналістики писали, то це шкодило б нашій країні.» (Р.)

Ця відповідь демонструє усвідомлене відхилення від стандарту повноти інформації, що інтерпретується журналістом як патріотичний жест в умовах війни. Йдеться не стільки про ідеологічні міркування, скільки про феномен, коли журналіст добровільно обмежує подачу повної інформації, вважаючи це проявом лояльності до держави. Такий підхід формує механізми самоцензури, які хоч і продиктовані наміром захисту національних інтересів, водночас породжують ризики розмиття професійних стандартів журналістики.

Цікаво, що в той час як один журналіст допускає вибірковість інформації, інший апелює до суворої перевірки, що ілюструє відмінності у сприйнятті журналістських цінностей навіть у межах однієї редакції: *«Я думаю, що вже зараз набагато важливо важливіше, ніж раніше це було, слідкувати за точністю, достовірністю, все перевіряти з різних джерел.»(А.І)*

Шеф-редактор акцентує увагу на джерела походження інформації, вказуючи, що у випадку матеріалів про захоплення населених пунктів новина формується на основі повідомлень російської сторони:

«Загалом, якщо ми берем матеріали, які пов'язані, наприклад, із захопленням міста або села, то я, як шеф-редактор, обов'язково вимагатиму написати, чому ми про це говоримо. І скоріш за все, ми будемо говорити про це через те, що російська сторона заявила про якісь свої рухи там.» (Ю.)

Ця відповідь демонструє складність процесу прийняття редакційного рішення — журналісти змушені працювати з повідомленнями, навіть якщо вони походять від ворожої сторони. У такому випадку інформація використовується не як підтвержене джерело, а як тригер для перевірки, аналітики, а також — як вимога дотримання принципу оперативності. Однак навіть за наявності критичного підходу тут виявляється певна суперечність, яка ще виразніше проявляється у відповідях інших журналістів.

Інші респонденти стверджують, що позиції агресора не повинні бути присутні в інформаційному просторі, навіть у вигляді прямої мови або цитат.

«Слово агресору не дається. І ще додаю сюди, ми буває пишемо щось про Іран, про Північну Корею, те, що стосується там терористичних організацій, так само Хамас і Хезболла, тобто теж терористам і агресорам слова ми намагаємося не давати.» (Р.)

«На сайті ми даємо цю інформацію, переказуючи їх як непряму або переказуючи сенс. В ефірі на телеканалі, наживо, ми не можемо, тому що дійсно, є правило не давати пряму мову саме цим людям, щоб вони просто не пропагували свої ідеї по захопленню України через те, що зараз триває війна.» (Ю.)

У цьому контексті видно, що на рівні практики журналісти інституціоналізують відмову від повноти — стандарт балансу подається не як універсальна вимога, а як така, що має винятки в умовах війни. При цьому частина журналістів не сприймає таку позицію як порушення:

«Я хочу вам нагадати, що це абсолютно коректно. Це не порушення стандарту балансу думок. Давайте згадаємо про те, що існує війна в нас вже набагато більше, ніж 3 роки, і ми так само не висвітлювали позиції бойовиків із ОРДЛО, а тому що, а що вони скажуть. І так само це питання зараз ми ставимо по відношенню до регулярної армії Російської Федерації, до керівництва цієї країни. А що вони такого скажуть? Вони просувають свої наративи, у них існує своя інформаційна політика, яка точно не має існувати в нашому інформаційному просторі.» (А.2)

Ці висловлювання вказують на глибоке внутрішнє напруження між декларованими журналістськими стандартами (баланс, повнота, об'єктивність) і реальністю редакційної роботи в умовах війни, коли відмова від однієї зі сторін подається як необхідність. У практиці журналістики виникає умовний поділ джерел на «легітимні» та «заборонені», що прямо суперечить загальноприйнятому принципу неупередженого подання інформації.

Цю суперечність підсилює і фрагмент інтерв'ю з журналістом, який говорить про нормалізацію самоцензури як вимушеної, але цілком прийнятної практики в умовах повномасштабного вторгнення:

«Ми всі чудово розуміємо, що без цього зараз нікуди: цензура з боку військового, до військового, Збройних Сил України, цензура з боку деяких посадових осіб,

самоцензура у моментах, коли ми розуміємо, що це може нашкодити національній безпеці нашої держави або ця інформація може просто нашкодити суспільству. Ми все чудово розуміємо й зрозуміло, що деякі речі ми до сих пір не озвучуємо. Ми розуміємо, що це не час, колись воно настане.» (А.2)

У цій відповіді прямо визнається наявність внутрішніх бар'єрів у журналістській роботі, що базуються не на офіційній забороні, а на власному уявленні журналіста про «благо суспільства». Водночас респондент переконаний, що стандарти лишаються, хоча реалізуються «адаптовано»:

«...але в цілому стандарти вони лишаються, ми їх дотримуємося... Тут доводиться адаптовуватися і десь фантазувати, як би це трошечки обійти, але зробити водночас відповідно до стандартів.»

Усе це свідчить про певний відхід від жорсткого розуміння журналістських стандартів як незмінних правил, що часто пояснюється логікою згуртування навколо держави. Як сказано в одній із відповідей:

«З початку повномасштабного вторгнення явище журналістських стандартів почало ставитися під сумнів, бо воно почало протирічити нашим національним інтересам... Тобто у воєнний час це нормально бо, якби все по стандартах журналістики писали, то це шкодило б нашій країні.» (Р.)

Таким чином, з'являється внутрішнє виправдання відхилень, що трактуються не як зрада професії, а як її патріотична адаптація. Але така ситуація створює ризик — зсув норми, коли виключення починає сприйматися як новий стандарт. Те, що раніше називалося цензурою, тепер сприймається як етична обережність, а обмеження на подачу інформації — як стратегія відповідальності. Це перетворює журналістику з інструменту контролю влади та об'єктивного посередника на частину мобілізованої державної машини, що може поставити під загрозу її незалежність у довгостроковій перспективі:

«Я працюю за високими стандартами і в Суспільному, і раніше я працював, нема такого, що це наш ворог, тому ми його не даємо. В українській журналістиці, зараз в ЗМІ, в яких високі стандарти, за такою логікою ніхто не працює, що ми там когось не даємо, просто тому, що він нам не подобається.» (Ю.)

Проте ця відповідь — ще один приклад внутрішньої редакційної суперечності: респонденти в одній редакції демонструють кардинально різні тлумачення стандарту балансу, що свідчить про розмитість етичних орієнтирів. З одного боку — заборона на мову агресора, з іншого — апеляція до стандартів як до невід’ємної основи журналістики. Це створює напругу між професійною риторикою та фактичною практикою. У цілому можна стверджувати, що представлення позиції ворожої сторони у журналістиці «Суспільного» підпорядковане не стільки правовим нормам чи стандартам, скільки контекстуальній етиці часу війни. Це призводить до вибіркового тлумачення принципу балансу та нормалізації самоцензури як «відповідального підходу». Водночас такі практики можуть з часом призвести до зміщення стандартів як професійної межі — і саме це становить головний етичний виклик, який чітко окреслюється в інтерв’ю.

2. Робота із джерелами та перевірка їхньої надійності

Респонденти у своїх відповідях описали, як змінився процес перевірки інформації для працівників різних відділів і редакцій: через обмежений доступ до офіційної інформації з боку влади, зростання кількості Telegram-каналів та відсутність зв’язку із людьми на окупованих територіях.

«Питання близькості доступності тих чи інших регіонів, в яких може стосуватися інформація або конфіденційність і чутливість інформації, банально географічна доступність нам заважає в цьому.» (Р.)

«У нас є окремих проект, який займається розвінчуванням цих російських пропагандистських фейків. Один із останніх — це було про житло в Маріуполі. Тобто окремі проекти у нас існують. Знаю, що наші регіони так само іноді фокусуються на якихось окремих фейках і розвінчують їх у межах окремого репортажу або матеріалу. І це те, що в принципі роблять інші медіа, у деяких є свої теж проекти, які займаються розвінчуванням міфів.» (А.2)

Аналіз глибинних інтерв’ю з журналістами дозволив виявити кілька ключових тенденцій у підходах до роботи з джерелами та оцінки достовірності інформації в умовах повномасштабної війни. Усі респонденти визнають суттєві обмеження в доступі до інформації, особливо з тимчасово окупованих територій, а отже —

складність її перевірки. У відповідях простежується зміщення центру ваги журналістської діяльності: з публічного збору інформації в бік тіньових механізмів — особистих контактів, «офреків» (off the record), і роботи з «довірою» до джерел.

Як зазначає один з респондентів, *«якщо ми навіть будемо підтвердження або спростування на офреках — джерел має бути якомога більше...»* (А.2). Цей фрагмент виразно демонструє, що в умовах війни журналісти змушені оперувати не публічною, а конфіденційною інформацією. Їхні оцінки формуються через мережу неофіційних контактів, і при цьому критичне значення набуває власна професійна репутація: *«якщо ти себе не зарекомендуєш як професіонал, то з тобою людина надалі не буде спілкуватися»* (А.2). Це вказує на неформалізацію журналістського інструментарію: процес перевірки перестає бути стандартизованим і перетворюється на індивідуальну відповідальність.

Водночас журналісти підкреслюють, що навіть у такій ситуації існує «червона лінія» — принцип не повідомляти про смерть особи без офіційного підтвердження. Як зазначає інший респондент, *«ми не маємо права давати це в ефір... бо можемо помилятися... родичі не мусять дізнаватися з новин від нас»* (Ю.). Це свідчить про збереження етичної основи професії, яка базується не лише на формальних стандартах, а й на емпатії до аудиторії.

Проте водночас у цьому ж інтерв'ю той самий респондент говорить про обмеження доступу до офіційних джерел, особливо в темах, пов'язаних з бойовими діями на окупованих територіях: *«Дуже важко перевірити інформацію... якщо в тебе немає своїх інсайдерів... підтвердити цю інформацію неможливо»* (Ю.). Таким чином, журналісти визнано працюють з фрагментарною інформацією, покладаючись на неформальні джерела, навіть якщо це йде врозріз із нормою «двох-трьох підтверджених джерел».

Окрему аналітичну увагу заслуговує ситуація із відображенням дій або заяв російської сторони. В одному з інтерв'ю редактор пояснює, що повідомлення про захоплення міст чи сіл нерідко будуються саме на базі заяв Росії: *«ми будемо говорити про це через те, що російська сторона заявила про якісь свої рухи там»* (Ю.). Але в інших фрагментах інтерв'ю — включно з коментарями тих же осіб —

стверджується, що *«слово агресору не дається»*, що *«немає сенсу висвітлювати позицію бойовиків чи РФ»*, а єдиний *«синхрон Путіна»* — це його звернення 24 лютого 2022 року (А.2, Р.). Таким чином, ми бачимо пряму суперечність між практичним використанням російських повідомлень для написання новин і одночасною декларацією повної відмови від їх трансляції. Це є проявом глибокої редакційної напруги між інформаційною повнотою й безпековою логікою воєнного часу.

Цю суперечність можна пояснити через феномен нормалізованої самоцензури — коли журналістська етика адаптується до викликів війни, а журналісти самі виправдовують відступи від стандартів у рамках вищої мети — збереження національної безпеки. Один із респондентів прямо говорить: *«якби все по стандартах журналістики писали, то це шкодило б нашій країні»* (Р.). Подібні висловлювання яскраво ілюструють не стільки ідеологічну позицію, скільки дію механізму коли журналіст починає трактувати свій професійний обов'язок крізь призму патріотизму.

Іншим вектором етичних рішень є робота з чутливим візуальним контентом. Усі журналісти наголошують на важливості уникнення жорстких кадрів загиблих, прощань, тіл. Один із респондентів говорить про *«етичні правила журналіста, тактичні засади»*, які не дозволяють подавати *непідтверджену або шокуючу інформацію* (Ю.). Водночас варто зазначити, що попри єдність у деклараціях, конкретні рішення щодо того, що є етичним, залишаються за редактором — отже, знову ж таки, універсальність стандартів є умовною.

У підсумку можемо говорити про подвійний характер журналістської практики під час війни. З одного боку, зберігається прагнення до професійних стандартів, з іншого — реальність диктує гнучкість, адаптацію, а подекуди — відмову від принципів заради вищої мети. Така ситуація нормалізує відступи, не руйнуючи повністю віру журналістів у стандарти, але трансформуючи саму природу їх застосування: не як жорстке правило, а як компроміс між правдою, відповідальністю і обставинами. І саме тут виникає ключове питання: чи здатна професія повернутися до мирного стандарту після війни, якщо звикла жити в постійному винятку?

В одному з фрагментів респондент звертає увагу на особливості західної журналістики, де широко використовуються посилання на анонімні чи абстрактні джерела:

«У медіа, особливо західних, люблять посилатися на якісь там поінформовані джерела умовні. Що за джерела, хто, де і як – ми не знаємо...»
(Р.)

Цей коментар демонструє певну критичну дистанцію до журналістських практик, які не дають змоги аудиторії самостійно перевірити джерело інформації. Така оцінка відображає прагнення українських журналістів зберігати більш високий рівень прозорості у взаємодії з аудиторією, навіть в умовах війни. Водночас це також вказує на приховану довіру до локального професійного середовища як більш відповідального щодо атрибуції джерел, особливо в контексті війни, коли неправдиве повідомлення може мати критичні наслідки. Варто зазначити, що така критика медіа ззовні, в тому числі таблоїдів, водночас виконує функцію підсилення власної професійної ідентичності: *«ми — не вони», «ми — відповідальніші»*.

Окрему увагу журналісти приділяють темі етики зображення насильства, жаху, загибелі, особливо візуального. Один з респондентів наголошує:

«Етичні правила є не показувати частини тіл людей загиблих в ефірі круглими планами... Ми не спускаємося до рівня зливних бачків в телеграмі... Якщо це картинка, то це блюр...» (Ю.)

Цей фрагмент свідчить про наявність чітко визначених візуальних меж, які журналісти дотримуються у висвітленні трагічних подій. Водночас позиція журналіста є не ізоляційною — вони не прагнуть приховати жах війни, але підкреслюють, що форма подачі має залишатися гідною, не сенсаційною, і не травматизувати аудиторію без потреби. Це — баланс між правдою та повагою, між інформуванням і недопущенням вторинної травматизації. Сама згадка про *«зливні бачки в телеграмі»* вказує на чітке розрізнення між журналістикою як професією та інфопростором як ринком.

Водночас в іншому фрагменті журналіст зазначає:

«Ми не зіштовхувалися з прямим тиском... ніхто не диктує повістку дня, ми її самі визначаємо в залежності від того, що потрібно нашій аудиторії...»
(А.2)

Це твердження засвідчує редакційну автономію в контексті інформаційної війни. Примітно, що навіть в умовах надзвичайного стану та масованої присутності державних структур у медіапросторі, журналісти підкреслюють власну незалежність у доборі тем і ракурсів. Але тут варто звернути увагу на те, що ключовим критерієм вибору стає очікування та потреба аудиторії, що може потенційно зсувати фокус новинної повістки в бік емоційної або патріотичної відповідності, а не об'єктивної ієрархії важливості подій. Вочевидь, це демонструє непряму форму впливу війни на контент — не у вигляді цензури, а в вигляді самоадаптації редакційної політики до суспільних очікувань.

Ці фрагменти демонструють, що журналісти діють у системі цінностей, де етика, достовірність і гідність подачі інформації залишаються орієнтирами навіть в умовах воєнної турбулентності. Однак сама воєнна ситуація призводить до того, що класичні стандарти адаптуються до нової реальності: критерії достовірності стають суворішими, а межі допустимого — гнучкішими, але в межах професійного контролю. Саме така тенденція гнучкої відповідальності і стає новою нормою української журналістики в умовах повномасштабної війни.

Значущим у свідченнях є також визнання певного впливу влади — хоч і не прямого. Самоцензура, адаптація до очікувань державних структур, уникнення тем, що можуть «нашкодити» — усе це вказує на приховану, але системну корекцію контенту. У деяких випадках журналісти визнають: деякі теми просто не висвітлюються або висвітлюються з обережністю, коли йдеться про державні ініціативи чи військові дії.

Один із ключових маркерів професійної доброчесності, який наголошується в інтерв'ю, — відмова від практики видалення матеріалів. Як пояснює один з респондентів, навіть у разі помилок чи надходження нової інформації, редакція надає перевагу публічному доповненню чи уточненню, а не редагуванню заднім числом чи видаленню:

«Ми можемо доповнювати матеріал... але ми не видаємо матеріали в жодному разі... ми публічно визнаємо свою помилку і виправимо її, тому що це чесно.»
(A.2)

Цей підхід демонструє високий рівень відповідальності перед аудиторією, а також прихильність до стандартів прозорості. Журналістика в умовах війни набуває додаткової функції — не просто інформування, а формування довіри в ситуації загальної нестабільності. Саме тому чесність щодо власних помилок не лише допустима, а й необхідна для збереження професійної легітимності.

Подібно, в іншому фрагменті інтерв'ю журналіст розповідає про підхід до висвітлення поховань військових:

«...не лізти крупним планом в труни, не чіплятися до родичів... завжди є запит розказати більше про людину... це робиться з дозволу родичів.» (Ю.)

У цьому випадку бачимо виразне дотримання етичного мінімуму — гідності. Журналісти не просто уникають сенсаційності, а навпаки — транслюють особистість загиблого, його історію, його значення для близьких і для країни. При цьому наявність дозволу родини підкреслює, що навіть у надскладних обставинах журналіст зберігає межу між професією й вторгненням у приватне. У ще одному фрагменті звертається увага на небезпеку неточного перекладу та заголовків, особливо в контексті міжнародних подій і можливостей маніпуляцій з боку РФ:

«...не написати якісь голослівні заголовки і не маніпулювати, тому що це теж може використовувати ворог...» (A.1)

Це свідчить про інформаційно-безпекову свідомість журналістів. У військовий час точність — не лише про фактчекінг, а й про стратегічну відповідальність. Будь-яка помилка, навіть стилістична, може бути використана як зброя — і журналісти це чудово усвідомлюють. Особливо вразливим та щирим є фрагмент про вплив війни на самосприйняття журналіста. Один із респондентів відкрито говорить про розчарування, втомленість і усвідомлення обмеженого впливу журналістики на хід війни:

«...жоден наш кадр не здатний змінити хід бойових дій... ми впливаємо локально... але іноді імпакт є, і це приємно бачити...» (A.2)

Це свідчення людської втоми й професійного скепсису, яке не заперечує важливості роботи, а навпаки — підкреслює її сенс у межах досяжного. І хоча журналісти визнають, що не можуть зупинити війну, віра в маленький, локальний ефект — зміни в конкретних громадах, реакція глядачів, допомога постраждалим — і є тим ресурсом, що тримає професію на плаву.

Ще однією суперечливою темою є джерела: хоча журналісти називають державу найбільш надійним постачальником інформації під час війни, вони також визнають, що влада часто блокує чи не коментує певні події.

«Як би це не звучало, я вважаю, що під час війни найнадійнішим джерелом є держава, а все, що іде з офіційних підтверджених джерел – це можуть бути служби, очільники міських і військових адміністрацій, обласних, адміністрацій. Дуже важливо за цим слідкувати. Можливо, навіть напряду зв'язуватись, якщо це щось нагальне або якісь прес-офіцери якихось конкретних бригад. Ми розуміємо, що держава може бути в деяких випадках заангажована теж, але коли ми говоримо про війну, це те, куди ми маємо звертатись в першу чергу.»
(А.І)

Саме тому з'являється явище «своїх джерел» — коли журналіст працює з конкретним чиновником, що неофіційно передає інформацію. Це створює подвійний стандарт: з одного боку — стандарти прозорості, з іншого — визнання потреби прихованого джерела як єдиного можливого способу інформування.

«Але частіше за все зараз ми стикаємося з такою реальністю, що якщо владі щось не вигідно дати в ЗМІ, то часто це буде приховуватися дуже сильно, і тому зараз дуже активно в ЗМІ такий термін як “свої джерела”. Тобто хтось знайомиться з якимось урядовцем, політиком, потім списується, зідзвонюється, той надає інформацію. Ми точно знаємо, що це джерело працює в цьому органі чи установі, можемо на нього посилатися, видавати це.» (Ю.)

Також було звернено увагу на ризики, пов'язані з Telegram-каналами. Респонденти критично ставляться до цієї форми поширення інформації, вказуючи на відсутність перевірених джерел, проблеми із заголовками, клікбейт та маніпуляції, які, на їхню думку, вимагають підвищеної медіаграмотності як від журналістів, так і

від аудиторії. При цьому журналісти визнають, що частина суспільства сприймає Telegram як основне джерело новин, що, своєю чергою, посилює проблему конкуренції між відповідальною журналістикою та інфопростором без правил.

«Люди, тим паче зараз, приймають інформацію дуже швидко. Досить так моментально, більше заголовки читаємо, аніж саму інформацію, тому це проблема. Так розумію, що у суспільства з'явилося таке враження, що це найліпший варіант, найліпше джерело отримання інформації, тому це питання медіаграмотності населення... Тобто для мене з професійної точки зору Telegram-канал не є одиницею медіа точно.» (Р.)

Загалом інтерв'ю демонструють неоднорідну картину: респонденти одночасно наполягають на дотриманні стандартів і визнають необхідність адаптації до обставин. Вони розкривають реальний стан речей — не завжди ідеальний, але глибоко осмислений у межах наявної системи цінностей. Саме ця складна гібридність — поєднання офіційного і неофіційного, відкритого і прихованого, принципового і компромісного — формує нинішню модель роботи українських журналістів під час війни.

3. Безпека героїв матеріалів та особливості співпраці

Захист героїв інтерв'ю за допомогою заблюреного обличчя і зміненого голосу, приховані чи змінені імена свідків, уникнення сенсаційних заголовків, відмова від коментарів родичів загиблих під час поховання — ці практики учасники вважають етичною нормою, а не лише журналістським стандартом, який має працювати не тільки в умовах військових дій.

Респонденти в інтерв'ю неодноразово наголошували на тому, що захист героїв та інформантів став не лише професійною необхідністю, але й нормою етичної поведінки в умовах війни. Більшість наведених практик декларуються як внутрішня переконаність журналістів, а не як вимога редакційної політики. Це свідчить про зростання ролі особистої відповідальності в журналістській діяльності під час війни. Водночас виникає цікаве спостереження: часто журналісти діють навіть у випадках, коли формально немає законодавчої заборони, керуючись власною етикою та страхом за безпеку героїв матеріалів.

«Я недавно мав, наприклад, інтерв'ю з дівчинкою з Туреччини. В них там зараз відбуваються протести проти влади. Вона попросила заблюрити її обличчя, якщо ми будемо давати її десь в ефір або на ютуб. Я розумію, що вона в небезпеці. Для себе я розумію, що з одної сторони це буде погана картинка на телевізорі, її обличчя заблюрене. Вона була на інтерв'ю зі мною в масці, і в принципі, я міг би не робити цього, вона і так була в масці. Але я все одно попросив наших режисерів це зробити, тому що, в мене є цей фактор людяності. Я боюся за неї.» (А.1)

Одним із прикладів такої етичної чутливості є історія, коли журналіст провів інтерв'ю з учасницею протестів у Туреччині, яка вже була в масці. Попри це, журналіст наполіг на додатковому захисті обличчя через блюр, пояснюючи це «фактором людяності». Цей момент ілюструє, як журналістська практика формально може не потребувати додаткових заходів, але внутрішній моральний компас працівника змушує діяти інакше.

Не менш показовим є епізод, у якому респондент описує редакційне правило: змінювати ім'я героя навіть тоді, коли той сам погоджується на оприлюднення. Йдеться не просто про формальний дозвіл — журналісти навмисно фільтрують деталі, що можуть деанонімізувати людину. Таким чином, фактично формується етична система подвійного захисту — від загроз, яких герой сам може не усвідомлювати.

«Ми так само розуміємо, що навіть якщо людина з вами поговорила і каже, що можна опублікувати її ім'я, це не проблема – це не так. Ми, навіть якщо людина дає на це згоду, ми змінимо її ім'я в цілях безпеки. І приберемо ті моменти, які можуть чітко вказати на цю людину. Розповідаючи історію, він може щось таке сказати, що чітко говорить про нього, що закінчив цю школу в такому році, наприклад, або пішов в цей університет в такому році. Ми це дуже уважно фільтруємо, тому що ми розуміємо, що це може бути супер небезпечно. Відповідно всі переписки, всі телефонні розмови, все видаляється потім по факту, нібито жодних контактів не було.» (А.2)

«Єдине обмеження — це діти, ми маємо, відповідно до закону, тільки з дозволу батьків їх знімати. Якщо дозволу немає, б'юємо цих дітей. Авжеж, якщо до нас хтось підходить і просить не знімати, ми це обов'язково робимо, тому що на цих мітингах, окрім жінок, які виходять на нього, є і військові чинні. Тому, і це, до речі, стосується не тільки мітингів, навіть коли ми проводимо якусь зйомку в публічному місці, і в кадрі може потрапити військовий, він побачив, що його знімають, він може підійти, вони це дійсно роблять, і попросити не показувати його обличчя. Зрозуміло, що ми маємо тут дотримуватись правил» (А.2)

Окрема журналістська дилема, що виокремилася під час дослідження, — це ембарго на інформацію. У мирному часі це поняття рідко входило до щоденної практики локальних редакцій, однак зараз стало звичним під час візитів політичних лідерів чи міжнародних гостей. Журналісти, маючи ексклюзивний доступ, усвідомлюють, що передчасне оприлюднення навіть кількох деталей про місце чи час події може мати катастрофічні наслідки. Це змінює не лише практики роботи з інформацією, але й саме сприйняття журналістської етики — вона стає ближчою до безпекової стратегії, ніж до інформаційної відкритості.

«З'явилися такі штуки, як, наприклад, слово таке в побуті нашому журналістському як “ембарго”. Дуже багато зйомок, які відбуваються особливо з політиками. Наприклад, Президент України, якісь важливі міністри. Ось із за кордону, які приїжджають до нас, зустрічаються з журналістами, зустрічаються один з одним. Якщо журналісти там перебувають на цих зйомках, то обов'язковим правилом частіше за все, є інформаційне ембарго. Тобто вони говорять, що ми не можемо публікувати цю новину кілька годин, наприклад, півгодини. Ми не даємо умовно точних координатів нашому ворогу про про місце і час, де відбувається зараз подія, якщо простими словами, сенс не дати Росії шансів вдарити балістикою або іншими засобами по місцю, де зараз відбувається якась важлива для України подія.» (Ю.)

Таким чином, описані свідчення демонструють зміщення акцентів у розумінні етики в сучасній українській журналістиці. Захист героїв, уникнення сенсаційності,

збереження гідності і безпеки — ці елементи зараз сприймаються не як виняткове зусилля, а як щоденна норма. Проте за цим стоїть глибша дилема: чи не наближається журналіст до ролі «наглядача», який вирішує, що аудиторії «можна знати». І як не втратити баланс між захистом і відкритістю в умовах постійної загрози.

4. Редакційні рішення щодо публікації спірної інформації

Редакційна політика «Суспільного» у воєнних умовах передбачає колективне ухвалення рішень у разі публікації контroversійної або чутливої інформації. Журналісти зазначають, що у ситуаціях потенційного ризику остаточне рішення ухвалюється з урахуванням думок усієї команди, але фінальна відповідальність залишається за головним редактором. Цей підхід балансує між індивідуальною журналістською ініціативою та необхідністю контролю за безпековими наслідками. У відповідях журналістів відчутна довіра до ієрархії редакційного процесу, але водночас звучить і страх перед наслідками неправильного рішення, що може завдати шкоди не лише героям матеріалів, а й самій редакції.

«Коли джерела діляться з нами інформацією, вона націлена на те, аби ми поширювали її. Рідко, коли нам вдається отримати якісь там секретні дані. Тобто, якщо джерела дають цю інформацію, то вона, скоріш за все, буде призначена для поширення.» (P.)

«По-перше, ми публікуємо все, що є суспільно важливим, ми чітко розуміємо, що та чи інша інформація важлива для нашого суспільства, адже ми працюємо на нього. Ми не працюємо на Офіс Президента або там на Кабінет Міністрів, або взагалі будь-які урядові структури. Так, ми існуємо на бюджетні кошти відповідно до закону, проте підзвітні ми саме суспільству, для нього ми працюємо» (A.2)

«Я працював дуже довго на іншому каналі. Зараз я працюю на Суспільному і видно, наскільки стандарти взагалі відрізняються. Я можу узагальнити, що ті медіа, які залежать від соціальних мереж, вони можуть вдаватись до таких жертв, іти на те, щоб дати якусь інформацію, при тому, що вона може бути потенційно небезпечною. На Суспільному такого немає. Це медіа, яке фінансується з податків, і зарплати журналістів не залежать від того, скільки переглядів набере їх відео на ютубі.» (A.1)

Респонденти визнають, що більшість інформації, яку вони отримують від джерел, зазвичай вже передбачена до публікації — це не «зливи», а наперед узгоджені комунікаційні дії, інколи навіть із попередньою вказівкою на часові рамки ембарго. Однак бувають винятки, коли журналіст повинен особисто оцінити ризики, пов'язані з публікацією. І тут важливо, що у «Суспільному» журналісти мають право і навіть обов'язок не публікувати, якщо є сумніви щодо достовірності чи безпечності інформації. Ця модель — «право сумніву» — стала важливим маркером відмінності між медіа, що працюють на алгоритми соціальних мереж, і тими, що орієнтовані на суспільний інтерес, а не на миттєві перегляди.

Окремі респонденти підкреслюють відчутну різницю між підходами до роботи на комерційних телеканалах і в публічному мовнику. Фінансування «Суспільного» з бюджету, а не з трафіку, формує інший рівень відповідальності: журналіст має більше простору для сумніву, критичної оцінки, для відмови, якщо контент потенційно може бути небезпечним. Це відображає ширшу редакційну філософію: публікація інформації — це не просто реалізація права на свободу слова, а моральне рішення, яке має враховувати суспільну вразливість, контекст і наслідки. Важливим акцентом є усвідомлення журналістами своєї відповідальності саме перед суспільством, а не перед державними структурами. Попри фінансування з державного бюджету, журналісти декларують чітке розмежування між державними органами й суспільною місією, позиціонуючи себе як незалежних посередників, а не трансляторів урядової лінії. Таким чином, редакційна автономія не просто проголошується, а реалізується у повсякденній роботі як усвідомлений вибір.

Це ілюструє ключову особливість редакційної етики в умовах війни: щораз більше журналістів трактують не публікацію інформації не як прояв цензури, а як вияв зрілості й професійної відповідальності. Ризик, якого вони уникають, — не лише репутаційний, а й життєвий. У такому контексті інформаційна стриманість стає формою солідарності з країною, а не її зрадою.

5. Особисті відчуття щодо професії журналіста у воєнний час

Респонденти описали, що бачать роль журналіста як відповідальну особу за суспільну обізнаність тих процесів, що наразі відбуваються навколо нас.

«Для мене зараз медіа – це інструмент формування суспільної думки. Демонструючи, пояснюючи людям, що і як відбувається.» (Р.)

«Ну, це дуже, напевно, зверхньо звучить, якщо я буду казати, що моя робота якось перемогу наближає, але ти стаєш частиною цієї історії, ти допомагаєш її розказувати, ти допомагаєш людям почути голос України. Тому це єдина моя мотивація взагалі, ця війна, бути журналістом, розповідати й далі попри всі якісь труднощі і складнощі. Я думаю, що дуже багато людей так само почувається і особливо ті, хто працюють безпосередньо на передку, знімають звіди репортажі. Я думаю, що вони просто хочуть бути почутими. Тому що росіяни продукують дуже багато пропаганди, дуже багато контенту і українцям треба з цим якісно боротись. Потрібно робити щось своє, але дуже якісне, не в таких широких масштабах, тому тут кожен медійник до цього докладається так чи інакше.» (А.1)

«Самі журналісти, я думаю, стали більш загартованіші інформаційною насиченістю. Ми розказуємо про смерть і про втрати, зараз цих матеріалів настільки багато, що люди вже більш спокійно сприймають навіть новини про супер складні трагедії, як наприклад, трагедія в Кривому Розі, яка сталася кілька днів тому. От все одно це все показується, розповідається, але якщо раніше це було щось, про що говорили ще кілька днів, то зараз може статися новий приліт, нова трагедія і емоційно всі переключаться на інше.» (Ю.)

«Але в цілому є оце відчуття, що щоб я не зробив, я не можу змінити ситуацію, я безсилий. Таке опитування проходилося Фондом 2402. Вони опитували журналістів, що загалом їх турбує у професії журналістики і в них один із пунктів є в топ-3, здається, чи топ-5 причин, 5 речей, які турбують журналіста — відчуття безпеки.» (А.2)

Інтерв'ю з працівниками «Суспільного» показують, що війна змінила саму сутність журналістської професії. Журналісти починають бачити в собі більше, ніж просто передавачів інформації. Їхні слова про те, що «жоден наш кадр не

змінює хід бойових дій, але локально ми впливаємо», засвідчують переосмислення ролі. Замість функції посередника між подіями і глядачем з'являється внутрішня потреба бути «корисним», «на своєму фронті», «вписати історію людини в історію країни». Це й є те месіанство, яке народжується у відповідь на безсилля перед масштабами трагедії.

Таке відчуття місії додає роботі етичної глибини — але воно ж і стає поясненням того, чому журналісти дозволяють собі відхилення від стандартів. Вони щиро переконані, що «доповнювати матеріал, але не видаляти» — це чесно, навіть якщо в оригіналі були помилки. Вони апелюють до гідності — «не лізти в труну крупним планом, не чіплятися до родичів» — і водночас беруть на себе роль речників пам'яті: «розказати більше про людину», бо це «важливо Україні».

Це месіанське навантаження не лише моральне — воно переходить у професійну практику. Журналісти більше не просто перевіряють факти — вони *«не дозволяють маніпулятивних заголовків, бо це може використати ворог»*. Вони бачать у кожному слові потенційну зброю. І навіть коли визнають, що *«ніхто не диктує нам повістку дня»*, насправді ця повістка вже сформована внутрішнім відчуттям обов'язку перед державою й народом.

Це й пояснює, чому стандарт балансу, точності, повноти перестає бути універсальним. У його місці з'являється моральна категорія — «не на часі», «щоб не нашкодити». І це не цензура зверху, це внутрішнє рішення, продиктоване відчуттям, що *«зараз війна, ми мусимо бути відповідальніші, ніж звичайна журналістика»*. Тобто журналісти самі собі додають нові ролі — медіатора, активіста, символічного захисника. І це додає сенсу їхній роботі, тримає їх емоційно, але й розмиває професійні межі. Стандарти залишаються в риториці — «ми дотримуємось, але іноді обходимо» — і водночас відходи від них стають новою нормою, легітимізованою етикою війни.

Фіксується також емоційне вигорання, яке виявляється у звиканні до новин про смерть і руйнування. Журналісти стають менш емоційно чутливими до трагедій — не через байдужість, а через необхідність інформаційного виживання

у перенасиченому новинами середовищі. Це призводить до притуплення реакцій, що саме по собі викликає занепокоєння. Журналістика воєнного часу, як вказують респонденти, є полем постійної психологічної боротьби: між бажанням зробити внесок і відчуттям власної неефективності, між моральною відповідальністю й емоційною виснаженістю.

Окремою темою у відповідях постає питання особистої безпеки. Респонденти зазначають, що навіть за відсутності прямої загрози, загальна атмосфера небезпеки залишається постійним фоном. Це проявляється у відчутті вразливості — не лише фізичної, а й моральної: страху за те, що матеріал може бути використаний неправильно, що його інтерпретують як провокацію або, навпаки, як замовчування важливого. У результаті сформувався унікальний тип журналіста — людини, яка працює на межі між емоційним залученням і професійною відстороненістю, між потребою бути свідком і болісною ціною такого свідчення. Журналісти, які залишаються в професії в умовах війни, усвідомлюють ціну кожної історії і відповідальність за кожне слово. Їхня робота — це не лише медійна присутність, а й акт етичного вибору щодня.

6. Досвід залучення у телемарафон «Єдині новини»

Респонденти уточнили, що твердження про вихід «Суспільного» із телемарафону є некоректним, адже медіа продовжує надавати матеріали і співпрацювати із «Єдиними новинами». У той же час, можливість самостійно планувати порядок денний та добирати матеріали є пріоритетом, у цьому випадку медіа має можливість робити власні трансляції та регулювати її тривалість.

Журналісти одноставно визнають, що створення телемарафону в перші дні повномасштабного вторгнення було виправданим. *«Це була прекрасна, геніальна ідея»*, — каже один з респондентів, підкреслюючи, що марафон *«об'єднав суспільство»*, допоміг створити ефект спільної боротьби і мобілізації (А.2). Водночас у цих же словах звучить і натяк на обмеження: регіональні філії мали значний обсяг контенту, але не завжди мали змогу його повноцінно використати.

Це підтверджується у фрагменті іншого респондента, який прямо говорить про нерівний доступ до ефіру. Він описує ситуацію, коли журналіст, що не входить до

марафону, фактично «не має своєї хвилі» й змушений «*стрімити десь на ютубі*», що, на його думку, виглядає як «*фаворитизм*» (А.1). Цей коментар викриває проблему структурної закритості: журналістика залишається ніби демократичною, але її доступ до аудиторії контролюється. Попри лояльні формулювання типу «*я буду супер дипломатичним*» (А.2), деякі респонденти відкрито критикують змістову складову марафону. Один із журналістів звертає увагу, що в ефірах з'являються «*представники влади, нардепи, посадовці, а поряд із ними люди езотеричного складу — екстрасенси, тарологи*» (Р.). Це не просто коментар про смак. Це пряме зауваження щодо порушення стандарту достовірності: коли поруч із державними особами з'являються сумнівні експерти, це розмиває межі між серйозним інформуванням і відвертою квазімедійною фікцією, особливо в умовах воєнного часу, коли довіра — найцінніший ресурс.

У кількох відповідях чітко окреслюється прагнення до редакційної свободи. Журналісти, які вже не прив'язані до марафону, підкреслюють можливість самостійно «*запустити трансляцію Трампа, Зеленського, протестів у Туреччині*» (Ю.). Це — не лише про технічну зручність, а й про повернення контролю над новинним порядком денним, можливість самостійно визначати, що є важливим у конкретний момент. Раніше цього не було: «*в телеефірі трансляцію міг тримати інший канал*» (Ю.), — і глядачі залишались без доступу до важливого контенту. «*Маємо зараз свій повноцінний ефір... можемо самі запускати стріми... це розв'язує нам руки*» (А.2), — каже один з респондентів.

Показово, що редакція визнає, що має достатньо ресурсів для незалежної роботи. «*Ми здатні робити більше*», — каже респондент (А.2), підкреслюючи, що «Суспільна Студія» — це не лише додатковий проект, а прояв внутрішньої сили й амбіції. Це демонструє пошук балансу між потребою діяти спільно в умовах війни і потребою реалізовувати журналістику як професію — вільну, відповідальну і гнучку.

Сьогодні «Суспільне» має повноцінний власний ефір, що дозволяє самостійно формувати порядок денний, добирати теми, забезпечувати оперативність і ширший тематичний спектр — зокрема, щодо міжнародних подій, акцій протесту за кордоном, або позицій іноземних лідерів. Це

сприймається як прояв «інформаційної свободи», якої бракувало під час повного включення в марафон.

Водночас, у відповідях простежується доволі чітка позиція: прямого тиску з боку влади вони не відчують. Як сказав один з учасників інтерв'ю, *«на конкретно Суспільному немає такого, що нам кажуть: це там давайте, а оце не давайте, цього не показуйте»*. Його досвід підтверджує ще один респондент, який говорить, що *«часи “темників” – вже давно минуле»* і ніхто не надсилає жодних вказівок. На рівні риторики й особистих відчуттів — ситуація справді виглядає вільною. Журналісти підкреслюють, що можуть працювати з темами, які вважають важливими, включно з корупцією, політикою, армією.

Але паралельно з цим звучить інший, тонший рівень — обмеження не через заборону, а через контрольоване джерело доступу до інформації. Один із респондентів розповів про те, як замість прямих ефірів журналісти отримують «плейбек» — записані пресконференції чи брифінги, де *«видно, що якісь питання обрізані, десь відповіді обрізані»*. Цей механізм, за його словами, виглядає як *«цензура вже згори»*. Це важливо, бо змінює саму суть професійної дії: журналіст не просто не має змоги поставити питання — він навіть не знає, які з них були поставлені й не потрапили у запис. У результаті формується ситуація, де журналіст ніби й вільний, але працює в межах вже сформованої конструкції. Тобто не йдеться про класичну цензуру, але про таку, що реалізується через архітектуру доступу, а не примус.

Така ситуація породжує питання щодо балансу думок, який мав би бути ключовим принципом у роботі всіх мовників. Це викликає сумніви щодо повноти інформаційної картини, яку отримують не лише глядачі, а й самі журналісти.

7. Нові практики в журналістиці у зв'язку з війною

Респонденти висловилися про обмеження у своїй роботі, які зумовлені безпековими питаннями. Наприклад, як запровадження ембарго на публікацію інформації одразу ж після завершення самої події, заборона на зйомку в зоні

бойових дій, публікація інформації, яка вважається не на часі або яка може нашкодити нацбезпеці. Ці реалії змінюють процес виробництва новин в Україні.

«Знову ж таки по зйомках у прифронтових зонах. Дуже важко отримати якісь дозволи на те, щоб піти і познімати там все село, або в окопи до солдатів, куди не пускають з безпекових міркувань. Дуже багато журналістів вже загинули на війні і перебуваючи на зйомках. Один з останніх випадків, на День Незалежності ракета прилетіла в готель, де була група Reuters. Після чого Росія сама прокоментувала цей випадок, сказала, що там були “найомніки, натівські кореспонденти” і так далі. Тобто теж вичислили, хто, де, коли перебував і власне поцілили ракетною туди, тому це дуже небезпечно. Операторів часто не пускають навіть близько до зон, як би там цікаво не було познімати, це все розказати з перших вуст. Часто це все дуже, дуже під великим обмеженнями і часто це якісь особисті домовленості журналістів з конкретними бригадами, щоб вони їх взяли, кудись повезли, щось показали.» (Ю.)

Один із ключових напрямів, що виокремлюється в інтерв'ю з представниками регіонального мовника, стосується психологічної напруги, з якою стикаються журналісти під час висвітлення чутливого контенту. У воєнних умовах професійна діяльність набуває нових етичних і психологічних вимірів, де збереження ментального здоров'я стає не менш важливим за дотримання базових журналістських стандартів. У відповідях респондентів простежується спроба інституціоналізувати механізми емоційного самозахисту та профілактики вигорання. Журналістка вказує на постійну роботу з травматичними історіями та необхідність спеціальної підготовки персоналу до такого типу контенту:

«За 3 роки ми продовжуємо мати дуже багато чутливого контенту і чутливих історій довкола травми. А не кожен журналіст здатен говорити з героєм, який пережив травму, і тому ми закликаємо постійно наших журналістів проходити спеціальні тренінги, які сфокусовані на темах травматичних» (А.2).

Так підкреслюється важливість не лише технічної, а й психологічної компетентності журналістів, які працюють із темами смерті, втрати, насильства. У контексті щоденних редакційних завдань набуває ваги не лише зміст матеріалу, а й

етика його отримання — зокрема, тональність розмови з постраждалими, форма запитань, готовність журналіста бути емпатійним.

Водночас у межах редакційної практики закріплюється принцип добровільності участі у висвітленні надто емоційно навантажених подій. У відповідях респондентки фіксується випадок, коли журналісти самі відмовляються їхати на чергове поховання через перевтому й емоційне виснаження:

«Ми маємо ситуації, коли журналісти їздили, їздили, їздили і в якийсь момент тобі кажуть, що я більше не можу цього робити. Ми ж не будемо їх силою гнати... Нам потрібно зберегти ментальний стан нашого журналіста» (А.2).

Редакція, як видно з фрагменту, визнає межу емоційної витримки і дозволяє працівнику самостійно визначати комфортне для себе інформаційне навантаження. Такий підхід трансформує уявлення про журналіста як про нейтрального спостерігача, натомість наближає його до фігури емоційно включеного свідка, який теж є частиною спільного досвіду війни. У цьому контексті показовим є формулювання, що висвітлення теми травми не має бути прямолінійним або агресивним:

«Ми виконуємо свою роботу як журналіста, але це не означає, що ми маємо бути прямолінійним з тими, хто пережив важкий досвід. Ми маємо бути все-таки трошечки чутливішими» (А.2).

Журналістська діяльність в умовах повномасштабної війни перестає бути суто професійною функцією і набуває ціннісного та психологічного виміру. Фіксується тенденція до інституційної нормалізації саморегуляції, де етичне поведіння з героєм історії поєднується з турботою про самих журналістів. Такий підхід можна трактувати як формування нових стандартів поведінки у кризовому середовищі — не лише у стосунках із джерелами, а й у внутрішньоорганізаційній політиці редакцій.

У цьому ж контексті, на питання про роль журналіста, учасники інтерв'ю відповіли:

«Я не сильно усвідомлював значущість, а так ми зараз бачимо, що ми живемо в такому постмодерному світі, де немає ніякої сили, ніякої правди – тобі потрібно населенню пояснювати насправді, що є все-таки правдою і вміти це робити. І зараз

в Україні це не п'ята влада, бо це і не окрема одиниця нашої держави, але ми все-таки як медіа впливаємо. Але з початку повномасштабного вторгнення я зрозумів все-таки, наскільки важливою є роль медіа, і наскільки вагомою є авторитетність, яку ти повинен підтримувати, поширюючи чи не поширюючи ту чи іншу інформацію, яка може бути достовірною. А тому тут вже залежить від відповідальності, яка повинна підкріплюватися професійністю.» (Р.)

«Журналісти сьогодні – це основне джерело інформації. Сьогодні люди отримують більше інформації з того ж Telegram-каналу, підписуючись на тікток. Отримуючи доступ абсолютно вільний. Інформація, яка ніяк не обмежується, ніким, ніякими правилами і ніякими критеріями. Тому журналістика сьогодні, така з високими стандартами, це як спосіб надати людям перевірену інформацію... Зараз ми – це як джерело, де все ж таки можеш перевірити це правда чи ні, це як гугл, зайти і точно дізнатися, а що ж насправді сталося, отримати пояснення, аналітику з приводу того, що відбулося.» (Ю.)

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну докорінно змінило щоденну роботу журналістів і змусило редакції запровадити нові етичні, безпекові та процедурні норми, які поступово стали не винятком, а щоденною рутиною. Працівники «Суспільного Мовлення» в інтерв'ю наголошують: нові практики не є тимчасовими — вони відображають глибоку трансформацію самої професії.

Респонденти говорять про комплекс обмежень, які змінили як виробництво новин, так і комунікацію журналістів із джерелами. Зокрема, йдеться про заборону зйомок у прифронтових зонах, надання доступу до бойових підрозділів лише за персональними домовленостями, запровадження інформаційного ембарго та нові механізми внутрішньої безпеки — зокрема, блокування оприлюднення координат або подробиць пересування посадовців, зйомки подій лише після завершення. Ці кроки мають не лише технічний вимір, а й емоційно-психологічний — адже, як підкреслюють самі журналісти, це часто рятує життя.

Розширилися і вимоги до професійної підготовки. Сьогодні журналіст має не тільки вміти швидко зібрати й перевірити інформацію, а й мати психологічну чутливість у роботі з постраждалими, особливо — з героями травматичних подій. У

відповідь на це, редакції ініціюють спеціальні тренінги з кризової комунікації, а також більш уважно ставляться до емоційного стану працівників. Практикується періодичне «перемикання» журналістів із важких тем на легші сюжети для відновлення внутрішнього ресурсу. Такі зміни свідчать не лише про турботу всередині редакцій, але й про еволюцію розуміння професійної етики — як балансу між правом суспільства на інформацію і захистом ментального здоров'я репортера.

8. Трансформація тем і форматів

Аналіз інтерв'ю показав, що героїко-патріотичні наративи у журналістському контенті не є випадковим чи штучно нав'язаним елементом, а радше — природною відповіддю на трансформацію запиту аудиторії та внутрішнє емоційне налаштування самих журналістів. Теми спротиву, допомоги, підтримки армії та військових стали наскрізними в інформаційному потоці регіональних редакцій.

Респондент з редакції прямо зазначає, що зміни в тематичному наповненні стали масовими та стійкими:

«Змінилася сама наповненість наших сайтів, і телеграмів, і взагалі всього. Вони, звісно, стали набагато мілітарнішими – дуже багато про військових... Це є кожен день в ефірах. Про це постійно говориться, на це є дуже великий запит у нашої аудиторії» (Ю.).

Зміна структури контенту сприймається не як зовнішнє зобов'язання, а як наслідок соціального контексту. Теза про те, що «немає такої людини в Україні, якої б не торкнулася ця війна», нормалізує мілітаризацію новин як логічний рефлекс медіа на зміну реальності. У матеріалах зникають «легкі» теми — «про погоду, про тигреня в зоопарку», натомість основну увагу зосереджено на воєнних подіях, питаннях безпеки, підтримки, повернення полонених тощо.

На рівні редакційної політики це означає, що самі журналісти перестають розділяти новини на «фронтіві» та «другорядні». Війна — це контекст усього. Вона зливається з інфопростором і диктує як теми, так і інтонацію. Інший респондент акцентує увагу на тому, що велика кількість сюжетів, особливо з регіонів, побудована на прикладах локального спротиву, ініціативності, солідарності:

«Про те, що, наприклад, якась пенсіонерка збрала 50 000 гривень на допомогу армії. Або якийсь бізнес задонатив, або передав тачки, локальний маленький бізнес...» (А.2)

У подібних прикладах присутній не просто факт допомоги, а чітке формулювання нормативного зразка поведінки — як має діяти громадянин у тилу, який «має продовжувати підтримувати армію». Це вказує на наявність у журналістських текстах ціннісного наративу, що пропонує не лише інформування, а й залучення до моделі поведінки. Крім того, героїко-патріотичний фокус дозволяє медіа формувати впізнавані локальні образи, які далі циркулюють в інформаційному просторі:

«Серед цих героїв є унікальні герої, їх потім ще і тягають по різних каналах іноземні і національні ЗМІ» (А.2).

У цьому фрагменті видно, як журналістика спротиву виконує не лише мобілізаційну чи емоційну функцію, а й формує символічний капітал — героїв, приклади, локальні міфи. Такі історії не обмежуються одним ефіром — вони мають подальше інформаційне життя, потрапляють у ширший наратив про національну стійкість, а іноді й інституціоналізуються в офіційних сюжетах або державних кампаніях.

Окрему увагу респонденти приділяють тому, що на героїко-патріотичну тематику існує не лише суспільний запит, а й внутрішній професійний імпульс. Писати про тих, хто чинить опір, допомагає, не здається — це не лише виконання редакційного завдання, а й спосіб залишатися емоційно включеним, відчувати сенс у роботі. Це стає свого роду рефлексивною компенсацією — через позитивні приклади журналісти самі долають постійне зіштовхування з травмою, руйнуванням і смертю. У цих фрагментах чітко простежується позиція журналістів щодо функції медіа у воєнний час як відображення реальних процесів, а не механізму ідеологічного впливу чи емоційної маніпуляції. Вони підкреслюють, що їхнє завдання — не формувати потрібне враження, а показувати те, що дійсно відбувається, навіть якщо це важко, боляче або не вписується в західні уявлення про «правильну історію».

Один із респондентів наголошує на тому, що висвітлення героїко-патріотичних тем не є редакційною настановою, а природною реакцією на події, що реально відбуваються:

«Ми намагаємося не обмежувати ці матеріали, дуже багато цих подій трапляються загалом в житті України... показуємо процеси, які є, але немає установки, щоб ми цього знімали більше» (Ю.).

Таким чином, йдеться не про директиву чи централізоване рішення висвітлювати марафони, мітинги чи ініціативи підтримки армії, а про відповідність медіапрактики контексту середовища, в якому вона здійснюється. Журналіст прямо підкреслює, що навіть попри насиченість такими подіями, редакція уникає участі в прямих зборах коштів, на відміну від телемарафону, акцентуючи не на мобілізації, а на фіксації соціальної дії, показуючи події і процеси.

Ця позиція вкорінена у професійній автономії — журналісти не дозволяють собі повністю розчинитись у патріотичному пафосі, зберігаючи дистанцію між інформуванням і закликком. Присутнє тонке балансування між участю в національній боротьбі та дотриманням журналістських меж: редакція не транслює рахунки, але водночас присутня на мітингах, забігах, підтримує видимість громадянської активності.

Інший фрагмент розкриває емоційний спротив журналіста нав'язаному зовнішньому баченню стандартів висвітлення війни:

«Мене дуже дратує, коли закордонні якісь видання і журналісти приходять, і розказують українським журналістам, що вони якимось неправильно висвітлюють події на фронті...» (А.1)

Це свідчить про глибоке відчуття відмінності журналістського досвіду у країні, що воює, від досвіду «нейтрального спостерігача». Тут формується окрема етика дії під обстрілами, у якій «розказувати історію», як цього часто вимагає західна наративна журналістика, виглядає як розкіш або навіть невинуватна естетизація трагедії.

Далі респондент вказує, що найважливіше — висвітлювати те, що відбувається «насправді». Він наголошує на важливості прямого і фактологічного інформування:

обстріли, загиблі, політичні реакції, міжнародний контекст — усе це має йти «пліч о пліч» у потоці новин, щоб аудиторія не втрачала зв'язок з реальністю. Цей підхід виявляє критичне ставлення до символічної міфологізації війни, зокрема в міжнародному дискурсі, який схильний будувати романтизовані або стратегічно виважені наративи. Для українських журналістів — особливо тих, хто працює в регіонах, під обстрілами, на місцях трагедій — правда про війну не є оповіддю, її не можна «структурувати», вона вибухає у вигляді факту. Саме тому «історія» тут поступається «реальності», а стандарти подання — потребі донести, що відбувається тут і тепер, у найбільш прямій і відвертій формі.

У цьому контексті окремо респонденти висловилися щодо вживаної лексики і зазначили, як важливо називати речі своїми іменами:

«Російського президента ми називаємо президент Росії, бо він обраний президент Росії, Росію ми називаємо Росією, бо країна така, Росія. Я знаю, що деякі ЗМІ можуть собі дозволяти якісь назви, як “ерефія” і так далі, тобто дуже багато емоційності, особливо було в перший рік повномасштабного в ефірах. У нас право зберігати все ж таки інформаційно чистоту ефіру, як би це складно емоційно комусь із журналістів не було. Звичайно, ми називаємо окуповані території окупованими територіями, захоплені територія, ні в якому разі не територіями Росії і так далі.» (Ю.)

«Я людина, яка в інформаційному просторі працює дуже багато років і в новинах теж, мені, наприклад, дивно, що ми ще використовуємо такі привітання в ефірі, як “Слава Україні”, “Героям слава”. Як на мене, в новинах цього не має бути. Там має бути інформаційна чистота, прості привітання типу “Доброго дня”, “Вітаю”. Коли гостей запрошують в ефір, вони можуть сказати “Слава Україні”, а ведучі відповідають “Героям слава”, але ми не будемо зараз говорити їм, щоб ні в якому разі так не казали.» (Ю.)

9. Майбутнє української журналістики після завершення війни

Учасники передбачають, що після завершення війни збережуться: навички роботи з ветеранами, короткі і швидкі формати, присутність у соцмережах, розвиток штучного інтелекту.

У цьому фрагменті окреслюються одразу кілька важливих аспектів трансформації журналістської професії під впливом війни — як у поточному вимірі, так і в перспективі поствоєнного періоду. Один із респондентів поєднує рефлексії про поточні виклики з передбаченням довготривалих наслідків, зокрема — збереження травматичного досвіду, зміни професійних звичок та етичних викликів. Перш за все, підкреслюється унікальність і масштабність набутого досвіду, пов'язаного з роботою з вразливими групами населення:

«Мені здається, ніде по світу немає стільки досвіду, як у наших журналістів... цей досвід реально можна буде передати іншим» (А.1).

У цьому контексті журналістська діяльність постає не лише як фіксація фактів чи інформування, а як форма соціального супроводу — взаємодія з ветеранами, переміщеними особами, травмованими, тими, хто опинився у вразливому становищі. Таким чином, воєнна журналістика стає сферою, в якій накопичується не лише інформаційний, а й емпатійний ресурс, здатний бути застосованим у майбутньому для побудови практик підтримки й реабілітації.

Окрему увагу респондент приділяє зміні темпу та структури поширення інформації. Вона критично оцінює тенденцію до негайної публікації новин у реальному часі, навіть попри їхню потенційну недостовірність:

«Зараз публікуються всі новини в реальному часі, іноді це неперевірена інформація витікає десь в телеграми. Це дуже погано...» (А.1).

Таким чином, засуджується порушення стандарту точності — як усвідомлений компроміс між оперативністю та достовірністю. Водночас зазначається, що ця практика зумовлена не лише технічними чи редакційними причинами, а глибоким психологічним запитом аудиторії. Під час обстрілів, під час невизначеності, люди шукають хоч якусь інформацію, аби не «відчувати себе на безлюдному острові». Тобто постійний потік новин виконує функцію психоемоційного підкріплення, навіть якщо ця інформація — неперевірена або надмірно емоційна.

Це створює двозначну ситуацію, у якій журналісти самі стають частиною цього потоку. У метафорі «я з журналіста перетворююся просто на якусь

тварину, яка відкриває всі оті чати» проявляється глибока внутрішня деформація професійної ідентичності — від фільтра й ретранслятора до споживача й учасника нескінченного інформаційного потоку. У цьому контексті Telegram-канали виступають не як інструмент, а як анонімна і часто неконтрольована інформаційна стихія, яка змінює ритм сприйняття і практики журналістської роботи. Водночас у словах респондента вловлюється сподівання на поствоєнне відновлення журналістських стандартів, повернення до зваженості, перевірки, довіри до офіційного, а не до швидкого. Його занепокоєння щодо майбутнього — це не просто критика Telegram, а свідчення внутрішнього конфлікту: між професійною відповідальністю та емоційною потребою бути частиною спільного досвіду війни, навіть якщо це суперечить звичним нормам журналістики.

«Ми отримаємо величезну кількість військових, які повернуться додому з ПТСРом. Нам потрібно буде розповідати про реабілітацію, про те, як з цим всім працювати, про відновлення, про те, як Україна далі буде жити, як ми будемо захищати далі свою територію і як ми будемо протистояти новим нападам, новим загрозам.» (Ю.)

«Зараз переважають у контенті історії. Точніше, зараз їх більше сприймає аудиторія. Наразі, на жаль, аудиторія ігнорує історії, наприклад, про військового з інвалідністю, тому що це для них негативний контент. Це про болюче, це про те, що неприємне.» (А.2)

Контент українських медіа зазнав суттєвої трансформації з початком повномасштабної війни: редакційна політика змістилася у бік героїко-патріотичних наративів, збільшилася увага до тем спротиву, єдності, допомоги та громадської підтримки армії. Журналісти, з якими було проведено інтерв'ю, підтверджують цю тенденцію, пояснюючи її насамперед запитом аудиторії та безпосередньою присутністю теми війни в буденному житті українців. Респонденти зазначають, що редакції отримують чималу кількість історій із регіонів, які ілюструють небайдужість звичайних людей: волонтерів, пенсіонерів, представників малого бізнесу. Такі матеріали не тільки викликають

емоційний відгук, а й слугують формою соціального наслідування, стимулюючи глядача до участі в громадському житті.

Особливу увагу в редакціях приділяють мові. Відповідно до стандартів інформаційної чистоти, «Суспільне» дотримується принципу максимальної нейтральності в лексичних конструкціях. Росію називають Росією, її президента — президентом Росії, окуповані території — окупованими, а не «приєднаними». Це рішення аргументується професійною етикою та прагненням зберегти об'єктивність у подачі матеріалу, попри емоційну напругу та особисту залученість. Водночас в ефірі практично не використовуються емоційно забарвлені заклики на кшталт «Слава Україні!» від самих ведучих, хоча гості можуть їх озвучувати — це ще один приклад тримання інформаційного фокусу без переходу в політичну декларативність.

3.3. Висновки з інтерв'ю

Інтерв'ю з працівниками «Суспільного Мовлення» дозволили виявити внутрішню боротьбу журналістів між стандартами, емоціями та моральними імперативами.

Однією з найбільш очевидних трансформацій стало зміщення інформаційного фокусу на героїко-патріотичну тематику, що підкріплюється як редакційним вибором, так і очікуваннями аудиторії. Цей зсув самі журналісти часто пояснюють реальністю війни: *«немає такої людини в Україні, якої б не торкнулася ця війна»* (Ю.). Проте за цим виникає ключова професійна дилема — як не втратити баланс, коли новини на інші теми здаються недоречними. Мілітаризація контенту постає не як цензура, а як моральна мобілізація — але вона ж і витісняє звичні форми критики, дистанції, рефлексії.

Паралельно із цим, у риторичі респондентів помітна інституційна самоцензура, що подається не як відступ, а як відповідальність. Формулювання на кшталт *«ми не будемо цього показувати, щоб не нашкодити»* чи *«є речі, які ми ще не можемо озвучувати»* лунають неодноразово. При цьому офіційна позиція залишається: *«ми дотримуємося стандартів»*. Так виникає розрив між декларованим і фактичним —

стандарт повноти, балансу, точності наче залишається чинним, але регулярно адаптується до ситуації. Як наслідок, журналісти самі визнають вибірковість: *«стандарты лишаются, мы их придерживаемся... але є нові перешкоди... доводиться фантазувати, як би це трошечки обійти»* (А.2).

Цей конфлікт особливо загострюється на прикладі ставлення до джерел з російського боку. З одного боку, журналісти посиляються на заяви ворога для підтвердження новин про захоплення територій, з іншого — стверджують, що не можна надавати агресору «слово» у власних матеріалах. Журналісти визнають: *«це не порушення стандарту балансу думок»* (А.2), бо *«а що вони такого скажуть?»*. Така деформація стандарту «балансу думок» у воєнному дискурсі виглядає як нормалізація винятку — баланс стає не універсальною нормою, а опціональною практикою. Так само суперечливою є і позиція щодо телемарафону. З одного боку, журналісти називають його «мильною булькою», «фаворитизмом», де *«якщо ти не на марафоні — не маєш хвили»* (А.1). З іншого — визнають, що участь у ньому підвищила рейтинги, дала змогу бути в загальнонаціональному ефірі. Це створює амбівалентну ситуацію: журналісти водночас критикують формат і визнають його необхідність. Підсумкове рішення — «розширення присутності» — звучить як вихід з дилеми без її розв'язання.

Ще одна ключова лінія суперечностей — це психоемоційне навантаження на самих журналістів, що часто межує з професійним вигоранням. Вони самі визнають, що *«перетворюються на тварину, яка відкриває всі ті чати»*, і що іноді *«потрібно зняти про котиків»*, бо *«неможливо більше їхати на поховання»* (А.1, А.2). Це прямо вказує на втрату нейтральності журналіста як фігури. Він не просто фіксує, а проживає. Звідси — етична чутливість, постійні тренінги, відмова від прямих запитань до родичів загиблих, м'яке поводження з героями травматичних історій. Усе це свідчить про переходу журналістики з інформативної в емпатійну.

І, журналісти самі прогнозують, що частина цих практик може стати новою нормою — зокрема, публікація інформації в реальному часі, навіть коли вона ще не перевірена, або масова присутність Telegram як джерела. Хоча респондент й говорить: *«я сподіваюсь, що після війни це не буде збережено»*, сам факт появи цієї фрази

свідчить про усвідомлення глибокого зсуву, який уже стався — і повернення до «до війни» виглядає щораз менш можливим.

Отже, в умовах війни журналістика не лише змінюється формально — вона втрачає однозначність, перетинає межі стандартів, але не завжди це визнає. У відповідях журналістів звучить багато нових виправдань: «бо війна», «бо ми відповідаємо за людей», «бо аудиторія хоче».

Робота в умовах війни створювала і продовжує створювати значне емоційне та психологічне навантаження на журналістів. Редакція «Суспільного Мовлення» відзначається підтримкою своєї команди, що допомагає працівникам справлятися з вигоранням і стресом. Журналісти працювали у режимі підвищеної інтенсивності, часто зіштовхуючись із необхідністю висвітлювати трагічні події. Незважаючи на це, редакція докладала зусиль для підтримки командного духу, впроваджуючи зустрічі та практики взаємодопомоги всередині колективу.

3.4. Результати аналізу контенту новин «Суспільне Житомир»

Контент-аналіз новин, опублікованих на офіційному сайті «Суспільне Житомир», засвідчив наявність кількох чітко виражених тематичних і дискурсивних тенденцій, характерних для журналістики в умовах повномасштабної війни. Перш за все, спостерігається фокусування на спротиві, допомозі та пам'яті. Значна частина публікацій стосується діяльності військових, участі у бойових діях, історій ветеранів, а також матеріалів про загиблих. Як відзначив один з респондентів, *«змінилася сама наповненість наших сайтів, і телеграмів... дуже багато про військових»*, і це пов'язується із загальним досвідом війни, що торкнулася *«кожної людини в Україні»* (Ю.).

Інформаційні сюжети про *«тигрят у зоопарку»* чи новини про погоду, які мали стабільну присутність у довоєнному контенті, практично повністю зникли, поступившись місцем темам бойових дій, гуманітарної допомоги, відновлення воїнів тощо. У такий спосіб вибудовується медіаполе тотальної війни, де цивільне життя показується лише через призму участі у спротиві або підтримки фронту. Значна увага

приділяється історіям з регіонів, у яких підкреслюється активність локальних спільнот: від організації благодійних акцій до відкриття пам'ятника. Як зауважує журналіст, подібні матеріали мають важливу суспільну функцію — вони демонструють, що *«війна триває, і ми... маємо продовжувати підтримувати армію»* (А.2). У цьому контексті журналістський текст стає не лише інформативним, а й мобілізаційним ресурсом, формуючи приклади наслідування.

Попри активне висвітлення тем спротиву, редакція намагається утримувати баланс між підтримкою й етичними межами. Наприклад, у новинах не транслуються реквізити для збору коштів, хоча самі події, що мають волонтерський або донорський характер, висвітлюються регулярно. Це свідчить про збереження певної дистанції між журналістикою та прямим активізмом, хоча межа між ними в умовах війни є надзвичайно розмитою.

Окремо слід зазначити, що значна частина матеріалів супроводжується оперативним оновленням у режимі реального часу. У фокусі — обстріли, сигнали повітряної тривоги, коментарі військових та посадовців. Це формує високу динаміку контенту, однак одночасно породжує ризики — серед яких називається поширення неперевіреної інформації через Telegram-канали, які часто стають альтернативним джерелом для аудиторії. Як зазначає один з респондентів:

«Зараз публікуються всі новини в реальному часі, іноді це неперевірена інформація витікає десь в телеграми... але людям постійно потрібен якийсь оцей потік, щоб вони не відчували себе як на безлюдному острові» (А.1).

Проблема надмірної швидкості і браку верифікації стає новим викликом для редакцій — журналісти самі визнають, що змушені маневрувати між стандартами та очікуваннями аудиторії, яка потребує миттєвого зв'язку з реальністю. У структурі новин «Суспільне Житомир» фіксується також прагнення до висвітлення реального стану справ. Як емоційно формулює один з респондентів:

«Хіба це можливо просто фізично — “розказувати історію”?... у нас в день стільки відбувається горя... потрібно висвітлювати в першу чергу те, що відбувається насправді» (А.1).

Журналістська стратегія тут полягає не в створенні притягальних сюжетів, а в реєстрації потоку подій, що дозволяє аудиторії зберігати контакт із дійсністю та не втрачати орієнтацію в умовах невизначеності. Саме це — швидше, ніж формальна структура, — визначає сьогоdnішній профіль регіонального новинного мовлення.

Цей підрозділ узагальнює результати порівняльного контент-аналізу новинної стрічки «Суспільне Житомир» за два періоди: у 2021 році (із липня по грудень) та в умовах повномасштабної війни 2024 року (із липня по грудень). Аналіз охоплює ключові аспекти журналістських матеріалів – баланс джерел та об’єктивність подачі, тематичне наповнення і фрейми висвітлення війни, національно-ідентичні акценти, а також візуально-форматні трансформації контенту. Зміни у цих вимірах відстежені за категоріями кодувальної рамки (див. додатки) та проілюстровані статистично.

Всього проаналізовано 132 матеріали, з яких 20 матеріалів ($\approx 15\%$) датовані 2021 роком (код 3.1), та 112 матеріалів ($\approx 85\%$) – 2024 роком (код 3.2). Такий дисбаланс зумовлений значно вищою інтенсивністю воєнних подій і висвітлення їх у 2024 році. Матеріали 2021 року представляють локальні новини воєнної тематики (життя ветеранів, волонтерські події, втрати в зоні ООС), тоді як основний масив 2024 року – це оперативні зведення про атаки та бойові дії на Житомирщині у ході російсько-української війни.

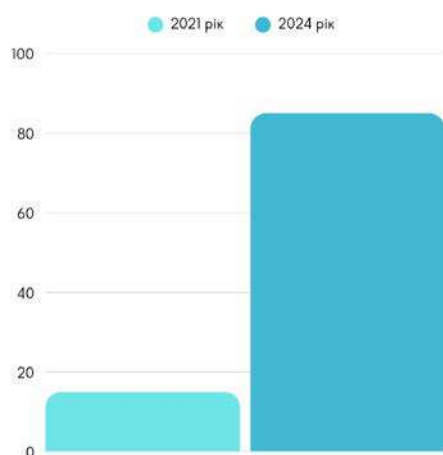

Рисунок: проаналізовані матеріали (діаграма)

Типи матеріалів. За жанрово-тематичними характеристиками у 2021 році переважали повноцінні новини з контекстом ($\approx 70\%$). У 2024 році більшість склали ($\approx 52\%$) короткі інформаційні повідомлення про повітряні тривоги, атаки дронів та

ракет, роботу ППО тощо. Також незначна частка – це репортажі ($\approx 5\%$ для 2021 року та $\approx 4\%$ для 2024 року). Зокрема, до останніх відноситься історія про відкриття кав'ярні ветераном війни та подібні публікації, що подають особистісний вимір війни.

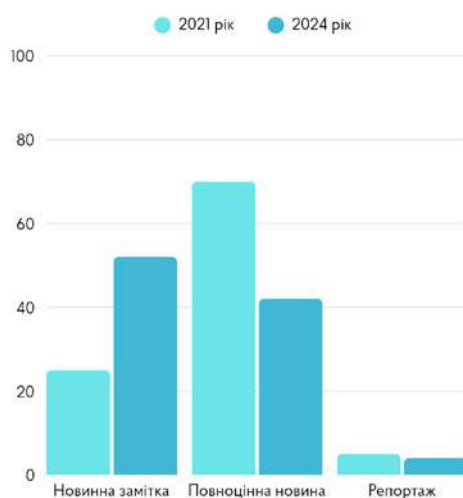

Рисунок: типи матеріалів (діаграма)

Як показує кодувальна схема, інші типи матеріалів фіксувалися вкрай рідко. Наприклад, код 1.4 інтерв'ю – жодного у 2021 році і лише 1 раз у 2024 році. Код 1.5 аналітика – жодного у 2021 році і лише 1 раз у 2024 році. Код 1.6 офіційне повідомлення – жодного у 2021 році і жодного у 2024 році. Код 1.7 інше – жодного у 2021 році і лише 1 раз у 2024 році.

Така структура відображає концентрацію медіа на оперативному висвітленні атак у 2024 році.

Формати подачі матеріалів. Значна частина проаналізованих матеріалів супроводжувалася мультимедійними елементами – фотографіями чи відеосюжетами. Зокрема, частина новин містила вбудовані відеосюжети телевізійних випусків новин (такі матеріали позначені у коді 2.3). Інші обмежувалися лише текстом (код 2.1).

Таким чином, у 100% випадків у 2021 році і приблизно у $\approx 60\%$ випадків у 2024 році інформація подавалася не лише текстово, а також додавалося відео або інші мультимедійні компоненти, що робить подачу більш насиченою та наочною. $\approx 39\%$ випадків у 2024 році склав суто текстовий формат, а в 2021 році такі випадки не зафіксовано взагалі.

Джерела інформації. Аналіз показав суттєву залежність матеріалів від офіційних джерел. Практично в кожному матеріалі 2024 року наводиться інформація

від офіційних осіб чи структур – це могли бути зведення Командування Повітряних сил ЗСУ, повідомлення обласної військової адміністрації або заяви інших уповноважених органів. Відповідно до кодувальної схеми, такі джерела позначені, наприклад, кодом 4.1 офіційні особи і зустрічаються у переважній більшості матеріалів: $\approx 88\%$ для 2024 року та $\approx 55\%$ для 2021 року. Це свідчить, що новини про бойові дії базуються головно на офіційній інформації, тоді як альтернативні точки зору або особисті свідчення з'являються епізодично, переважно в окремих жанрах. До коду 4.1 також відносимо слова організаторів подій чи власників бізнесів, про які йдеться, або ж безпосередніх учасників змагань.

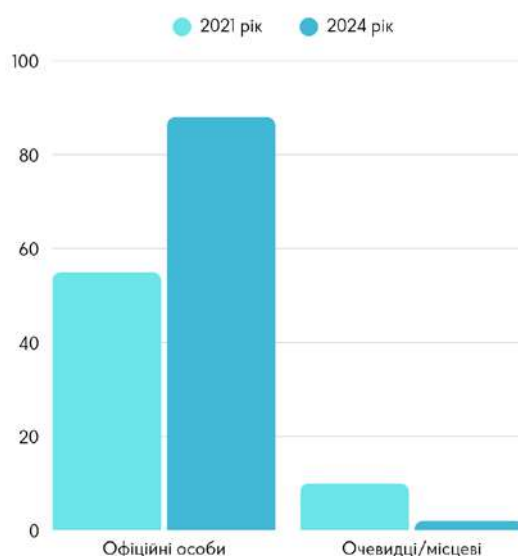

Рисунок: джерела інформації (діаграма)

Натомість неофіційні джерела – коментарі очевидців, місцевих жителів (код 4.2) – використовувалися значно рідше, переважно у повноцінних новинах із контекстом. Лише $\approx 10\%$ матеріалів у 2021 році і менше 2% у 2024 році містять свідчення очевидців. Важливо, що матеріали часто включали такі джерела: приміром, цитати родичів загиблих воїнів. Це додає людського виміру новинам.

Окрім того, були зафіксовані комбінації кодів. Для 2021 року комбінація 4.1 + 4.2 відбулася 8 разів, для 2024 року – 11 разів.

Кількість джерел. Відповідно до кодування, $\approx 35\%$ матеріалів у 2021 році та $\approx 58\%$ у 2024 році містила посилання на одне джерело (наприклад, інформація від пресслужби). Ще приблизно 15% новин у 2021 році та 17% у 2024 році посилалися на два джерела інформації (наприклад, офіційна інформація і коментар місцевого

жителя). Близько 25% матеріалів у 2021 році та 10% у 2024 році залучали три джерела. 20% у 2021 році та 6% у 2024 році мали чотири джерела. Лише невелика частка матеріалів містила п'ять і більше джерел: близько 5% матеріалів у 2021 році та 8% у 2024 році. Найбільш насиченими за кількістю джерел виявилися саме новини 2021 року – наприклад, сюжети про вшанування пам'яті загиблих могли включати коментарі організаторів, родин військових та представників влади, у таких випадках кодувалися 3–5 джерел, як підтверджено кодами 5.3–5.5. Для порівняння, типова новина про атаку дронів 2024 року спиралася лише на дані командування ППО, тобто одне джерело, або взагалі подавалася як зведена інформація без прямої згадки джерела в тексті.

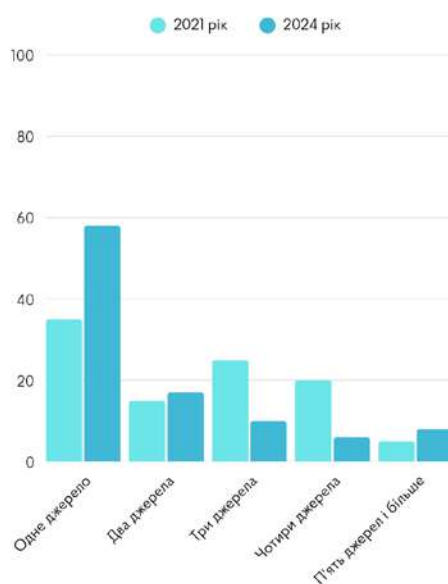

Рисунок: кількість джерел (діаграма)

Окремим пунктом у кодувальній схемі було позначено те, **яким чином представлено джерело**. Відтак, пряма мова переважала в матеріалах 2021 року і становила $\approx 65\%$, на противагу $\approx 27\%$ у 2024 році. Натомість, у 2024 році переважали посилання на офіційні повідомлення, вони становили $\approx 66\%$ у цей період і $\approx 25\%$ у 2021 році.

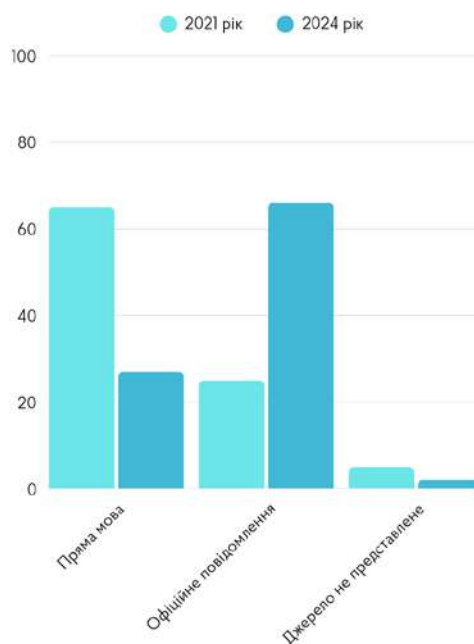

Рисунок: представлення джерел (діаграма)

Наявність контексту. Усі матеріали 2021 та 2024 року мали повний або частковий контекст щодо передумов події. Приблизно у 46% випадків у 2024 році журналісти додавали контекст – наприклад, згадували попередню атаку днями раніше або загальний стан справ (код 6.1). Для прикладу, у новині про акцію на підтримку військовополонених було наведено ширший контекст проблеми полону українських військових. Матеріали 2021 року, присвячені окремим подіям (нагородженню, відкриттю пам'ятника тощо), зазвичай теж включали історичний екскурс – такі матеріали склали близько 65%. Частковий контекст, наприклад, лише час та місце згадувався у 35% матеріалів 2021 року та 54% матеріалів 2024 року. Зовсім без контексту новин не було зафіксовано.

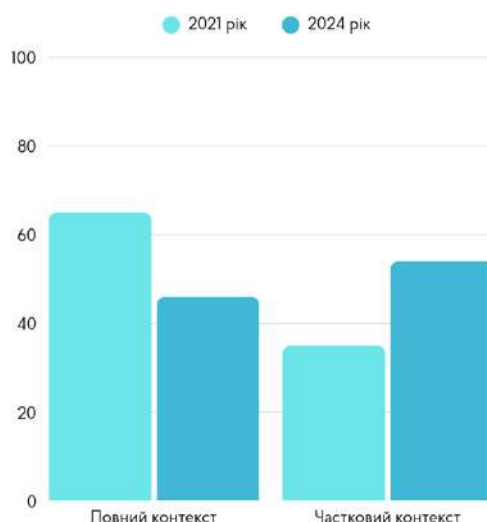

Рисунок: наявність контексту (діаграма)

Форма викладу. Формат викладу новин суттєво різниться. Приблизно 65% матеріалів 2021 року та 33% матеріалів 2024 року подано за стандартизованою новинною структурою, де є лід, бекграунд і цитати (код 7.1). $\approx 15\%$ матеріалів 2021 року та $\approx 52\%$ матеріалів 2024 року написані у наративній манері (код 7.2), що характерно для репортажів і інтерв'ю, де відбувається персоналізація і розповідь ведеться від імені героя. Наприклад, матеріал-інтерв'ю з жінкою-військовою подано у формі розповіді про її досвід, а новина про підняття прапорів на військовому кладовищі містить елементи опису церемонії.

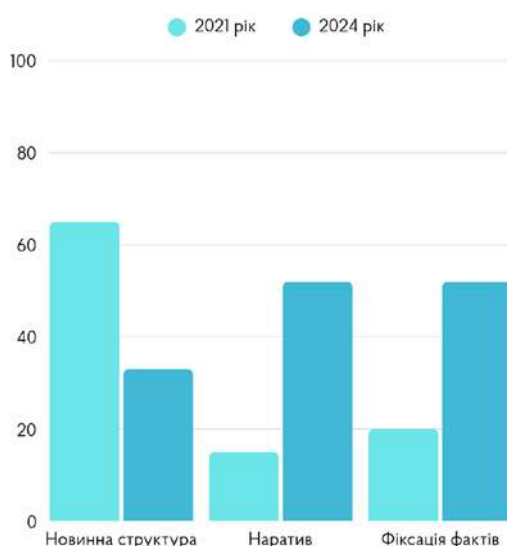

Рисунок: форма викладу (діаграма)

Описова хроніка і фіксація фактів більше притаманна 2024 року, коли було помічено $\approx 52\%$ таких матеріалів, на противагу $\approx 20\%$ у 2021 році – це стосується всіх

коротких новин про бойові дії, які починаються з головного факту (атаки, вибухи) і далі подають деталі.

Таким чином, більшість контенту 2021 року має чітко структурований новинний формат, тоді як у 2024 році більше використовували елементи історії з вільною композицією.

Емоційна тональність. У цьому пункті орієнтувалися на те, що балансована емоційність поєднувала факти з людськими емоціями, наприклад: є пряма мова, яка емоційно забарвлена, й автор може додати опис самої події. Тобто могла бути емоційна цитата, але без домінування почуттів у всьому матеріалі. Нейтральна тональність – коли використовувався сухий фактологічний стиль, не було елементів персоналізації або розповідей героїв.

Переважна частина матеріалів 2024 року дотримується нейтральної тональності подачі, журналісти подають інформацію сухо і об'єктивно. За даними кодування, $\approx 54\%$ матеріалів мали стриманий, фактичний тон без яскраво виражених емоційних оцінок (код 8.1). Збалансована емоційність характерна як для більшості новин 2021 року, у $\approx 65\%$ матеріалів, для 2024 року цей показник склав $\approx 23\%$. Водночас частка публікацій містить емоційно забарвлені формулювання, в яких емоції переважають. З них приблизно $\approx 20\%$ було у 2021 році та $\approx 22\%$ у 2024 році. Наприклад, акцентують на переживаннях героїв історій. Такі матеріали трапляються переважно серед інтерв'ю та репортажів (історії ветеранів, вшанування пам'яті тощо).

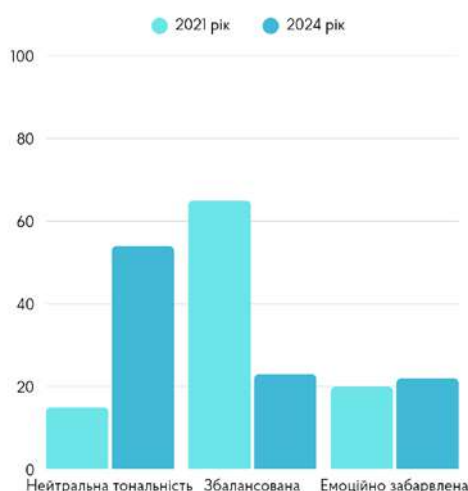

Рисунок: емоційна тональність (діаграма)

Фрейми подачі. При аналізі матеріалів 2024 року виявлено домінування фрейму безпеки ($\approx 49\%$) у висвітленні подій війни (код 9.1). Це зазвичай були повідомленнями про атаки ворога та наслідки після них. Інші матеріали 2024 року сконцентровані навколо фреймів пам'яті (9.6) – $\approx 19\%$, підтримки (9.3) – $\approx 17\%$ та національної ідентичності (9.2) – $\approx 12\%$. Це публікації, що показують особисті історії, переживання мирних мешканців чи життєві випробування військових. До таких належать сюжети про волонтерські акції, історії ветеранів, сповіщення про загибель воїнів.

Матеріали 2021 року також значною мірою будувалися саме на фреймах пам'яті (9.6) – $\approx 50\%$, та підтримки (9.3) – $\approx 35\%$. Таким чином, у 2024 році фрейм безпеки став провідним у новинах, відображаючи активну фазу війни, тоді як фрейми пам'яті та підтримки слугували додатковими акцентами або основою для окремих жанрів. Інші можливі фрейми – наприклад, вразливості (9.4), відповідальності (9.5) – практично відсутні або маргінальні. Це підтверджує, що регіональні медіа фокусувалися переважно на темі самого конфлікту.

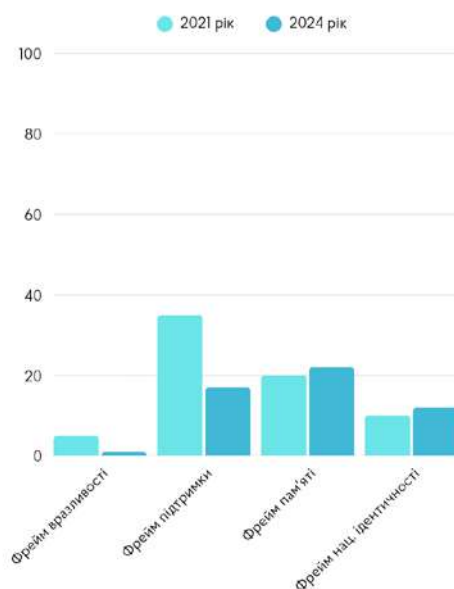

Рисунок: фрейми (діаграма)

Згадка суб'єктів війни. Аналіз змісту показав цікавий контраст між матеріалами 2021 і 2024 років щодо того, кого саме згадують у новинах. У матеріалах за 2021 рік здебільшого відсутня згадка **агресора** – російська сторона більше, ніж у половині матеріалів ($\approx 65\%$), не згадується. Наприклад, повідомляючи про загибель

військового в зоні ООС, журналісти не деталізували, від чиїх дій він загинув. Контекст агресора подавався через загальні фрази типу «внаслідок обстрілу». Натомість у 2024 році майже в кожному матеріалі ($\approx 86\%$) явно названо агресора – Росію або її війська. Отже, новини про атаки 2024 року ідентифікують ворога (РФ), що відповідає редакційній політиці чітко називати агресора повномасштабної війни.

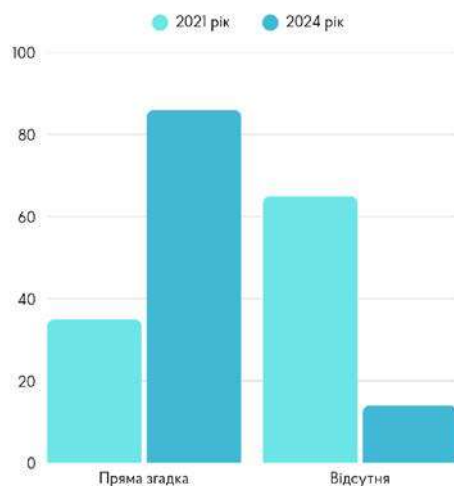

Рисунок: згадка агресора (діаграма)

Так само відрізняється згадуваність **Збройних сил України (ЗСУ) і тероборони**. У 2024 році майже кожна новина про обстріли містить посилання на дії українських військових: або повідомляється про роботу ППО та Повітряних сил ЗСУ, або згадуються підрозділи, що виконують завдання. У 2021 році матеріали медіа теж часто говорили про українських військових, але в іншому контексті – як про героїв, яких нагороджують, вшановують, або як про захисників, що потребують допомоги. При цьому пряме посилання на ЗСУ як структуру з'являлося не в усіх новинах 2021 року. У кодах більшість матеріалів, а саме $\approx 75\%$, позначена як 11.1 – згадано позитивно або героїчно, тоді як код 11.2 згадано нейтрально або фактологічно – це $\approx 15\%$, інший код 11.4 – $\approx 10\%$. Наприклад, новина про відкриття пам'ятника Захисникам України очевидно стосується ЗСУ тематично, але може не містити цієї аббревіатури в тексті. Загалом же у більшості матеріалів вибірки 2024 року ($\approx 55\%$) ЗСУ згадано нейтрально або фактологічно. Ще $\approx 43\%$ матеріалів 2024 року згадують ЗСУ позитивно або ж героїчно. Наприклад, через повідомлення про дії військових, що підкреслює роль армії в поданих новинах.

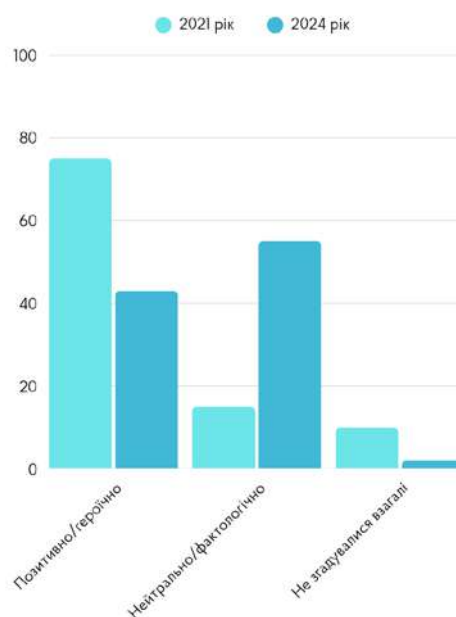

Рисунок: згадка ЗСУ (діаграма)

Згадка офіційних органів влади. Більше половини матеріалів містить посилання на офіційні структури та посадових осіб, не обов'язково як джерела інформації, а як дійових осіб події. У 2024 році це, зокрема, обласна військова адміністрація, яка часто фігурує в новинах про наслідки атак (наприклад, заяви начальника ОВА про руйнування), Держслужба з надзвичайних ситуацій (повідомлення про виїзд рятувальників), інші державні органи. У 2021 році офіційні особи згадувалися в новинах про нагородження (представники міської влади чи командування, які вручали відзнаки), в репортажах про заходи (керівники установ, що брали участь). Водночас частина матеріалів 2021 року була зосереджена на суспільній складовій і не потребувала згадки органів влади (наприклад, суто волонтерські історії).

Таким чином, можна сказати, що офіційні органи влади присутні як актори подій приблизно в кожному другому матеріалі, особливо коли йдеться про реагування на воєнну загрозу чи вшанування державою військових.

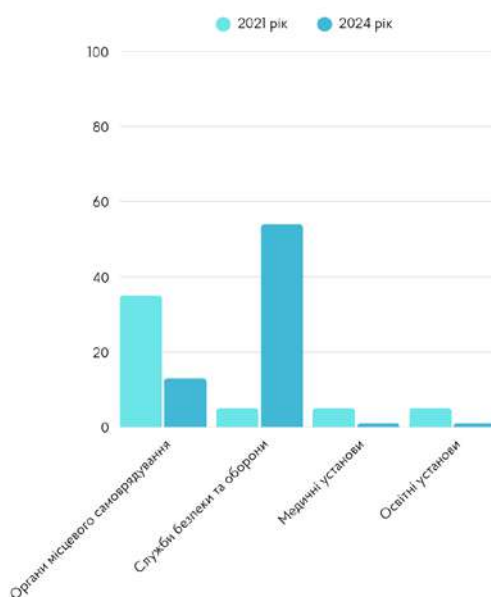

Рисунок: згадка офіційних органів (діаграма)

Окрім того, були зафіксовані комбінації кодів. Для 2021 року комбінація 12.2 + 12.4 відбулася 5 разів, для 2024 року – 11 разів. Також, для 2021 року комбінація 12.1 + 12.4 відбулася 1 раз, для 2024 року – 7 разів.

Візуальне оформлення матеріалів. Усі проаналізовані матеріали у 2021 році були доповнені візуальними елементами. Найчастіше це були фотографії – або з місця події ($\approx 70\%$), або архівні зображення, надані безпосередньо героями ($\approx 20\%$). Також один раз фіксувався макет проекту пам'ятника, що можна віднести до категорії «інше».

У 2024 році $\approx 28\%$ містили фото чи відео з місця події і лише $\approx 6\%$ матеріалів були з реальними фото героїв. Велику частку у 2024 році склали матеріали без візуального супроводу – $\approx 38\%$.

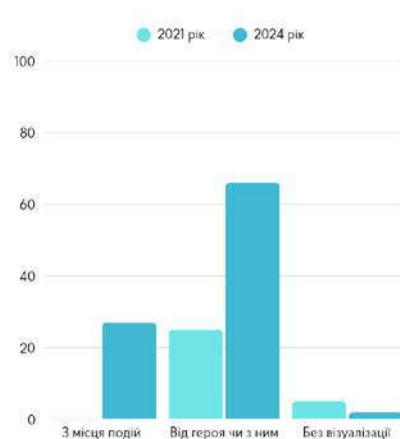

Рисунок: візуальне оформлення (діаграма)

У матеріали, які включали вбудовані відео (код 14.1) входять телевізійні сюжети «Суспільного», що доповнювали текст новини, включали відеокоментарі спікерів. Наприклад, до новини про вшанування пам'яті полеглого бійця міг додаватися відеозапис коментаря родича. Скриншоти використовувалися рідко ($\approx 8\%$ у 2024 році та жодного випадку у 2021 році, код 14.4) – переважно для повідомлення масштабів атак (знімок із Telegram-каналу Сил оборони чи органів влади).

3.5. Висновки з контент-аналізу

Зміни у журналістських практиках проявилися не лише в темах та тоні, а й у тому, як національний контекст і ідентичні маркери інтегрувалися в локальні новини. «Суспільне Житомир» як регіональний мовник у 2021 році здебільшого висвітлювало події крізь призму місцевого значення: національний вимір присутній опосередковано (через загальнодержавні програми, законодавчі ініціативи, свята тощо). Наприклад, новини про соціальні проекти чи культуру могли згадувати підтримку Мінсоцполітики або Мінкульту, але фокус залишався на місцевій реалізації. Тобто у 2021 році наративи були більш локалізовані, а якщо і згадувалися загальнонаціональні події, то як тло.

У 2024 році, на тлі війни, відбулося фактично «націоналізування» локального контенту. По-перше, як вже зазначено, практично в кожній новині фігурують загальнонаціональні суб'єкти – Збройні сили України, центральна влада, вся країна як така. Частка матеріалів зі згадуванням органів місцевого самоврядування (категорія 12.2) зменшилася. За результатами кодування, у 2021-му $\approx 35\%$ новин містили такі посилання. У 2024 році таких новин вже $\approx 13\%$. Для порівняння, служби безпеки та оборони (категорія 12.4) згадуються у 2024-му аж $\approx 54\%$, на противагу $\approx 5\%$ у 2021-му. Це свідчить, що локальні журналісти вбудували свій порядок денний в загальнонаціональний контекст: навіть повідомляючи про події на Житомирщині, вони часто роблять екскурс на ситуацію в країні чи цитують центральних посадовців для повноти картини.

По-друге, новини наповнилися національно-ідентичними маркерами. Мається на увазі відсилання до історичної пам'яті та єдності. У 2021 році така риторика була відсутня у звичайних інформаційних повідомленнях. Натомість у 2024-му навіть буденні новини включають патріотичні меседжі. Наприклад, у повідомленні про відзначення Дня Десантно-штурмових військ паралельно були заклики долучитися до благодійної допомоги воїнам. Це формує «свій» наратив, де місцева аудиторія ототожнюється з усією нацією в протистоянні ворогу. Крім того, національна ідентичність відображається через вибір тем і героїв новин. Стало більше матеріалів, які висвітлюють національну історичну пам'ять і культуру в контексті війни. Наприклад, новини про благодійний аукціон картин та розписаних гільз, виставку озброєння та військової техніки спортивні змагання серед ветеранів, перейменування населених пунктів та вулиць – усе це одночасно локальні події і прояви загальноукраїнського процесу мобілізації суспільства. Такі сюжети підкреслюють єдність місцевої громади з рештою країни. На рівні джерел це підсилюється тим, що журналісти часто беруть коментарі у військових або експертів, які пояснюють значення цих процесів для України. У 2021 році подібні теми майже не були представлені.

Варто відзначити, що мовна політика та стиль «Суспільного» теж несуть ідентичні маркери. Обидва періоди канал мовить українською літературною мовою. Проте у 2024-му з'явилася тенденція до вживання окремих народних чи військових термінів, що увійшли в обіг за час війни (напр., «шахед» – про дрон-камікадзе). Такі слова, хоч і розмовні, використовуються в лапках або з поясненням і виконують роль культурних маркерів, спільно зрозумілих українській аудиторії. Це робить новини більш «своїми» для місцевих жителів, підсилюючи відчуття спільної інформаційної культури воєнного часу.

Отже, між 2021 і 2024 роками локальний контент «Суспільне Житомир» значно наблизився до всеукраїнського дискурсу. Війна зумовила інтеграцію національної тематики в кожен матеріал, постійне акцентування української перспективи (перемоги, втрати, герої), що консолідує аудиторію навколо спільної ідентичності. Водночас баланс локального і національного потребує уваги: важливо, щоб за

всеукраїнським порядком денним не губилися проблеми регіону, які є важливими для місцевої аудиторії.

Таблиця 3.5

Порівняльна таблиця результатів кодування

Показник	2021 (довоєнний)	2024 (воєнний)
Середня кількість джерел на новину	2,45 (часто 2 джерела)	1,87 (здебільшого 1 джерело)
Частка новин з ≥ 2 джерелами	~65%	~25%
Новин з офіційними джерелами	~55%	~88%
Новин від очевидців	~10%	~2%
Присутній повний контекст подій	~65%	~46%
Нейтральна тональність	~15%	~54%
Емоційно забарвлена тональність	~20%	~22%
Пряма згадка агресора	~35%	~86%
Згадка ЗСУ/тероборони позитивно	~75%	~43%
Згадка органів місцевої влади	~35%	~13%
Пряма мова джерел	~65%	~27%
Посилання на офіційне повідомлення	~25%	~66%
Формат подачі: текстова новина	0%	~39%
Формат подачі: з відео / фото (комбінований)	100%	~60%
Домінантний фрейм: «безпеки»	0%	~49%
Домінантний фрейм: «підтримки»	~35%	~17%
Домінантний фрейм: «пам'яті»	~50%	~19%

Примітка: дані округлено до цілих відсотків для вибірки новин ($N=20$ у 2021 р., $N=112$ у 2024 р.).

Як видно з таблиці, війна вплинула на всі аспекти контенту – від джерел і тональності до тематики і форми. У підсумку нижче узагальнено ключові якісні зміни між 2021 та 2024 роками.

Ключові зміни у журналістських практиках «Суспільне Житомир» (2021 → 2024):

- Зміщення балансу джерел: від відносно мультиджерельного підходу (кілька різнотипних джерел, пряма мова спікерів) до моноджерельного, переважно офіційного інформування (одне джерело, переказ зведень) в умовах війни.

- Спад контекстності та нейтральності: зменшення частки новин з розгорнутим бекграундом і нейтральним тоном; зростання частки суто фактологічних повідомлень з емоційно забарвленою подачею та акцентованим протистоянням «свій/ворог».

- Різка переорієнтація тематики на війну: перехід від локальних соціально-культурних тем 2021 року до майже тотальної воєнного порядку денного 2024 року; домінування фрейму безпеки та наративу боротьби зі спільним ворогом, мінімізація розважальних та другорядних тем.

- Інтеграція національного контексту: локальні новини стали частиною загальноукраїнського наративу – регулярні згадки центральних органів, ЗСУ, редакційний тон з суто регіонального перетворився на регіонально-національний (Житомирщина як частина України у війні).

- Мультимедійна зміна контенту: менше застосування візуальних засобів (фото, відео) на користь оперативності і виключно текстового формату; перехід до статичних текстових заміток.

Загальний висновок: повномасштабна війна стала каталізатором трансформації регіональної редакції суспільного мовника. Журналістські практики змінилися у бік більшої інформативності та патріотично забарвленої тональності. Водночас постали й виклики щодо збереження стандартів балансу та глибини: мінімізувавши другорядні теми, редакція ризикує втратити багатогранність контенту.

ВИСНОВКИ

Метою дослідження було проаналізувати вплив повномасштабного вторгнення на усталені журналістські практики, зосереджуючись на діяльності «Суспільного Мовлення». Це завдання реалізоване через комплексний підхід, що поєднує теоретичне осмислення ключових понять журналістської етики та редакційної політики з практичним аналізом контенту і досвідом самих журналістів.

У першій частині роботи було успішно окреслено теоретичні засади поняття збалансованості, журналістської етики та редакційних стандартів, з урахуванням сучасних наукових підходів. Було також проаналізовано академічну літературу щодо змін у журналістських практиках в умовах криз і надзвичайних ситуацій, що дало змогу закласти надійну аналітичну основу для подальшого дослідження.

Третє й четверте завдання — аналіз ролі медіа у воєнних умовах та вивчення основних викликів для журналістів — було реалізовано шляхом синтезу результатів наукових праць, прикладів із практики українських і міжнародних медіа, а також завдяки фокусуванню на регіональному вимірі, який часто залишається недостатньо висвітленим у науковому дискурсі.

П'яте завдання, що стосується аналізу етичних стандартів і редакційної політики «Суспільного Мовлення» під час війни, було розкрито як на рівні загальнонаціонального підходу компанії, так і на рівні реалізації цього підходу в регіональній редакції «Суспільне Житомир». Особливу увагу приділено тому, як стандарти адаптуються до обставин війни — без порушення базових принципів журналістики, але з глибшим усвідомленням соціальної відповідальності.

Шосте завдання — проведення контент-аналізу новин «Суспільного Житомир» — дозволило виявити конкретні зміни у тематиці, структурі, стилі подачі та етичних рішеннях, що приймалися редакцією після 24 лютого 2022 року. Аналіз показав зсув у бік емпатії, актуалізації безпекових тем, зміни в тональності й побудові матеріалів, що свідчить про гнучкість журналістських практик у кризовий період.

Останнє завдання — проведення інтерв'ю з журналістами — надало цінний емпіричний матеріал, який доповнив та поглибив висновки, зроблені на основі

аналізу контенту. Висловлювання самих журналістів стали доказами того, як зміни в редакційній політиці та щоденній роботі не лише усвідомлюються на практиці, а й активно переосмислюються самими учасниками процесу.

Таким чином, дослідження не лише дало відповідь на поставлені у роботі питання, а й висвітлило нові перспективи для аналізу ролі медіа в періоди суспільних трансформацій і кризи. Практичний досвід «Суспільного» може бути застосований як модель для інших редакцій, що працюють у подібних умовах, а також для формування цілісної інформаційної політики держави в період війни.

Проведене дослідження дозволило глибше осмислити особливості трансформації журналістських практик в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну. На основі кейсу «Суспільне Мовлення» було виявлено низку важливих змін, які торкнулися як змісту інформаційних матеріалів, так і підходів до редакційної роботи, етичних принципів і функцій журналіста в суспільстві. Робота не лише розкрила специфіку діяльності окремого ЗМІ, але й дозволила зробити узагальнення, важливі для розуміння ширших процесів, що відбуваються в українському медіапросторі під час війни.

У результаті проведеного дослідження виявлено низку трансформацій у професійній свідомості журналістів та у практиках дотримання журналістських стандартів у кризових умовах повномасштабної війни. Ключовим є те, що журналісти не просто діють у зміненому середовищі, а переосмислюють власну роль, переглядають межі допустимого й самі формують для себе нові критерії професійної етики.

Одним із центральних спостережень є зміна підходу до стандарту балансу думок. У мирний час збалансованість трактувалася як подання позицій усіх сторін конфлікту. Проте під час воєнного стану респонденти вважають за неприйнятне давати слово представникам країни-агресора. Це видно й у результатах контент-аналізу журналістських матеріалів, і в інтерв'ю з журналістами. Формулювання «*а що вони такого скажуть?*» (А.2) або «*ми не дамо агресору слова*» засвідчують усвідомлене відхилення від стандарту. Водночас це відхилення не визнається самими журналістами як порушення — вони подають його як необхідність або етичну

позицію, з огляду на суспільну відповідальність. Такий підхід є прикладом механізму професійного самовиправдання, який виникає у відповідь на конфлікт між ціннісними орієнтирами та нормами.

У цьому контексті очевидною є ще одна важлива зміна: журналісти самостійно конструюють нову роль журналістики, що виходить за межі класичного розуміння її як інституції, що інформує нейтрально і відсторонено. В інтерв'ю чітко фіксується, що журналісти прагнуть не лише передавати новини, а й бути «поруч із людьми», «підтримувати суспільство». Це означає, що відбувається зміщення до ролі емоційного посередника, комунікатора цінностей, учасника соціального процесу, активіста та захисника інтересів держави. Ця самоінтерпретація часто конфліктує з нормативними рамками професії.

Зміна бачення власної ролі у поєднанні з постійною присутністю в контексті насильства, смерті, руйнування, спричиняє також емоційні виклики, які журналісти визнають відкрито. Практики уникнення теми поховань, потреба знімати сюжети про тварин замість чергової трагедії, вказують на глибоку психологічну вразливість і водночас на те, як моральні межі переносяться в індивідуальне поле: рішення заблюрити обличчя — не вказівка керівництва, а особисте етичне рішення журналіста. У цьому фіксується розмитість меж між особистим і професійним, що робить етичні дилеми ще більш складними.

Особливу увагу в межах дослідження заслуговує розрив між декларованим дотриманням стандартів і фактичним відступом від них. Респонденти часто одночасно стверджують, що не відмовляються від стандартів, і водночас говорять про практики, які суперечать цим стандартам — наприклад, вибіркове подання джерел, уникнення «незручних» тем, або перенесення публікації на «кращий момент». Це засвідчує розщеплення професійної свідомості, в межах якої дія поза стандартами не визнається як порушення, а інтерпретується як адаптація до умов війни.

Дослідження також виявило, що регулярна присутність у спільному телемарафоні викликала у журналістів роздвоєне ставлення. З одного боку, марафон розглядається як важливий ресурс єдності, оперативного інформування і зростання довіри до «Суспільного». З іншого — його критикують за обмеження свободи,

фаворитизм, відсутність балансу у складі спікерів і наявність несерйозного контенту. Рішення залишити марафон формально, але створити власну платформу, «Суспільне Студія», виглядає як прагнення зберегти автономію в межах системи, яка сприймається як надмірно централізована.

Ще одним важливим фактором стала зміна інформаційної динаміки, зокрема — зростання ролі Telegram-каналів і публікацій у реальному часі. Журналісти, хоч і визнають, що така інформація часто не проходить достатню перевірку, все одно змушені споживати її та використовувати у своїй роботі. Це створює нову дилему: бути присутнім у темпі новин або залишитися поза увагою аудиторії, яка *«хоче не бути на безлюдному острові»* (А.1). Тут особливо виразно проявляється розрив між стандартом точності та реальністю психологічного попиту аудиторії, як його розуміють та формулюють самі журналісти “Суспільного”.

Дослідження фіксує переосмислення ролі журналістики в очах самих журналістів. Вони намагаються поєднати функцію інформування з функцією підтримки, активізму, посередництва. Це супроводжується вибіркоким дотриманням стандартів, самовиправданням відступів і водночас — відчуттям професійної відповідальності. Така ситуація є системною, а не поодинокую, і свідчить про формування нової етики журналістської роботи в кризових умовах.

Ці результати вказують на те, що журналістські стандарти не є фіксованою величиною, а постійно адаптуються під тиском зовнішніх обставин і внутрішніх переконань. Водночас ця адаптація не є нейтральною — вона створює ризик нормалізації виняткових практик, що у довготривалій перспективі може позначитися на межах професійно допустимого.

Наразі недостатньо вивченим залишається вплив відхилень від усталених журналістських стандартів на аудиторію, рівень її обізнаності та споживання інформації. Це становить важливий напрям для подальших досліджень, зокрема зосереджених на вивченні реакцій і потреб самої аудиторії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 16 правил журналістського розслідування від експерта Лондонського Бюро розслідувальної журналістики. MediaSapiens. URL: <https://ms.detector.media/prof-standarti/post/16435/2016-04-15-16-pravyl-zhurnalistskogo-rozsliduvannya-vid-eksperta-londonskogo-byuro-rozslidivalnoi-zhurnalistyky/> (дата звернення: 26.01.2025). Кутовенко О.
2. «Важливо зберегти баланс між регулюванням і свободою слова та роботи медіа». Експерти та представники індустрії коментують новації у законопроекті «Про медіа». Частина друга. detector.media. URL: <https://detector.media/rinok/article/201508/2022-08-02-vazhlyvo-zberegty-balans-mizh-regulyuvannyam-i-svobodoyu-slova-ta-roboty-media-eksperty-ta-predstavnyky-industrii-komentuyut-novatsii-u-zakonoproiekti-pro-media-chastyna-druga/> (дата звернення: 30.04.2025). Данькова Н., Денисов С.
3. Аналітично-довідковий збірник. Саморегуляція українських медіа під час дії воєнного стану в Україні. URL: <https://zmina.ua/wp-content/uploads/sites/2/2024/04/samoregulyacziya-ukrayinskyh-media-pid-chas-diyi-voennogo-stanu-web.pdf> (дата звернення: 26.01.2025).
4. Валер'єва М. Володимир Мостовий – про перспективи Комісії з журналістської етики. Журналіст України. 2013. № 11. С. 44.
5. Від «непотрібних» журналістів до «великого медіабудівництва»: як змінювалися ставлення, наміри та дії команди Зеленського щодо медіа у 2019–2021 роках. detector.media. URL: <https://detector.media/infospace/article/195775/2022-01-21-vid-nepotribnykh-zhurnalistiv-do-velykogo-mediabudivnytstva-yak-zminyuvalysya-stavlennya-namiry-ta-dii-komandy-zelenskogo-shchodo-media-u-20192021-rokakh/> (дата звернення: 30.04.2025). Міський В.
6. Від окупантів звільнено село Руська Лозова, з якого обстрілювали Харків (оновлено). LB.ua. URL:

https://lb.ua/society/2022/04/29/515156_vid_okupantiv_zvilнено_selo_ruska.html (дата звернення: 30.04.2025). Лотоцька Н.

7. Візниця Ю. В. Особливості поширення медійної інформації під час дії норм правового режиму воєнного стану. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2023. № 24. С. 411–415.

8. Владимиров В. М. Журналістика, особа, суспільство: проблема розуміння: монографія. Київ: КНУТШ, Ін-т журналістики, 2003. 220 с.

9. Гороховський О., Мельникова-Курганова О., Мірошніченко П., Островська Н. Фактчекінг і медіаграмотність: словник термінів. Київ: ГО «Центр аналітики і розслідувань», 2020. 79 с.

10. Електронний курс: редакційні настанови. euneighbourseast. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/media/e-courses/editorial-guidelines/>. (дата звернення: 30.04.2025). Герст М.

11. Журналісти на війні: нові виклики [онлайн]. medialab.online. URL: <https://medialab.online/news/vijna-novi-vyklyky/> (дата звернення: 26.01.2025). Голуб М.

12. Журналістські стандарти під час війни – Накупіло Освіта. Nakupilo Osvita. URL: <https://osvita.nakupilo.ua/zhurnalistski-standarty-pid-chas-viyny/> (дата звернення: 30.04.2025). Васіна О.

13. Журналістські стандарти та професійна етика в умовах війни. URL: https://internews.ua/storage/app/media/rang/2024/3/Journalist_standards_wartime.pdf (дата звернення: 26.01.2025).

14. Журналістські стандарти, фейки і снігурі: чи говорять ЗМІ правду?. BookForum. URL: <https://bookforum.ua/p/zhurnalistski-standarty-fejky-i-sniguri-chy-govoryat-zmi-pravdu> (дата звернення: 30.04.2025). Шалова Д.

15. ЗМІ і війна: особливості поширення інформації та фото під час воєнного стану. Платформа прав людини. URL: <https://www.ppl.org.ua/zmi-i-vijna-osoblivosti-poshirennya-informaci%D1%97-ta-foto-pid-chas-voynennogo-stanu.html> (дата звернення: 22.02.2025). Чернецька С.

16. Іванов В. Ф. Загальні стандарти журналістики. Інформаційне суспільство. 2011. Вип. 13, січ. - черв. С. 28–29.
17. Кодекс етики. Комісія з журналістської етики. URL: <https://cje.org.ua/ethics-codex/> (дата звернення: 26.01.2025).
18. Кожен третій – незбалансований. ms.detector.media. URL: <https://ms.detector.media/profstandarti/post/4661/2013-03-05-kozhen-tretyi-nezbalansovanyu/> (дата звернення: 30.04.2025). Чулівська І.
19. Комісія з журналістської етики. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо інформації, яку не можна розголошувати в медіа під час воєнного стану [онлайн]. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-informatsii-iaku-ne-mozhna-rozgholoshuvaty-v-media-pid-chas-voiennoho-stanu/> (дата звернення: 26.01.2025).
20. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950 : станом на 1 серп. 2021 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 30.04.2025).
21. Криворучко С. В. Професійна етика журналіста на сучасному етапі розвитку демократії в Україні : автореф. дис. ... канд. філол. наук. Київ, 2003. 20 с.
22. Криворучко С. В. Професійна етика журналіста на сучасному етапі розвитку демократії в Україні. Київ, 2003. 181 с.
23. Криворучко С. Етичні засади діяльності медіа у світі та в Україні. Актуальні питання масової комунікації. 2001. Вип. 2. С. 18.
24. Маруховський О. О. Етичні аспекти політичної журналістики як професійної діяльності. Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка. 2021. URL: <http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/15663/1/3.pdf> (дата звернення: 26.01.2025).
25. Микола Чернотицький: Ми зберегли незалежність, вірність журналістським стандартам і нашій місії. Суспільне Мовлення. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/mykola-chernotytskyi-my-zbrehly-nezalezhnist-virnist-zhurnalistskym-standartam-i-nashii-misii> (дата звернення: 26.01.2025).

26. Мирюлюбенко Г. А. Інформаційна етика в просторі сучасних комунікативних процесів (філософсько-етичний аналіз): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук: спец.: 09.00.07 – етика. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2011. 16 с.
27. Моральні норми журналіста: професійна етика. Press Association. URL: <https://pressassociation.org.ua/ua/moralni-normi-zhurnalista-profesijna-etika/> (дата звернення: 30.04.2025). Заволока А.
28. Мураль Х., Білограць Х. Професійна етика журналіста в інтернет-виданнях. Електронний архів наукових матеріалів Національного університету «Львівська політехніка». 2019. URL: http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/49261/2/2019_Mural_KhProfesiina_etyka_zhurnalista_116-125.pdf (дата звернення: 26.01.2025).
29. Національна спілка журналістів України. Кодекс етики українського журналіста. Wayback Machine. URL: <https://web.archive.org/web/20170420235423/http://www.nsju.org/page/196> (дата звернення: 30.04.2025).
30. Нові виклики української журналістики [онлайн]. Ukrinform. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3448095-novi-vikliki-z-akimi-mi-ne-stikalis-doslidzenna-komitetu-z-zurnalistskoi-etiki.html> (дата звернення: 26.01.2025). Довженко О.
31. Обережно, Фейсбук! Блогер Андрій Бродецький – про алгоритми збору інформації користувачів соцмереж. Радіо НВ. URL: <https://nv.ua/ukr/radio/-novyy-ranok/oberezhno-feysbuk-blogger-andriy-brodeckiy-pro-algoritmi-zboru-informaciji-koristuvachiv-socmerezh-50021595.html> (дата звернення: 26.01.2025). Стрельников О.
32. П'ять головних дилем журналіста в зоні військових дій: поради новозеландської репортерки Емми Білз. ms.detector.media. URL: <https://ms.detector.media/maister-klas/post/16268/2016-03-17-pyat-golovnykh-dylem-zhurnalista-v-zoni-viyskovykh-diy-porady-novozelandskoi-reporterky-emmy-bilz/> (дата звернення: 30.04.2025). Кутовенко О.

33. Потятиник Б. Журналістика в умовах війни. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2022. Вип. 54–55. ISSN 2078-7324.
34. Правозахисники: у 2022 році загинули 67 журналістів, 15 – в Україні. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/366606-pravozahisniki-u-2022-roci-zaginuli-67-zurnalistiv-15-v-ukraini/#:~:text=,двох%20журналістів,%20які%20загинули%20під.> (дата звернення: 30.04.2025). Прищепя Я.
35. Про внесення змін до статті 114-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії Російської Федерації : Закон України від 01.04.2022 № 2178-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2178-20#Text> (дата звернення: 26.01.2025).
36. Про інформацію : Закон України за станом на 1 груд. 2002 р. Офіц. вид. Київ : Парлам. вид-во, 2002. 24 с.
37. Про культуру збалансованості в українських медіа. IDPO.ORG.UA. URL: <https://idpo.org.ua/analytics/1382-pro-kulturu-zbalansovanosti-v-ukraïnskix-media.html> (дата звернення: 30.04.2025). Дрешпак В.
38. Про організацію взаємодії між Збройними Силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану : наказ Головнокомандувача Збройних Сил України від 3 берез. 2022 р. № 73 (зі змінами). URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf (дата звернення: 14.05.2025).
39. Про правовий режим воєнного стану : Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2015. № 28. Ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 26.01.2025).
40. Про Суспільне телебачення і радіомовлення України : Закон України від 17 квіт. 2014 р. № 1227-VII. URL: <https://comin.gov.ua/npas/zakon-ukraini-vid-1704-2014-p-1227-vii-pro-suspilne-telebachennya-i-radiomovlennya-ukraini> (дата звернення: 14.05.2025).

41. Протидія перешкоджанню законній професійній діяльності журналістів в Україні. Київ, 2017. 128 с.
42. Прошина О. Українська журналістика в умовах воєнного стану: особливості висвітлення новин : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 061 "Журналістика". Запоріжжя, 2022. 68 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/10424>.
43. Пухова М. С., Гайкова А. Р. Кодекс журналістської етики під час війни. XXX Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених "Актуальні проблеми життєдіяльності суспільства". 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2222-5099.2023.10.8> (дата звернення: 30.04.2025).
44. Редакційна політика в медіа: від формальності до ефективного інструменту. detector.media. URL: <https://detector.media/community/article/231084/2024-08-20-redaktsiyna-polityka-v-media-vid-formalnosti-do-efektyvnogo-instrumentu/> (дата звернення: 30.04.2025).
Семенюта І.
45. Сафроньєва Г. М. Журналістська етика в Україні: оцінно-модальний аспект. Наукові записки Інституту журналістики. 2013. Т. 53. С. 382.
46. Синчак Б. А. Деонтологія журналістської діяльності: виклики, дилеми, тенденції. Суми, 2023. 230 с.
47. Стан українських регіональних медіа 2024 року. Дослідження Media Development Foundation. URL: <https://research.mediadevelopmentfoundation.org> (дата звернення: 26.01.2025).
48. Стандарти журналістики: основи професійності чи застарілі рамки? Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/articles/standarti-jurnalistiki-osnovi-profesiynosti-chi-zastarili-ramki-i178> (дата звернення: 30.04.2025). Захарченко О.
49. Старкова Г. В., Яресько К. В., Афанасьєва А. М. Етичні засади діяльності журналіста традиційних і нових медіа. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика. 2021. Т. 32 (71). № 6. Ч. 3. С. 177–181.

50. Сучасні стандарти професійної журналістики. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/suchasni-standarty-profesijnoyi-zhurnalistyky-i42512> (дата звернення: 30.04.2025). Кур'ята Н.
51. Тетяна Трощинська: Завдання журналістів – збільшувати кількість людей, які готові виходити із зони комфорту й аналізувати інформацію. Суспільне Мовлення. URL: <https://corp.suspilne.media/newsdetails/9637> (дата звернення: 26.01.2025).
52. Тимошик М. Стандарти українського журналіста. День. 2014. 7 листопада. №209. С. 20.
53. Трансформація українських медіа під час війни: здобутки, виклики і перспективи. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/914975.html> (дата звернення: 22.02.2025). Філонов М.
54. У вересні дотримання стандартів в українських онлайн-медіа зросло на 2,5%, – моніторинг ІМІ. detector.media. URL: <https://detector.media/infospace/article/234013/2024-10-25-u-veresni-dotrymannya-standartiv-v-ukrainskykh-onlaun-media-zroslo-na-25-monitoring-imi/> (дата звернення: 30.04.2025). Головатий Д.
55. Чи варто дбати про баланс думок, коли тебе намагаються вбити? Головне з експертного обговорення «Як війна впливає на журналістські стандарти» [онлайн]. detector.media. URL: <https://detector.media/infospace/article/199440/2022-05-22-chy-varto-dbaty-pro-balans-dumok-koly-tebe-namagayutsya-vbyty-golovne-z-ekspertnogo-obgovorennya-yak-viyna-vplyvaie-na-zhurnalistski-standarty/> (дата звернення: 26.01.2025). Денисов С.
56. Шевченко В. Фактчекінг і верифікація у журналістській роботі. Образ. 2018. Вип. 1 (27). С. 140–153.
57. Ширченко Я. І. Журналістська етика: проблеми і концепції (світовий та вітчизняний досвід) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.01. Київ, 2008. 16 с.
58. Шульженко А. С., Рула Н. В. Структура повідомлень українських інформаційних агентств під час висвітлення подій повномасштабної російсько-

української війни. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. 2022. Т. 33. С. 266–271.

59. Як змінилась українська журналістика за рік війни. URL: <https://foreignukraines.com/2023/03/04/how-ukrainian-journalism-changed-during-the-year-of-the-war/> (дата звернення: 11.05.2025). Тиравський В.

60. Як регіональні медіа дотримуються професійних стандартів: аналіз ІМІ. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/yak-regionalni-media-dotrymuyutsya-profesijnyh-standartiv-analiz-imi-i65004> (дата звернення: 30.04.2025). Голуб О.

61. Як сучасні медіа інтегрують принципи різноманіття і створюють контент, що враховує інтереси різних груп. detector.media. URL: <https://detector.media/infospace/article/234443/2024-11-07-yak-suchasni-media-integruyut-pryntsyru-riznomanittya-i-stvoryuyut-kontent-shcho-vrakhovuie-interesy-riznykh-grup/> (дата звернення: 30.04.2025).

62. Як уникнути фальшивого балансу в матеріалах. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/advice/yak-unyknuty-falshyvogo-balansu-v-materialah-i38154> (дата звернення: 30.04.2025). Романюк О.

63. Berg B. *Qualitative Research Methods for the Social Sciences*. Boston : Allyn & Bacon, 2001. С. 66–72, 93–107.

64. Chubuk O. L. Media representatives in the russian-ukrainian war. content and place of journalism in the new conditions of activity. "Scientific notes of V. I. vernadsky taurida national university", series: "philology. journalism". 2022. Vol. 2, no. 5. P. 270–275. URL: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/45> (date of access: 30.04.2025).

65. De Vreese C. H. News framing: Theory and typology. *Information Design Journal + Document Design*. 2005. Vol. 13, № 1. С. 51–62.

66. Fedirko T. Self-censorships in Ukraine: Distinguishing between the silences of television journalism. *European Journal of Communication*. 2020. Vol. 35, № 1. С. 12–28.

67. Fengler S., Kreutler M., Alku M., Barlovac B., Bastian M., Bodrunova S. S. та ін. The Ukraine conflict and the European media: A comparative study of newspapers in 13 European countries. *Journalism*. 2018. URL: <https://doi.org/10.1177/1464884918774311> (date of access: 11.05.2025).
68. Howard H., Wright J. 'Go f*** yourselves': final words of Ukrainian guards on Snake Island. *Mail Online*. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-10549683/Russian-warship-f-Final-words-Ukrainian-border-guards-Snake-Island.html> (date of access: 30.04.2025).
69. Kozak V. A. The balance of opinions and points of view in the context of other journalistic standards. "Scientific notes of V. I. Vernadsky Taurida National University", series: "Philology. Journalism". 2022. Vol. 2, no. 5. P. 252–258. URL: <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2022.5.2/42> (date of access: 30.04.2025).
70. Krippendorff K. *Content analysis: An introduction to its methodology*. Thousand Oaks : Sage, 2004. C. 81–95.
71. Lee S. T., Maslog C. C. War or peace journalism? Asian newspaper coverage of conflicts. *Journal of Communication*. 2005. Vol. 55, № 2. C. 311–329.
72. McLuhan M. *The medium is the message. Communication theory*. Routledge, 2017. C. 390–402.
73. Morais R., Piñeiro-Naval V., Blanco-Herrero D. Beyond information warfare: exploring fact-checking research about the russia–ukraine war. *Journalism and media*. 2025. Vol. 6, no. 2. P. 48. URL: <https://doi.org/10.3390/journalmedia6020048> (date of access: 30.04.2025).
74. Schumacher N. F., Shi-Kupfer K., Nuernbergk C. Personalized, war and peace journalism on Twitter: The Russo-Ukrainian War through the lens of political journalists. *Media, War & Conflict*. 2024. URL: <https://doi.org/10.1177/17506352241268403> (date of access: 11.05.2025).
75. Sokol A. A thesaurus of war journalism. *MC_ONLINE*. URL: <https://www.media.ba/en/magazin-novinarstvo/thesaurus-war-journalism#:~:text=published%20in%201998,%20he%20said,was%20about%20the%20circumstances%20of> (date of access: 30.04.2025).

76. Starkova G. V., Yaresko K. V., Afanasieva O. M. Ethical principles of traditional and new media journalist's activity. "Scientific notes of V. I. vernadsky taurida national university", series: "philology. journalism". 2021. Vol. 3, no. 6. P. 177–181. URL: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.6-3/31> (date of access: 30.04.2025).
77. Ulybin V. Ethical aspects of a journalist's work under the conditions of martial state. Integrated communications. 2023. Vol. 15, no. 1. P. 95–103. URL: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.1512> (date of access: 30.04.2025).
78. Williams M., Moser T. The art of coding and thematic exploration in qualitative research. International Management Review. 2019. Vol. 15, № 1. С. 45–55.
79. Wimmer R., Dominick J. Mass Media Research: an Introduction. Boston : Wadsworth Cengage Learning, 2014. С. 159–190.
80. Zhuhai V., Tarasuk V. Features of journalists' work in the conditions of information war. Obraz. 2018. Vol. 1(27). P. 128–139. URL: [https://doi.org/10.21272/2415-8496-2018-1\(27\)-128-139](https://doi.org/10.21272/2415-8496-2018-1(27)-128-139) (date of access: 30.04.2025).
81. Zrazhevskaya N., Zaika V. How the work of a Ukrainian journalist changed during the war. Integrated communications. 2023. Vol. 15, no. 1. P. 68–77. URL: <https://doi.org/10.28925/2524-2644.2023.159> (date of access: 30.04.2025).

СПИСОК АНАЛІЗОВАНИХ МАТЕРІАЛІВ

82. 4 повітряні тривоги за ніч: на Житомирщині зафіксували збиття дронів. 1 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/892315-4-povitrani-trivogi-za-nic-na-zitomirsini-zafiksuvali-zbitta-droniv/> Ковальчук О.
83. 14 жовтня у Житомирі відкриють пам'ятник "Захисникам України у війні з російським агресором". 8 вересня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/162106-14-zovtna-u-zitomiri-vidkriut-pamatnik-zahisnikom-ukraini-u-vijni-z-rosijskim-agresorom/> Мацієвський Л.
84. 19 листопада вночі армія РФ атакувала Україну 87 дронами — збиття зафіксували і на Житомирщині. 19 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/883037-19-listopada-vnoci-armia-rf-atakuvala-ukrainu-87-dronami-zbitta-zafiksuvali-i-na-zitomirsini/> Ковальчук О.

85. Атака "шахедів": на Житомирщині працювала ППО, є пошкодження. 25 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/798135-ataka-sahediv-na-zitomirsinipracovala-ppo-e-poskodzenna/> Бутко Т.

86. Атака армії РФ 24 листопада: у небі над Україною збили понад пів сотні "шахедів", ППО працювала і на Житомирщині. 24 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/886965-ataka-armii-rf-24-listopada-u-nebi-nad-ukrainou-zbili-ponad-piv-sotni-sahediv-ppo-pracovala-i-na-zitomirsinii/> Соколівська Я.

87. Атака Росії по Україні 24 вересня: на Житомирщині під час повітряної тривоги працювала ППО. 24 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/842961-ataka-rosii-po-ukraini-24-veresna-na-zitomirsinipid-cas-povitranoi-trivogi-pracovala-ppo/> Слободенюк О.

88. Атака Росії по Україні 4 вересня: на Житомирщині працювала ППО. 4 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/828443-ataka-rosii-po-ukraini-4-veresna-na-zitomirsinipracovala-ppo/> Слободенюк О.

89. Атака російських "шахедів" — у Житомирі та області вночі було чути звуки вибухів. 24 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/864619-ataka-rosijskih-sahediv-u-zitomiri-ta-oblasti-vnoci-bulo-cutno-zvuki-vibuhiv/> Слободенюк О.

90. Атака російських дронів по Україні: на Житомирщині працювали сили ППО. 29 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/868047-ataka-rosijskih-droniv-po-ukraini-na-zitomirsinipracovali-sili-ppo/> Слобоженюк О.

91. Благодійний аукціон картин та розписаних гільз: де можна придбати мистецькі речі та задонатити на ЗСУ. 1 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/781023-blagodijnij-aukcion-kartin-ta-rozpisanih-gilz-de-mozna-pridbati-mistecki-reci-ta-zadonatiti-na-zsu/> Мороз К., Остапчук І.

92. В Житомирі провели в останню путь військового, який захищав Україну з 2022 року. 11 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/877621-v-zitomiri-proveli-v-ostannu-put-vijskovogo-akij-zahisav-ukrainu-z-2022-roku/> Бутко Т.

93. В зоні ООС загинув військовий з Житомирщини. 11 серпня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/154812-v-zoni-oos-zaginuv-vijskovij-z-zitomirsinii/> Мацієвський Л.

94. Ветеран російсько-української війни з Житомирщини без обох ніг їздить на автомобілі. 14 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/857801-veteran-rosijsko-ukrainskoi-vijni-z-zitomirsini-bez-oboh-nig-izdit-na-avtomobili/> Нестерчук А., Олейник Н.
95. Вибухи в Житомирській області 22 вересня: регіон атакували російські "шахеда". 22 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/840285-vibuhi-v-zitomirskij-oblasti-22-veresna-region-atakuvali-rosijski-sahedi/> Слободенюк О., Остапчук І.
96. Вибухи на Житомирщині 26 серпня: у Житомирі внаслідок масованої атаки Росії зникло електро- та водопостачання. 26 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/821469-vibuhi-na-zitomirsini-26-serpna-u-zitomiri-vnaslidok-masovanoi-ataki-rosii-zniklo-elektro-ta-vodopostacanna/> Слободенюк О., Кравчук М.
97. Від Карпат до Маріуполя: через Житомир на інвалідному візку-хендбайку проїхав ветеран Сергій Салій. 12 серпня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/155284-vid-karpat-do-mariupola-cerez-zitomir-na-invalidnomu-vizku-hendbajku-proihav-veteran-sergij-salij/> Мацієвський Л.
98. Відзнаки і БПЛА: нового командира 95 бригади Руслана Маришева та десантників привітали з річницею створення частини. 14 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/902541-vidznaki-i-bpla-novogo-komandira-95-brigadi-ruslana-mariseva-ta-desantnikiv-privitali-z-ricniceu-stvorennja-castini/> Бутко Т.
99. Військовополонені та зниклі безвісти: у Житомирі відбулася акція "Невідомість і полон вбивають!". 21 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/907955-vijskovopoloneni-ta-znikli-bezvisti-u-zitomiri-vidbulasa-akcia-nevidomist-i-polon-vbivaut/> Олейник Н., Клименко Д.
100. Вісім орденів та почесний нагрудний знак посмертно: у Житомирі родинам полеглих воїнів передали державні нагороди. 21 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/907613-visim-ordeniv-ta-pocesnij-znak-posmertno-u-zitomiri-rodinam-poleglih-voiniv-peredali-derzavni-nagorodi/> Слободенюк О.

101. Вночі армія РФ атакувала Житомирщину ударними дронами: в регіоні чули звуки вибухів. 27 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/866821-vnoci-armia-rf-atakuvala-zitomirsinu-udarnimi-dronami-v-regioni-culi-zvuki-vibuhiv/> Слободенюк О.
102. Володимир Ткач із Житомира: повернувся з війни і створив місце для спілкування ветеранів. 15 жовтня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/172285-volodimir-tkac-iz-zitomira-povernuvsa-z-vijni-i-stvoriv-misce-dla-spilkuvanna-veteraniv/> Слободенюк О.
103. Вони втомилися від війни, але забули про Бучу, Ірпінь, зґвалтованих дітей, — волонтерка із Житомира Юлія Толмачова. 5 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/895093-voni-vtomilisa-vid-vijni-ale-zabuli-pro-bucu-irpin-zgvaltovanih-ditej-volonterka-iz-zitomira-ulia-tolmacova/> Соколівська Я.
104. Воювали на Курщині: головнокомандувач ЗСУ нагородив житомирських десантників за здобутки на полі бою з російською армією. 4 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/828525-vouvali-na-kursini-golovnokomanduvac-zsu-nagorodiv-zitomirskih-desantnikov-za-zdobutki-na-poli-bou-z-rosijskou-armieiu/> Соколівська Я.
105. Втратив руку — врятував життя побратиму, — ветеран ЗСУ із Житомира. 6 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/873899-vtrativ-ruku-vratuvav-zitta-pobratimu-veteran-zsu-iz-zitomira/> Соколівська Я., Нестерчук А.
106. Головнокомандувач ЗСУ нагородив воїнів житомирської 95 бригади. 23 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/796595-golovnokomanduvac-zsu-nagorodiv-voiniv-zitomirskoi-95-brigadi/> Олейник Н.
107. Гранти для ветеранів: учасник війни відкрив разом із дружиною в Житомирі дитячий розважальний центр та кав'ярню. 29 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/844405-granti-dla-veteraniv-ucasnik-vijni-vidkriv-razom-iz-druzinou-v-zitomiri-ditacij-rozvazalni-centr-ta-kavarnu/> Соколівська Я.
108. Декомунізація на Житомирщині: які назви населених пунктів, вулиць та сіл змінили у 2024 році. 21 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/908003->

dekomunizacia-na-zitomirsini-aki-nazvi-naselenih-punktiv-vulic-ta-sil-zminili-u-2024-gosi/ Олейник Н., Назарчук Н.

109. День Десантно-штурмових військ: де під час війни захищає країну 95 бригада з Житомирщини та як допомогти воїнам. 21 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/885293-den-desantno-sturmovih-vijsk-de-pid-cas-vijni-zahisae-krainu-95-brigada-z-zitomirsini-ta-ak-dopomogti-voinam/> Соколівська Я.

110. День Незалежності у Житомирі: в центрі міста провели патріотичну ходу. 24 серпня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/157969-den-nezaleznosti-u-zitomiri-v-centri-mista-proveli-patrioticnu-hodu/> Мацієвський Л.

111. До Житомира на щиті повернулися двоє військових — Руслан Сак і Руслан Марченко. 24 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/843509-do-zitomira-na-siti-povernulisa-dvoe-vijskovih-ruslan-sak-i-ruslan-marcenko/> Бутко Т.

112. Дрон для обробітку полів: як ветеран-прикордонник із Херсона став партнером аграріїв на Житомирщині. 11 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/811173-dron-dla-obrobitku-poliv-ak-veteran-prikordonnik-iz-hersona-stav-partnerom-agrariiv-na-zitomirsini/> Ваховська О., Остапчук І.

113. Дронова атака армії РФ у ніч на 3 грудня: війська ППО працювали на Житомирщині. 3 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/893627-dronova-ataka-armii-rf-u-nic-na-3-grudna-vijska-ppo-pracuvati-na-zitomirsini/> Остапчук І.

114. Житомирська 95 бригада відзначає 32 річницю з дня заснування: як подякувати військовим. 12 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/900825-zitomirska-95-brigada-vidznacae-32-ricnicu-z-dna-zasnuvanna-ak-podakuvati-vijskovim/> Соколівська Я.

115. Житомирські ветерани та спортсмени здобули перемогу на чемпіонаті світу з веслування в Італії. 19 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/839741-zitomirski-veterani-ta-sportsmeni-zdobuli-peremogu-na-chempionati-svitu-z-vesluvanna-v-italii/> Ваховська О., Олейник Н.

116. З перших годин вторгнення став на захист України: в Житомирі попрощалися із ветераном війни Сергієм Топоровим. 30 серпня 2024. URL:

<https://suspilne.media/zhytomyr/825393-z-persih-godin-vtorgnenna-stav-na-zahist-ukraini-v-zitomiri-prosalisa-iz-veteranom-vijni-sergiem-toporovim/> Бутко Т.

117. Загинув на передовій: у Житомирі попрощалися із 23-річним оборонцем України. 18 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/882713-zagynuv-na-peredovij-u-zitomiri-poprosalisa-iz-23-ricnim-oboroncem-ukraini/> Остапчук І.

118. Загинув на передовій: у Житомирі попрощалися із 54-річним воїном Юрієм Федорчуком. 31 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/914647-zagynuv-na-peredovij-u-zitomiri-poprosalisa-iz-54-ricnim-voinom-uriem-fedorcukom/> Остапчук І.

119. Загинув під час виконання бойового завдання: у Житомирі попрощалися з воїном ЗСУ Віктором Тараненком. 2 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/827067-zagynuv-pid-cas-vikonanna-bojovogo-zavdanna-u-zitomiri-poprosalisa-z-voinom-zsu-viktorom-taranenkom/> Ковальчук О.

120. Звуки вибухів на Житомирщині у ніч проти 23 грудня — працювали Повітряні сили ЗСУ. 23 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/908753-zvuki-vibuhiv-na-zitomirsini-u-nic-proti-23-grudna-pracovali-povitrani-sili-zsu/> Остапчук І.

121. Звуки вибухів на Житомирщині: зафіксували збиття дронів. 17 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/904401-zvuki-vibuhiv-na-zitomirsini-zafiksuvali-zbitta-droniv-2/> Ковальчук О.

122. Звуки вибухів на Житомирщині: зафіксували збиття дронів. 6 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/896157-zvuki-vibuhiv-na-zitomirsini-zafiksuvali-zbitta-droniv/> Ковальчук О.

123. Ігри ветеранів: у Житомирі відбувся регіональний відбірковий етап всеукраїнських спортивних змагань із кросфіту. 24 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/887021-igri-veteraniv-u-zitomiri-vidbuvsja-regionalnij-vidbirkovij-etap-vseukrainskih-sportivnih-zmagan-iz-krosfitu/> Соколівська Я., Нестерчук А.

124. Історії Суспільне Житомир: лідери ютуб-переглядів за липень. 1 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/mediacenter/803959-istorii-suspilne-zitomir-lideri-utub-peregladiv-za-lipen/> Приступа М.
125. Кадровий військовий презентував у Житомирі книгу спогадів про пережите на війні. 16 грудня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/190008-kadrovij-vijskovij-prezentuvav-u-zitomiri-knigu-spogadiv-pro-perezite-na-vijni/> Ковальчук О.
126. Комбінована атака на Україну: на Житомирщині постраждало приватне домоволодіння. 17 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/881803-kombinovana-ataka-na-ukrainu-na-zitomirsini-postrazdalo-privatne-domovolodinna/> Олейник Н.
127. Комбрига житомирської 95 бригади Олега Апостола призначили заступником головнокомандувача ЗСУ. 29 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/891541-kombriga-zitomirskoi-95-brigadi-olega-apostola-priznacili-zastupnikom-golovnokomanduvaca-zsu/> Слободенюк О.
128. Масована атака дронів на Україну: повітряна тривога на Житомирщині та збиття БПЛА. 16 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/881317-masovana-ataka-droniv-na-ukrainu-povitрана-trivoga-na-zitomirsini-ta-zbitta-bpla/> Олейник Н.
129. Масована нічна атака російських дронів по Житомирщині: що відомо про ситуацію в регіоні. 5 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/829237-masovana-nicna-ataka-rosijskih-droniv-po-zitomirsini-so-vidomo-pro-situaciju-v-regioni/> Слободенюк О.
130. Медикиня на позивний "Відьма": у Житомирі попрощалися з Тетяною Хуторною, яка загинула на Донбасі. 16 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/859159-medikina-na-pozivnij-vidma-u-zitomiri-proprosalisa-z-tetanou-hutornou-aka-zaginula-na-donbasi/> Ковальчук О., Мороз К.
131. Молоді лейтенанти у день випуску з Житомирського військового інституту передали дрони 95 бригаді. 1 липня 2024. URL:

<https://suspilne.media/zhytomyr/780555-molodi-lejtenanti-u-den-vipusku-z-zitomirskogo-vijskovogo-institutu-peredali-droni-95-brigadi/> Бутко Т.

132. На війні загинув військовий Ігор Гулак із Житомирщини, який з перших днів повномасштабного вторгнення РФ захищав Україну. 12 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/856629-na-vijni-zagynuv-vijskovij-igor-gulak-iz-zitomirsini-akij-z-persih-dniv-povnomasstabnogo-vtorgnenna-rf-zahisav-ukrainu/> Соколівська Я.

133. На Житомирщині 95 окрема десантно-штурмова бригада просить присвоїти їй назву "Поліська". 29 листопада 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/184930-na-zitomirsini-95-okrema-desantno-sturmova-brigada-prosit-prisvoiti-ij-nazvu-poliska/> Ковальчук О.

134. На Житомирщині вночі знову збивали БПЛА — Повітряні сили. 25 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/887579-na-zitomirsini-vnoci-znovu-zbivali-bpla-povitrani-sili/> Бутко Т.

135. На Житомирщині вночі літали "шахеда" — в області лунали звуки вибухів. 18 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/860443-na-zitomirsini-vnoci-litali-sahedi-v-oblasti-lunali-zvuki-vibuhiv/> Слободенюк О.

136. На Житомирщині вночі літали "шахеда", в області було чуто звуки вибухів. 10 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/707858-na-zitomirsini-vnoci-litali-sahedi-v-oblasti-bulo-cutno-zvuki-vibuhiv/> Слободенюк О.

137. На Житомирщині для реабілітації ветеранів війни у госпіталі відкрили сольову печеру. 1 листопада 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/177024-na-zitomirsini-dla-reabilitacii-veteraniv-vijni-u-gospitali-vidkrili-solovu-peceru/> Мацієвський Л.

138. На Житомирщині за понад 5 годин повітряної тривоги було чути звуки вибухів. 2 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/892773-na-zitomirsini-za-ponad-5-godin-povitranoi-trivogi-bulo-cuti-zvuki-vibuhiv/> Слободенюк О.

139. На Житомирщині люди з інвалідністю та учасники АТО/ООС проходять реабілітацію спортом у підвалі. 19 жовтня 2021. URL:

<https://suspilne.media/zhytomyr/173047-na-zitomirsini-ludi-z-invalidnistu-ta-ucasniki-atoos-prohodat-reabilitaciu-sportom-u-pidvali/> Ковальчук О.

140. На Житомирщині під час повітряної тривоги зафіксували збиття дронів — Повітряні сили. 1 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/870421-na-zitomirsini-pid-cas-povitranoi-trivogi-zafiksuvali-zbitta-droniv-povitrani-sili/> Бутко Т.

141. На Житомирщині під час повітряної тривоги зафіксували збиття дронів — Повітряні сили. 4 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/872089-na-zitomirsini-pid-cas-povitranoi-trivogi-zafiksuvali-zbitta-droniv-povitrani-sili-2/> Ковальчук О.

142. На Житомирщині під час повітряної тривоги працювала ППО: що відомо. 26 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/799039-na-zitomirsini-pid-cas-povitranoi-trivogi-pracuvala-ppo-so-vidomo/> Бутко Т.

143. На Житомирщині попрощалися із загиблим в зоні ООС військовим Олексієм Кайдановичем. 13 серпня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/155515-na-zitomirsini-poprosalisa-iz-zagiblim-v-zoni-oos-vijskovim-oleksiem-kajdanovicem/> Мацієвський Л.

144. На Житомирщині попрощалися із загиблим на Сході України морським піхотинцем Артуром Голубом. 14 вересня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/163697-na-zitomirsini-poprosalisa-iz-zagiblim-na-shodi-ukraini-morskim-pihotincem-arturom-golubom/> Ковальчук О.

145. На Житомирщині Президент України Володимир Зеленський представив нового головнокомандувача ЗСУ. 29 липня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/151385-na-zitomirsini-prezident-ukraini-volodimir-zelenskij-predstaviv-novogo-golovnokomanduvaca-zsu/> Слободенюк О.

146. Над Житомирщиною вночі ППО збивала російські безпілотники: що відомо. 16 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/814661-nad-zitomirsinou-vnoci-ppo-zbivala-rosijski-bezpilotniki-so-vidomo/> Слободенюк О.

147. Над Житомирщиною збили 3 "шахеда" — є постраждалі внаслідок падіння уламків. 4 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/722291-nad-zitomirsinou-zbili-3-sahedi-e-postrazdali-vnaslidok-padinna-ulamkiv/> Слободенюк О.

148. Найдовша повітряна тривога в регіоні з початку року: на Житомирщині під час атаки "шахедів" лунали звуки вибухів. 16 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/858907-najdovsa-povitrana-trivoga-v-regioni-z-pocatku-roku-na-zitomirsini-pid-cas-ataki-sahediv-lunali-zvuki-vibuhiv/> Слободенюк О.
149. Накрив собою FPV-дрон, врятувавши побратимів: воїну з Житомира Андрію Демчику посмертно присвоїли звання Героя України. 2 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/849485-nakriv-sobou-fpv-dron-vratuvavsi-pobratimiv-voynu-z-zitomira-andriu-demciku-posmertno-prisvoili-zvanna-geroa-ukraini/> Слободенюк О.
150. Нічна атака "шахедів" на Житомирщину: збиття дронів та пошкодження майна. 22 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/908327-nicna-ataka-sahediv-na-zitomirsinu-zbitta-droniv-ta-poskodzenna-majna/> Олейник Н.
151. Нічна атака "шахедів" на Житомирщину: чотири сигнали тривоги та звуки вибухів у регіоні. 21 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/907769-nicna-ataka-sahediv-na-zitomirsinu-cotiri-signali-trivogi-ta-zvuki-vibuhiv-u-regioni/> Олейник Н.
152. Нічна атака "шахедів": на Житомирщині працювала ППО — Повітряні Сили. 3 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/849751-nicna-ataka-sahediv-na-zitomirsini-pracuvala-ppo-povitrani-sili/> Ковальчук О.
153. Нічна атака "шахедів": на Житомирщині працювала ППО. 27 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/889131-nicna-ataka-sahediv-na-zitomirsini-pracuvala-ppo/> Слободенюк О.
154. Нічна атака дронами: на Житомирщині працювали сили ППО. 3 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/871699-nicna-ataka-dronami-na-zitomirsini-pracovali-sili-ppo/> Бутко Т.
155. Нічна атака дронів по Житомирщині: через падіння уламків збитих "шахедів" горіло приватне домоволодіння. 28 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/867219-nicna-ataka-droniv-po-zitomirsini-cerez-padinna-ulamkiv-zbitih-sahediv-gorilo-privatne-domovolodinna/> Слободенюк О.

156. Нічна атака дронів: на Житомирщині зафіксували збиття БПЛА — Повітряні сили. 14 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/836065-nicna-ataka-droniv-na-zitomirsini-zafiksuvali-zbitta-bpla-povitrani-sili/> Бутко Т.
157. Нічна атака Росії по Україні 19 вересня: на Житомирщині лунали звуки вибухів. 19 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/839537-nicna-ataka-rosii-po-ukraini-19-veresna-na-zitomirsini-lunali-zvuki-vibuhiv/> Слободенюк О.
158. Нічні вибухи на Житомирщині: що відомо про ситуацію в регіоні. 20 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/883805-nichni-vibuhi-na-zitomirsini-so-vidomo-pro-situaciju-v-regioni/> Слободенюк О.
159. Одна з найдовших повітряних тривог у регіоні: 11 жовтня Житомирщину атакували російські дрони. 11 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/855641-odna-z-najdovsih-povitranih-trivog-u-regioni-11-zovtna-zitomirsinu-atakuvali-rosijski-droni/> Остапчук І.
160. П'ять повітряних тривог за ніч: на Житомирщині працювала ППО. 6 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/851869-pat-povitranih-trivog-za-nicna-zitomirsini-pracuvala-ppo/> Олейник Н.
161. Під час нічної тривоги 20 жовтня на Житомирщині збивали "шахеда" — Повітряні Сили. 20 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/861843-pid-cas-nicnoi-trivogi-20-zovtna-na-zitomirsini-zbivali-sahedi-povitrani-sili/> Ковальчук О.
162. Під час нічної тривоги 30 вересня на Житомирщині збивали "шахеда" — Повітряні сили. 30 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/847195-pid-cas-nicnoi-trivogi-30-veresna-na-zitomirsini-zbivali-sahedi-povitrani-sili/> Бутко Т.
163. Повітряна тривога на Житомирщині: деталі нічної атаки РФ 13 листопада. 13 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/878835-povitrana-trivoga-na-zitomirsini-detali-nicnoi-ataki-rf-13-listopada/> Олейник Н.
164. Повітряні сили: на Житомирщині зафіксували збиття БПЛА. 29 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/890953-povitrani-sili-na-zitomirsini-zafiksuvali-zbitta-bpla/> Бутко Т.
165. Понад 5 годин повітряної тривоги і звуки вибухів: що відомо про ситуацію на Житомирщині після атаки "шахедів". 5 грудня 2024. URL:

<https://suspilne.media/zhytomyr/895345-ponad-5-godin-povitranoi-trivogi-i-zvuki-vibuhiv-so-vidomo-pro-situaciju-na-zitomirsini-pisla-ataki-sahediv/> Слободенюк О.

166. Понад 8 годин повітряної тривоги, атака "шахедів" та звуки вибухів: що відомо про ситуацію на Житомирщині. 26 листопада 2024. URL:

<https://suspilne.media/zhytomyr/885595-povitrana-trivoga-ataka-sahediv-ta-zvuki-vibuhiv-so-vidomo-pro-situaciju-na-zitomirsini/> Слободенюк О.

167. Понад 80 безпілотників російської армії атакували Україну в ніч на 18 грудня: ППО відпрацювала і на Житомирщині. 18 грудня 2024. URL:

<https://suspilne.media/zhytomyr/905099-ponad-80-bezpilotnikiv-rosijskoi-armii-atakuvali-ukrainu-v-nic-na-18-grudna-ppo-vidpracovala-i-na-zitomirsini/> Соколівська Я.

168. Поховали на Алеї Слави: в Житомирі попрощалися із двома захисниками. 9 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/854503-pohovali-na-alei-slavi-v-zitomiri-poprosalisa-iz-dvoma-zahisnikami/> Бутко Т.

169. Ракетна атака по Україні: у Житомирській області лунали вибухи — працювала ППО. 8 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/602167-raketna-ataka-po-ukraini-u-zitomirskij-oblasti-lunali-vibuhi-pracuvala-ppo/> Слободенюк О., Бутко Т.

170. Реабілітація військових: в лікарні на Житомирщині проводять тренування з боксу. 27 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/889627-reabilitacia-vijskovih-v-likarni-na-zitomirsini-provodat-trenuvanna-z-boksu/> Кравчук М., Бутко Т.

171. Російська атака дронами та ракетами: на Житомирщині вночі працювали сили ППО. 6 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/873705-rosijska-ataka-dronami-ta-raketami-na-zitomirsini-vnoci-pracuvali-sili-ppo/> Остапчук І.

172. Російська атака дронами та ракетами: на Житомирщині вночі працювали сили ППО. 6 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/873705-rosijska-ataka-dronami-ta-raketami-na-zitomirsini-vnoci-pracuvali-sili-ppo/> Остапчук І.

173. Російська атака дронами у ніч на 25 жовтня: на Житомирщині працювали сили ППО. 25 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/865555-rosijska-ataka-dronami-u-nic-na-25-zovtna-na-zitomirsini-pracuvali-sili-ppo/> Остапчук І.

174. Світлодіодні ліхтарики для фронту — як ветеран із Житомира допомагає побратимам. 22 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/840053-svitlodiodni-lihtariki-dla-frontu-ak-veteran-iz-zitomira-dopomagaе-pobratimam/>

Ваховська О., Остапчук І.

175. Сильні України: на Житомирщині змагалися військовослужбовці та ветерани. 10 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/810759-silni-ukraini-na-zitomirsini-zmagalisa-vijskovosluzbovcі-ta-veterani/> Кравчук М., Остапчук І.

176. Служив у "Азові", загинув за Україну: в Житомирі попрощалися із нацгвардійцем Кирилом Жуковим. 29 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/891495-sluziv-u-azovi-zaginuiv-za-ukrainu-v-zitomiri-poprosalisa-iz-nacgvardijscem-kirilom-zukovim/> Бутко Т.

177. У Житомирі бракує паркувальних місць для людей із інвалідністю — ветеран війни Олександр Кондратенко. 2 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/893385-u-zitomiri-brakue-parkuvalnih-misc-dla-ludej-iz-invalidnistu-veteran-vijni-oleksandr-kondratenko/> Остапчук І.

178. У Житомирі ветеран відкрив кав'ярню, де готують каву з додаванням грибів. 4 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/805771-u-zitomiri-veteran-vidkriv-kavarnu-de-gotuut-kavu-z-dodavannam-gribiv/> Ваховська О.

179. У Житомирі відкрили другий рекрутинговий центр Десантно-штурмових військ Збройних сил України. 30 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/891995-u-zitomiri-vidkrili-drugij-rekrutingovij-centr-desantno-sturmovih-vijsk-zbrojnih-sil-ukraini/> Нестерчук А., Ковальчук О.

180. У Житомирі волонтера нагородили медаллю за підготовку снайперів 199 навчального центру. Суспільне Житомир. 1 вересня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/160200-u-zitomiri-volontera-nagorodili-medallu-za-pidgotovku-snajperiv-199-navcalnogo-centru/> Мацієвський Л.

181. У Житомирі вшанували пам'ять захисників України. 29 серпня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/159347-u-zitomiri-vsenuvali-pamat-zahisnikiv-ukraini/> Ковальчук О.

182. У Житомирі вшанували пам'ять полеглих захисників і захисниць України. 29 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/847021-u-zitomiri-vsanuvali-pamat-poleglih-zahisnikiv-i-zahisnic-ukraini/> Харшан Л., Слободенюк О.
183. У Житомирі на військовому кладовищі підняли синьо-жовті прапори. 23 серпня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/157811-u-zitomiri-na-vijskovomu-kladovisi-pidnali-sino-zovti-prapori/> Мацієвський Л.
184. У Житомирі на майдані Корольова показали виставку озброєння та військової техніки. 14 жовтня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/172003-u-zitomiri-na-majdani-korolova-pokazali-vistavku-ozbroenna-ta-vijskovoii-tehniki/> Слободенюк О.
185. У Житомирі попрощалися з військовослужбовцем Віталієм Шевчуком. 2 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/893275-u-zitomiri-poprosalisa-z-vijskovosluzbovcem-vitaliem-sevcukom/> Олейник Н.
186. У Житомирі попрощалися з військовослужбовцем Дмитром Панчуком. 31 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/803065-u-zitomiri-poprosalisa-z-vijskovosluzbovcem-dmitrom-pancukom/> Іскоростенська Т., Олейник Н.
187. У Житомирі попрощалися з військовослужбовцем Олександром Ветровим. 7 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/852527-u-zitomiri-poprosalisa-z-vijskovosluzbovcem-oleksandrom-vetrovim/> Олейник Н.
188. У Житомирі попрощалися з двома загиблими за Україну військовослужбовцями. 29 листопада 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/890887-u-zitomiri-poprosalisa-z-dvoma-zagiblimi-za-ukrainu-vijskovosluzbovcami/> Ковальчук О.
189. У Житомирі попрощалися із 37-річним воїном Максимом Шабінським. 29 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/868641-u-zitomiri-poprosalisa-iz-37-ricnim-voinom-maksimom-sabinskim/> Кучмій О., Слободенюк О.
190. У Житомирі попрощалися із двома полеглими за незалежність України військовими. 19 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/840109-u-zitomiri-poprosalisa-iz-dvoma-poleglimi-za-nezaleznist-ukraini-vijskovimi/> Остапчук І.

191. У Житомирі попросалися із добровольцем Назарієм Черкавським. 12 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/811709-u-zitomiri-poprosalisa-iz-dobrovolcem-nazariem-cerkavskim/> Соколівська Я.
192. У Житомирі почали встановлювати центральну частину пам'ятника Захисникам України. 11 серпня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/154786-u-zitomiri-pocali-vstanovluvati-stelu-dla-pamatnika-zahisnikom-ukraini/> Ковальчук О.
193. У Житомирі працює єдиний в Україні ветеран-вихователь дитячого садочка. 20 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/840897-u-zitomiri-pracue-edinij-v-ukraini-veteran-vihovatel-ditacogo-sadocka/> Нестерчук А., Слободенюк О.
194. У Житомирі представники місцевої влади разом з громадськістю та ветеранами обговорили програму ветеранської політики. 17 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/838547-u-zitomiri-predstavniki-miscevoi-vladi-razom-z-gromadskistu-ta-veteranami-obgovorili-programu-veteranskoj-politiki/> Мороз К., Слободенюк О.
195. У Житомирі провели в останню путь військового Дениса Колодніцького. 29 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/913409-u-zitomiri-proveli-v-ostannu-put-vijskovogo-denisa-kolodnickogo/> Слободенюк О.
196. У Житомирі провели захід "Зорепадом летять роки" до Дня людей похилого віку і Дня ветерана. 1 жовтня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/168490-u-zitomiri-proveli-zahid-zorepadom-letat-roki-do-dna-ludej-pohilogo-viku-i-dna-veterana/> Ковальчук О.
197. У Житомирі рідним 11 загиблих військових вручили "Ікони пам'яті". Суспільне Житомир. 19 вересня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/164899-u-zitomiri-ridnim-11-zagiblih-vijskovih-vrucili-ikoni-pamati/> Ковальчук О.
198. У Житомирі рідним загиблих у боях за Україну воїнам передали державні та відомчі нагороди (посмертно). 12 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/900729-u-zitomiri-ridnim-zagiblih-u-boah-za-ukrainu-voinam-peredali-derzavni-ta-vidomci-nagorodi-posmertno/> Остапчук І.

199. У Житомирі стартував перший фестиваль військового братерства "Люди-Титани". 28 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/846575-u-zitomiri-startuvav-persij-festival-vijskovogo-braterstva-ludi-titani/> Кравчук М., Слободенюк О.
200. У Житомирі у водонапірній вежі запрацювала резиденція святого Миколая. 18 грудня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/190695-u-zitomiri-u-vodonapirnij-vezi-zpracuvava-rezidencia-svatogo-mikolaa/> Ковальчук О., Груп О.
201. У зоні ООС загинув 27-річний морський піхотинець з Житомирщини. 13 вересня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/163172-u-zoni-oos-zagynuv-27-ricnij-morskiy-pihotinec-z-zitomirsini/> Ковальчук О.
202. У місті Чуднів на Житомирщині провели футбольний турнір пам'яті Василя Данилюка. 6 жовтня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/169604-u-misti-cudniv-na-zitomirsini-proveli-futbolnij-turnir-pamati-vasila-daniluka/> Мацієвський Л.
203. У ніч на 21 жовтня Житомирщину атакували російські дрони — працювали сили ППО. 21 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/862313-u-nic-na-21-zovtna-zitomirsinu-atakuvali-rosijski-droni-pracuvati-sili-ppo/> Остапчук І.
204. У ніч на 27 серпня на Житомирщині збивали російські дрони: що про це відомо. 27 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/822301-u-nic-na-27-serpna-na-zitomirsini-zbivali-rosijski-droni-so-pro-ce-vidomo/> Остапчук І.
205. Це місце у Житомирі для нас святе: матері загиблих воїнів про відкриття пам'ятника захисникам. 14 жовтня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/172024-ce-misce-u-zitomiri-dla-nas-svate-materi-zagiblih-voiniv-pro-vidkrittta-pamatnika-zahisnikam/> Мацієвський Л.
206. Шахеди атакували Житомирщину: в області працювала ППО. 17 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/859701-sahedi-atakuvali-zitomirsinu-v-oblasti-pracuvava-ppo/> Слободенюк О.
207. Шахеди на Житомирщині: в області лунали звуки вибухів, є пошкодження будівлі. 26 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/866357->

sahedi-na-zitomirsini-v-oblasti-lunali-zvuki-vibuhiv-e-poskodzenna-budivli/ Слободенюк О.

208. Шахеди над Житомирщиною: вночі працювала ППО — Повітряні сили. 3 серпня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/805293-sahedi-nad-zitomirsinou-vnosi-pracuvala-ppo-povitrani-sili/> Бутко Т.

209. Школярі Житомира допомагають бездомним тваринам, яких прихистили захисники на передовій. 4 грудня 2021. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/186662-skolari-zitomira-dopomagaut-bezdomnim-tvarinam-akih-prihistili-zahisniki-na-peredovij/> Ковальчук О.

210. Я хочу миру для нашої країни, — ветеран війни з Житомира Віталій Івашук. 6 грудня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/896863-a-hocu-miru-dla-nasoi-kraini-veteran-vijni-z-zitomira-vitalij-ivasuk/> Нестерчук А., Бутко Т., Слободенюк О.

211. Як ветеран війни з Житомирщини розвиває бізнес за грантові гроші та безоплатно допомагає військовим. 13 жовтня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/857113-ak-veteran-vijni-z-zitomirsini-rozvivaе-biznes-za-grantovi-grosi-ta-bezoplatno-dopomagaе-vijskovim/> Соколівська Я.

212. Як ветеран війни та дружина відкрили бізнес на Житомирщині за грантові гроші від держави. 2 вересня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/822775-ak-veteran-vijni-ta-druzina-vidkrili-biznes-na-zitomirsini-za-grantovi-grosi-vid-derzavi/> Соколівська Я.

213. Як ветеран російсько-української війни вирощує на Житомирщині форель, осетрів та креветок. 21 липня 2024. URL: <https://suspilne.media/zhytomyr/793671-ak-veteran-rosijsko-ukrainskoi-vijni-virosue-na-zitomirsini-forel-osetriv-ta-krevetok/> Ваховська О., Соколівська Я.

ДОДАТКИ

Додаток А

Кодекс етики українського журналіста

Затверджено 24 квітня 2004 року на з'їзді журналістів – підписантів Кодексу (у редакції зі змінами від 4 жовтня 2013 року). Визнано Національною спілкою журналістів України (НСЖУ) та Незалежною медіа-профспілкою України (НМПУ).

Свобода слова та висловлювань

Свобода слова є невід'ємною складовою діяльності журналіста. Служіння інтересам влади чи засновників замість служіння суспільству є порушенням журналістської етики.

Приватне життя

Журналіст має з повагою ставитися до приватного життя людини. Право на журналістське розслідування допускається, якщо суспільна значущість інформації переважає приватні інтереси особи.

Висвітлення судових процесів

Журналісти повинні неупереджено висвітлювати судові процеси. Людина не може називатися злочинцем до винесення відповідного рішення суду.

Конфіденційність джерел

Журналіст не розкриває своїх джерел інформації, за винятком випадків, передбачених законодавством України.

Об'єктивність інформації

Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію є найголовнішим обов'язком журналіста. Журналісти зобов'язані перевіряти автентичність усіх отриманих матеріалів.

Розмежування інформації та реклами

Інформаційні та аналітичні матеріали повинні бути чітко відокремлені від реклами відповідною рубрикацією.

Редакційна обробка матеріалів

Редакційна обробка (включаючи знімки, тексти, заголовки) не повинна фальсифікувати зміст матеріалів. Аудиторія має бути поінформована, якщо новини були відрепетирувані або реконструйовані.

Факти, судження та припущення

Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного. Неприпустимо поширювати упереджену або необґрунтовану інформацію.

Баланс точок зору

Журналісти повинні збалансовано представляти точки зору опонентів, включаючи тих, хто став об'єктом критики. Також варто подавати оцінки незалежних експертів.

Соціологічні дослідження

Не допускається вибіркоче цитування соціологічних досліджень, яке може викривити їхній зміст.

Виправлення помилок

Журналіст зобов'язаний виправити будь-яку поширену інформацію, якщо з'ясується, що вона була неправдивою.

Законність методів отримання інформації

Журналіст не повинен використовувати незаконні методи збору інформації. Негласні прийоми дозволяються лише у випадках, коли це необхідно для забезпечення достовірності матеріалу, і лише тоді, коли іншими методами інформацію отримати неможливо.

Плагіат

Плагіат є несумісним зі званням журналіста.

Уникнення дискримінації

Ніхто не може бути дискримінований за статтю, мову, расу, релігію, національність, соціальне походження чи політичні переконання. Указання на ці ознаки допустиме лише за умови, якщо це є важливою складовою матеріалу.

Свобода журналіста

Журналіста не можна зобов'язати писати чи виконувати щось, що суперечить його переконанням. Журналісти мають протистояти будь-яким проявам зовнішнього втручання в контент.

Матеріальна винагорода

Отримання незаконної матеріальної вигоди чи пільг за виконаний або невиконаний матеріал є несумісним зі званням журналіста. Використання службового становища в особистих цілях також забороняється.

Особливості роботи з дітьми

Журналісти повинні бути обережними при висвітленні тем, пов'язаних із дітьми. Публікація інформації про приватне життя неповнолітніх можлива лише за згодою їхніх батьків або опікунів.

Свідоме порушення етики

Свідоме порушення журналістських стандартів є несумісним із професією журналіста, підлягає громадському осуду та може стати підставою для позбавлення прескарти або членства у професійних організаціях.

Розгляд етичних і професійних конфліктів здійснює Комісія з журналістської етики.

Кодувальна схема

Категорії аналізу

Який тип журналістського матеріалу

- 1.1 Новинна замітка (до 300 слів, без розширеного контексту)
- 1.2 Повноцінна новина з контекстом
- 1.3 Репортаж
- 1.4 Інтерв'ю
- 1.5 Аналітика
- 1.6 Офіційне повідомлення
- 1.7 Інше (вказати)

Який формат подачі

- 2.1 Текст
- 2.2 Відео/фото
- 2.3 Комбінований (текст + фото/відео)
- 2.4 Інше (інфографіка, пряма трансляція тощо)

Який часовий період публікації

- 3.1 Липень–грудень 2021 (до повномасштабного вторгнення)
- 3.2 Липень–грудень 2024 (після початку повномасштабного вторгнення)

Який тип джерел, на які спирається матеріал

- 4.1 Офіційні особи (організатори, власники, учасники, органи влади)
- 4.2 Очевидці подій / місцеві жителі
- 4.3 Журналістський опис без зовнішніх джерел
- 4.4 Експерти
- 4.5 Інші медіа (з посиланням)

4.6 Невизначені джерела ("стало відомо", "як повідомляють")

4.7 Інше (вказати)

Яка кількість явно згаданих джерел

5.1 Одне

5.2 Два

5.3 Три

5.4 Чотири

5.5 П'ять і більше

5.6 Жодного

Чи є наявність контексту подій / фону

6.1 Повний контекст (час, місце, історія події, причини, наслідки)

6.2 Частковий контекст (напр., час і місце)

6.3 Без контексту

Яка форма викладу

7.1 Стандартизована новинна структура (лід, бекграунд, цитати)

7.2 Наратив (розповідь від імені чи про героя, персоналізація)

7.3 Описова хроніка / фіксація фактів без розвитку сюжету

7.4 Інше

Яка емоційна тональність

8.1 Нейтральна

8.2 Збалансовано емоційна (поєднання фактів і людських емоцій)

8.3 Емоційно забарвлена (емоції переважають)

Який домінуючий фрейм (рамка)

9.1 Фрейм безпеки

9.2 Фрейм національної ідентичності (захист, територіальна цілісність, єдність народу)

9.3 Фрейм підтримки

9.4 Фрейм вразливості

9.5 Фрейм відповідальності

9.6 Фрейм пам'яті

9.7 Інше (вказати)

Чи є згадка сторони агресора

10.1 Пряма (з ідентифікацією: "Росія", "окупанти")

10.2 Завуальована ("ворог", "противник")

10.3 Відсутня

10.4 Уникання оцінок / дистанційованість щодо агресора

Чи є згадка ЗСУ або тероборони

11.1 Так, позитивно / героїчно

11.2 Так, нейтрально / фактологічно

11.3 Так, критично

11.4 Ні

Які офіційні установи чи органи згадуються в матеріалі?

12.1 Органи державної влади (Президент, Кабмін, міністерства)

12.2 Органи місцевого самоврядування (міські/обласні ради, адміністрації)

12.3 Комунальні служби (ЖЕКи, водоканал, тепломережі тощо)

12.4 Служби безпеки та оборони (ДСНС, Поліція, ЗСУ, Тероборона,

Нацгвардія)

12.5 Медичні установи (МОЗ, лікарні, медслужби)

12.6 Освітні установи (школи, університети)

12.7 Офіційні пресслужби та інформаційні портали

12.8 Не згадуються

12.9 Інше

Яким чином представлене джерело

13.1 Пряма мова (коментар, інтерв'ю, опитування)

13.2 Переказ або перефразування

13.3 Посилання на офіційне повідомлення / сайт

13.4 Побіжна згадка

13.5 Відсутня

Використання візуальних засобів:

14.1 Фото/відео з місця події

14.2 Реальне фото/відео героя/їв чи з ним/и

14.3 Абстрактне (ілюстративне) фото

14.4 Скриншот

14.5 Без візуалізації

14.6 Інше (вказати)

Гайд для інтерв'ю

1. Як змінилося ваше особисте розуміння журналістських стандартів після 24 лютого 2022 року?
2. Які принципи або правила, яких ви раніше дотримувалися, вам довелося переосмислити або навіть відкинути?
3. Пригадайте конкретну ситуацію, коли ви відчували, що стандарт, якого ви дотримувались раніше, більше не спрацьовує в умовах війни.
4. Як ви зазвичай ухвалюєте рішення, коли інформація потенційно важлива для суспільства, але водночас може нашкодити безпеці?
5. Які моменти в роботі змушували вас сумніватися: чи публікувати матеріал, чи ні? Що було визначальним у таких випадках?
6. Чи були ситуації, коли внутрішня етика журналіста вступала в конфлікт із потребами аудиторії або очікуваннями редакції?
7. Коли ви востаннє зловили себе на тому, що свідомо не пишете або не публікуєте певну інформацію? Що вас тоді зупинило?
8. Чи були у вашому досвіді моменти, коли ви відчували тиск — не обов'язково прямий — з боку військових, держави або суспільства? Як ви з цим впоралися?
9. Як особисто ви ставитеся до телемарафону «Єдині новини»? Чи був він для вас професійно обмеженням, підтримкою чи чимось іншим?
10. Згадайте, як змінилися редакційні настанови у вашій команді з початком повномасштабного вторгнення. Які нові правила або табу з'явилися?
11. Які теми або формати, з вашого досвіду, стали важливішими для аудиторії під час війни? Як це вплинуло на вашу роботу?
12. Як сьогодні ухвалюються редакційні рішення щодо публікації спірної або емоційно чутливої інформації?
13. Як змінилася ваша робота з джерелами? Які джерела стали менш або більш надійними у воєнний час?
14. Чи зіштовхувались ви з труднощами перевірки інформації? Як ви їх вирішували?

15. Які виклики для вас створюють Telegram-канали або анонімні ресурси, які часто ігнорують журналістські стандарти? Як ви на це реагуєте професійно?

16. Який досвід боротьби з фейками чи дезінформацією для вас був найпоказовішим або найбільш запам'ятованим?

17. Як війна вплинула на ваші особисті відчуття щодо професії журналіста? Чи змінилось ваше ставлення до того, що і як ви робите?

18. Яким чином ваш стиль подачі змінився під впливом війни? Чи стали ви більше зважати на емоційний стан читача?

19. Що для вас сьогодні означає бути журналістом у воєнний час — більше як інформатор, медіатор, активіст?

20. Яким ви бачите майбутнє української журналістики після перемоги? Які з нових практик, на вашу думку, закріпляться надовго?

21. Під час аналізу ваших матеріалів я помітила, що особливо часто використовуються героїко-патріотичні наративи (про перемогу, спротив, національну єдність). Що для вас особисто означає включення таких образів у матеріали? Це була редакційна стратегія чи внутрішній імпульс?

22. При аналізі я помітила, що ваші матеріали акцентують увагу на надії, стійкості, взаємодопомозі. Це була свідомо рама, з яким ви працювали, чи так виходило природно?

23. У ваших текстах ворожа сторона представлена мало — немає цитат чи позицій представників Росії. Як ви самі це пояснюєте? Чи було це свідоме рішення?

24. У вашому матеріалі помітно, що замість класичного балансу точок зору ви часто фокусуєтесь на чітко визначеній моральній позиції. Як ви ставитеся до критики, що це суперечить стандарту “збалансованості”?

25. Я звернула увагу, що майже не використовуються слова на кшталт “конфлікт”, “протистояння” — натомість домінує лексика “війна”, “ворог”, “окупант”. Наскільки для вас важливий вибір таких слів?

26. Як ви дбаєте про безпеку своїх героїв, якщо вони з окупованої території або це учасники мітингів тощо? Чи є у вас редакційні настанови з цього приводу?

Звіт по кодуванню

Який тип журналістського матеріалу

- 1.1 Новинна замітка (до 300 слів, без розширеного контексту) – 25% для 3.1; 52% для 3.2
- 1.2 Повноцінна новина з контекстом – 70% для 3.1; 42% для 3.2
- 1.3 Репортаж – 5% для 3.1; 4% для 3.2
- 1.4 Інтерв'ю – 0% для 3.1; менше 1% для 3.2
- 1.5 Аналітика – 0% для 3.1; менше 1% для 3.2
- 1.6 Офіційне повідомлення – 0% для 3.1; 0% для 3.2
- 1.7 Інше (вказати) – 0% для 3.1; менше 1% для 3.2

Який формат подачі

- 2.1 Текст – 0% для 3.1; 39% для 3.2
- 2.2 Відео/фото – 0% для 3.1; 0% для 3.2
- 2.3 Комбінований (текст + фото/відео) – 100% для 3.1; 60% для 3.2
- 2.4 Інше (інфографіка, пряма трансляція тощо) – 0% для 3.1; 0% для 3.2

Який часовий період публікації

- 3.1 Липень–грудень 2021 (до повномасштабного вторгнення) – 15%
- 3.2 Липень–грудень 2024 (після початку повномасштабного вторгнення) – 85%

Який тип джерел, на які спирається матеріал

- 4.1 Офіційні особи (організатори, власники, учасники, органи влади) – 55% для 3.1; 88% для 3.2
- 4.2 Очевидці подій / місцеві жителі – 10% для 3.1; менше 2% для 3.2
- 4.3 Журналістський опис без зовнішніх джерел – 0% для 3.1; 0% для 3.2
- 4.4 Експерти – 0% для 3.1; 0% для 3.2
- 4.5 Інші медіа (з посиланням) – 0% для 3.1; 0% для 3.2

4.6 Невизначені джерела ("стало відомо", "як повідомляють") – 0% для 3.1; 0% для 3.2

4.7 Інше (вказати) – 0% для 3.1; 0% для 3.2

Яка кількість явно згаданих джерел

5.1 Одне – 35% для 3.1; 58% для 3.2

5.2 Два – 15% для 3.1; 17% для 3.2

5.3 Три – 25% для 3.1; 10% для 3.2

5.4 Чотири – 20% для 3.1; 6% для 3.2

5.5 П'ять і більше – 5% для 3.1; 8% для 3.2

5.6 Жодного – 0% для 3.1; менше 1% для 3.2

Чи є наявність контексту подій / фону

6.1 Повний контекст (час, місце, історія події, причини, наслідки) – 65% для 3.1; 46% для 3.2

6.2 Частковий контекст (напр., час і місце) – 35% для 3.1; 54% для 3.2

6.3 Без контексту – 0% для 3.1; 0% для 3.2

Яка форма викладу

7.1 Стандартизована новинна структура (лід, бекграунд, цитати) – 65% для 3.1; 33% для 3.2

7.2 Наратив (розповідь від імені чи про героя, персоналізація) – 15% для 3.1; 52% для 3.2

7.3 Описова хроніка / фіксація фактів без розвитку сюжету – 20% для 3.1; 52% для 3.2

7.4 Інше – 0% для 3.1; 0% для 3.2

Яка емоційна тональність

8.1 Нейтральна – 15% для 3.1; 54% для 3.2

8.2 Збалансовано емоційна (поєднання фактів і людських емоцій) – 65% для 3.1; 23% для 3.2

8.3 Емоційно забарвлена (емоції переважають) – 20% для 3.1; 22% для 3.2

Який домінуючий фрейм (рамка)

9.1 Фрейм безпеки – 0% для 3.1; 49% для 3.2

9.2 Фрейм національної ідентичності (захист, територіальна цілісність, єдність народу) – 10% для 3.1; 12% для 3.2

9.3 Фрейм підтримки – 35% для 3.1; 17% для 3.2

9.4 Фрейм вразливості – 5% для 3.1; менше 1% для 3.2

9.5 Фрейм відповідальності – 0% для 3.1; менше 1% для 3.2

9.6 Фрейм пам'яті – 50% для 3.1; 19% для 3.2

9.7 Інше (вказати) – 0% для 3.1; 0% для 3.2

Чи є згадка сторони агресора

10.1 Пряма (з ідентифікацією: "Росія", "окупанти") – 35% для 3.1; 86% для 3.2

10.2 Завуальована ("ворог", "противник") – 0% для 3.1; 0% для 3.2

10.3 Відсутня – 65% для 3.1; 14% для 3.2

10.4 Уникання оцінок / дистанційованість щодо агресора – 0% для 3.1; 0% для 3.2

Чи є згадка ЗСУ або тероборони

11.1 Так, позитивно / героїчно – 75% для 3.1; 43% для 3.2

11.2 Так, нейтрально / фактологічно – 15% для 3.1; 55% для 3.2

11.3 Так, критично – 0% для 3.1; 0% для 3.2

11.4 Ні – 10% для 3.1; менше 2% для 3.2

Які офіційні установи чи органи згадуються в матеріалі?

12.1 Органи державної влади (Президент, Кабмін, міністерства) – 0% для 3.1; 4% для 3.2

12.2 Органи місцевого самоврядування (міські/обласні ради, адміністрації) – 35% для 3.1; 13% для 3.2

12.3 Комунальні служби (ЖЕКи, водоканал, тепломережі тощо) – 0% для 3.1; 0% для 3.1

12.4 Служби безпеки та оборони (ДСНС, Поліція, ЗСУ, Тероборона, Нацгвардія) – 5% для 3.1; 54% для 3.2

12.5 Медичні установи (МОЗ, лікарні, медслужби) – 5% для 3.1; менше 1% для 3.2

12.6 Освітні установи (школи, університети) – 5% для 3.1; менше 1% для 3.2

12.7 Офіційні пресслужби та інформаційні портали – 0% для 3.1; 0% для 3.2

12.8 Не згадуються – 20% для 3.1; 12% для 3.2

12.9 Інше – 0% для 3.1; 0% для 3.2

Яким чином представлене джерело

13.1 Пряма мова (коментар, інтерв'ю, опитування) – 65% для 3.1; 27% для 3.2

13.2 Переказ або перефразування – 5% для 3.1; 0% для 3.2

13.3 Посилання на офіційне повідомлення / сайт – 25% для 3.1; 66% для 3.2

13.4 Побіжна згадка – 0% для 3.1; 0% для 3.2

13.5 Відсутня – 5% для 3.1; менше 2% для 3.2

Використання візуальних засобів:

14.1 Фото/відео з місця події – 70% для 3.1; 28% для 3.2

14.2 Реальне фото/відео героя/їв чи з ним/и – 20% для 3.1; 6% для 3.2

14.3 Абстрактне (ілюстративне) фото – 0% для 3.1; 6% для 3.2

14.4 Скриншот – 0% для 3.1; 8% для 3.2

14.5 Без візуалізації – 0% для 3.1; 38% для 3.2

14.6 Інше (вказати) – 5% для 3.1; 0% для 3.2